

Adroddiad ar arolygiad heb ei gyhoeddi
ymlaen llaw o

CEM Berwyn

gan Brif Arolygydd Carchardai EM

16–17 a 23–27 Mai 2022

Cynnwys

Cyflwyniad	3
Beth sydd angen ei wella yn CEM Berwyn.....	5
Gwybodaeth am CEM Berwyn	7
Adran 1 Crynodeb o'r canfyddiadau allweddol	9
Adran 2 Arweinyddiaeth	17
Adran 3 Diogelwch	19
Adran 4 Parch	28
Adran 5 Gweithgaredd pwrpasol	46
Adran 6 Cynllunio adsefydlu a rhyddhau.....	55
Adran 7 Crynodeb o flaenoriaeth a phryderon allweddol.....	64
Adran 8 Cynnydd ar argymhellion yr adroddiadau arolygu llawn diwethaf ..	66
Atodiad I Ynglŷn â'n harolygiadau a'n hadroddiadau	72
Atodiad II Geirfa.....	75
Atodiad III Rhagor o adnoddau	77

Cyflwyniad

Mae carchar Berwyn yng Ngogledd Cymru, a agorwyd yn 2017, yn un o'r carchardai mwyaf modern a mwyaf ei faint yn y wlad. Mae wedi'i ddynodi'n sefydliad hyfforddi categori C ond mae'n cadw'r gallu i dderbyn carcharorion ar gyfer Gogledd Cymru. Ar adeg ein harolygiad, roedd y carchar yn dal 1835 o ddynion. Adeiladwyd y carchar ar ffurf campws sy'n cynnwys tri phrif floc wedi'u rhannu'n wyth adain, a dau lawr ym mhob adain. Roedd yr adeiniau'n cael eu galw'n 'gymunedau' yn y carchar. Mae'r amgylchedd adeiledig a'r amgylchedd allanol ymysg y gorau sydd ar gael yn y system garchardai ar hyn o bryd.

Wrth ddod allan o'r cyfyngiadau COVID-19, cawsom ein calonogi yn yr arolygiad hwn o weld carchar a oedd yn ymadfer yn dda. Roedd angen gwelliant o hyd i sicrhau bod y gyfundrefn yn gallu darparu profiad hyfforddi ystyrlon, ac roedd angen gwella rhai agweddau ar adsefydlu a chynllunio ar gyfer rhyddhau, ond roedd y carchar yn fwy diogel nag yr oedd ar adeg ein harolygiad diwethaf yn 2019.

Roedd y gyfradd drais yn gostwng, er ei bod yn parhau'n gymharol uchel o'i hystyried yng nghyd-destun carchardai sy'n gymaryddion. Roedd y gyfradd hunan-niweidio hefyd yn is, ac roedd y ddau fesur pwysig hyn yn nodweddiadol o'n harsylwadau cyffredinol yn y carchar, lle'r oedd cynlluniau effeithiol yn cael eu gweithredu ac arwyddion amlwg o waith i sicrhau gwelliannau.

Roedd yr arweinyddiaeth yn gadarn. Mae'r llywodraethwr yn ei swydd er 2019 ac roedd yn brofiadol dros ben. Roedd yn gwneud ei bresenoldeb yn amlwg, ac roedd ei egni'n gosod y cywair yn y carchar. Er enghraifft, roedd wedi strwythuro'r tîm rheoli mewn ffordd a oedd yn sicrhau ei fod yn ymwneud yn uniongyrchol iawn ei hun â rheoli gweithrediadau'r carchar o ddydd i ddydd. Roedd arweinwyr yn gyffredinol yn rhoi sylw manwl i gryfderau a gwendidau'r carchar a gwnaed argraff arnom gan ansawdd yr 'adroddiad hunanasesu' gan y carchar, lle nodwyd blaenoriaethau lleol ymarferol wedi'u hategu gan gynlluniau cyraeddadwy.

Un o'r prif heriau i'r carchar oedd yr angen i recriwtio a chadw staff. Roedd arweinwyr yn gadarn a chreadigol wrth geisio mynd i'r afael â'r mater hwn, ond roedd y rhan fwyaf o'r gwendidau neu ddiffygion a welsom yn gysylltiedig â phrinder staff profiadol. Roedd rhywfaint o dystiolaeth yn ein harolwg o staff fod pwysau staffio yn tanseilio morâl yn lleol ond, yn bwysicaf oll, roedd y prinder yn effeithio ar ansawdd y berthynas rhwng staff a charcharorion a chyflymder yr ymadfer gan y gyfundrefn. Roedd ein harsylwadau'n awgrymu bod staff yn gefnogol at ei gilydd, ond roedd ein harolwg o garcharorion, yn ogystal â chwynion mynych am staff gan garcharorion, yn dangos bod gwendidau amlwg yn ymagwedd staff a oedd yn galw am sylw.

Roedd y gyfundrefn yn gwella, ond roedd gormod o garcharorion yn treulio gormod o amser dan glo yn eu celloedd. Nid oedd digon ohonynt yn cymryd rhan mewn gweithgarwch ystyrlon ac nid oedd y carchar eto'n defnyddio'r holl leoedd addysg a gwaith a oedd ar gael iddo. Profwyd pwysau tebyg mewn perthynas â gwaith ymddygiad troseddol, rheoli troseddwyd ac, i ryw raddau, adsefydlu.

Mae carchar Berwyn yn cael ei redeg yn fedrus. Roedd canlyniadau un ai'n rhesymol neu'n gwella a gyda'r arweinyddiaeth alluog a welsom, mae pob lle i deimlo'n hyderus ynghylch sefyllfa'r carchar yn y dyfodol agos. Rydym yn nodi un ar ddeg o flaenoriaethau a phryderon gan obeithio y bydd hyn o gymorth i arweinwyr at y dyfodol.

Charlie Taylor

Prif Arolygydd Carchardai EM
Mehefin 2022

Beth sydd angen ei wella yn CEM Berwyn

Yn ystod yr arolygiad hwn, roeddem wedi nodi 11 o bryderon allweddol, yn cynnwys pedwar a ddylai gael eu trin fel blaenoriaethau. Pryderon blaenoriaethol yw'r rheini sydd bwysicaf o ran gwella canlyniadau i garcharorion. Maent yn galw am sylw ar unwaith gan arweinwyr a rheolwyr.

Dylai arweinwyr sicrhau bod yr holl bryderon a nodwyd yma yn cael sylw a bod cynnydd yn cael ei dracio drwy gynllun sy'n dangos sut a pha bryd y bydd y pryderon yn cael eu datrys. Dylid darparu'r cynllun i Arolygiaeth Carchardai EM.

Pryderon blaenoriaethol

1. **Roedd cleifion yn aros yn rhy hir i gael mynediad i glinigau gofal sylfaenol rheolaidd.** Mae staffio ym maes gofal sylfaenol a threfniadau anghyson ar gyfer hebrwng gan swyddogion carchar wedi arwain at gyfnodau aros hir o hyd at 12 mis ar gyfer nifer o glinigau rheolaidd.
2. **Roedd gormod o garcharorion a oedd heb ddigon o weithgarwch neu amser y tu allan i'w celloedd, yn enwedig carcharorion di-waith.** Nid oedd digon o leoedd mewn gwaith ac addysg ar gyfer y boblogaeth.
3. **Nid oedd lefel y presenoldeb gan garcharorion mewn addysg, hyfforddiant a chyflogaeth yn ddigon da.** Ni wnaed digon i gymell carcharorion i gymryd rhan mewn gweithgareddau ac yn aml dim ond oddeutu 60% o garcharorion a ddyrannwyd i weithgarwch a oedd wedi ymbresenoli ar ei gyfer.
4. **Roedd prinder staff yn effeithio ar allu arweinwyr i sicrhau cyfundrefn adsefydlu lawn weithredol.** Yn benodol, roedd prinder difrifol o swyddogion band 3, staff prawf a staff gofal iechyd yn effeithio ar y gallu i ddarparu rhai gwasanaethau.

Pryderon allweddol

5. **Nid oedd digon o garcharorion yn deall pwrpas eu dyrannu i weithgareddau addysg, hyfforddiant a chyflogaeth.** Teimlai rhai eu bod yn cael eu dyrannu i weithgareddau a oedd heb fod yn gyson â'u diddordebau ac yn aml roeddent yn amharu ar ddosbarthiadau.
6. **Roedd lefelau trais yn parhau'n rhy uchel.** Nid oedd defnydd da o ddata i fonitro a chanfod tueddiadau dros amser, nac i gyfrannu i gynllun gweithredu effeithiol.
7. **Roedd cyfraddau hunan-niweidio yn parhau'n rhy uchel.** Nid oedd gwaith allweddol yn cael ei wneud i gynorthwyo carcharorion sydd mewn perygl o hunan-niweidio ac nid oedd ôl-drafod yn dilyn hunan-niweidio yn cael ei gyflawni bob amser. Roedd y dadansoddi ar ddata am hunan-niweidio yn rhy gyfyng i fesur cynnydd a gwella ymarfer.

8. **Nid oedd y systemau ceisiadau a chwynion yn gwbl effeithiol.**
Roedd nifer o garcharorion yn aros yn rhy hir am ymateb i'w ceisiadau a'u cwynion. Nid oedd data yn cael eu dadansoddi er mwyn deall a rhoi sylw i themâu cyffredin ac nid oedd dulliau effeithiol o sicrhau ansawdd er mwyn hyrwyddo gwelliannau.
9. **Roedd nifer o gleifion wedi'u diddyfnu o feddyginiaethau gwrthseicotig a meddyginiaethau seiciatrig eraill a hynny wedi arwain at ddirywiad yn eu cyflwr.** Roedd hyn yn codi'r posibilrwydd o anawsterau pan oedd yn rhaid ailgychwyn triniaeth seiciatrig.
10. **Roedd trefniadau ar gyfer monitro'r post a galwadau ffôn yn anhrefn.** Nid oedd galwadau ffôn yn cael eu monitro bob amser pan oedd angen gwneud hynny i leihau risgiau o aflonyddu a gweithgarwch troseddol pellach.
11. **Nid oedd amllder ac ansawdd sesiynau rheolwyr troseddwyr gyda charcharorion yn ddigon da i hyrwyddo cynlluniau dedfryd.** Roedd y gwaith wedi troi at amcanion seiliedig ar amser fel adroddiadau parôl, categoreiddio ac adroddiadau OASys.

Gwybodaeth am CEM Berwyn

Tasg y carchar/sefydliad

Carchar hyfforddi ac ailsefydlu categori C gyda swyddogaeth dderbynfa

Capasiti llety arferol a gweithredol ardystiedig (gweler Geirfa)

Carcharorion ar adeg yr arolygiad: 1,835

Capasiti gwaelodlinol ardystiedig arferol: 2,106

Capasiti arferol ardystiedig sydd ar waith: 2,072

Capasiti gweithredol: 1,865

Poblogaeth y carchar

- 2,506 o garcharorion newydd yn cael eu derbyn bob blwyddyn
- 64 o garcharorion cenedlaethol tramor
- 9.5% o garcharorion yn dod o gefndiroedd du a lleiafrifoedd ethnig
- 146 o garcharorion yn cael eu rhyddhau i'r gymuned bob mis
- 613 o garcharorion yn derbyn cymorth ar gyfer defnyddio sylweddau

Statws carchar (cyhoeddus neu breifat) a darparwyr allweddol

Cyhoeddus

Darparwr iechyd corfforol: Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr

Darparwr iechyd meddwl: Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr

Darparwr triniaeth camddefnyddio sylweddau: Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr

Darparwr fframwaith addysg carchardai: Novus Cambria

Contractwr hebrwng: GeoAmey

Grŵp/Adran Carchardai

CEMCC Cymru

Hanes cryno

Agorodd CEM Berwyn ym mis Chwefror 2017 a hwn yw'r carchar sector cyhoeddus mwyaf yng Nghymru a Lloegr. Ei swyddogaeth yw carchar derbyn, hyfforddi ac ailsefydlu ar gyfer carcharorion o Ogledd Cymru (ac eithrio carcharorion ifanc a charcharorion risg uchel) a charchar hyfforddi ac ailsefydlu ar gyfer carcharorion o ogledd-orllewin Lloegr. Ers yr arolygiad blaenorol mae'r carchar bellach yn dal carcharorion a gafwyd yn euog o droseddau rhywiol a nifer fach o garcharorion ar remand.

Disgrifiad byr o unedau preswyl

Tri thŷ, pob un ag wyth cymuned*.

Alwen: 6 x poblogaeth gyffredinol, 1 x carcharor am oes/uwch, 1 x carcharor a ddedfrydwyd am gyfnod hir

Bala: 5 x poblogaeth gyffredinol, 1 x uwch, 1 x cyn-filwr, 1 x cymorth iechyd meddwl (Menai)

Ceiriog: 2 x uned carfan sefydlu/gwrthdroi, 2 x poblogaeth gyffredinol, 2 x carcharor bregus, 1 x uwch, 1 x ailsefydlu/rhyddhau ar drwydded dros dro (ROTL) i'r gymuned

*Roedd pob cymuned yn cynnwys dau landin neu adain

Enw'r llywodraethwr a'r dyddiad yn y swydd

Nick Leader - Ebrill 2019 - presennol

Newidiadau i arweinyddiaeth ers yr arolygiad diwethaf

Danny Khan, llywodraethwr Hydref 2018 - Ebrill 2019

Cyfarwyddwr Grŵp Carchardai

Giles Mason

Cadeirydd y Bwrdd Monitro Annibynnol

John Atherton

Dyddiad yr arolygiad diwethaf

Mawrth 2019

Adran 1 Crynodeb o'r canfyddiadau allweddol

- 1.1 Gwnaethom arolygu CEM Berwyn ddiwethaf yn 2019 a gwnaethom 38 o argymhellion, ac roedd 11 ohonynt yn ymwneud â meysydd o bryder allweddol. Derbyniodd y carchar 34 o'r argymhellion yn llawn a derbyniodd yn rhannol (neu'n amodol ar adnoddau) dri ohonynt. Gwrthododd un o'r argymhellion.
- 1.2 Mae Adran 8 yn cynnwys rhestr lawn o'r argymhellion a wnaed yn ystod yr arolygiad llawn diwethaf a'r cynnydd a wnaed yn eu herbyn.

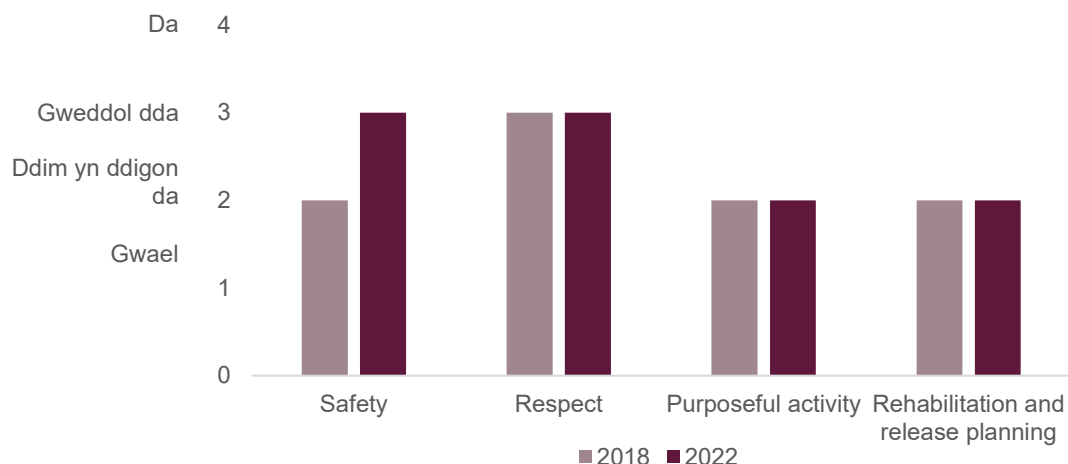
Cynnydd ar bryderon allweddol ac argymhellion yr arolygiad llawn

- 1.3 Cynhaliwyd ein harolygiad diwethaf o CEM Berwyn cyn pandemig COVID-19 ac roedd yr argymhellion yn yr adroddiad hwnnw'n canolbwyntio ar feysydd pryder a oedd yn effeithio ar ganlyniadau i garcharorion ar y pryd. Er ein bod yn cydnabod y bydd yr heriau o gadw carcharorion yn ddiogel yn ystod COVID-19 wedi newid ffocws llawer o arweinwyr carchardai, credwn ei bod yn bwysig adrodd ar gynnydd mewn meysydd o bryder allweddol i helpu arweinwyr i barhau i ysgogi gwelliant.
- 1.4 Yn ein harolygiad llawn diwethaf, gwnaethom 11 o argymhellion ynghylch pryderon allweddol. Yn yr arolygiad hwn, gwelsom fod pedwar o'r argymhellion hynny wedi'u cyflawni, bod un wedi'i gyflawni'n rhannol a chwech heb eu cyflawni. Roedd tri allan o bedwar argymhelliad a wnaed ym maes cynllunio adsefydlu a rhyddhau wedi'u cyflawni. Fodd bynnag, nid oedd yr un o'r pedwar maes wedi cyflawni eu holl argymhellion. I gael crynodeb llawn o'r argymhellion a gyflawnwyd, a gyflawnwyd yn rhannol ac na chyflawnwyd, gweler Adran 8.

Canlyniadau ar gyfer carcharorion

- 1.5 Rydym yn asesu canlyniadau ar gyfer carcharorion yn erbyn pedwar prawf carchar iach (gweler Appendix I am ragor o wybodaeth am y profion). Rydym hefyd yn cynnwys sylwebaeth ar arweinyddiaeth yn y carchar (gweler 0).
- 1.6 Yn yr arolygiad hwn o CEM Berwyn, gwelsom fod canlyniadau i garcharorion wedi aros yr un fath mewn tair ardal carchar iach ac wedi gwella mewn un.
- 1.7 Mae'r dyfarniadau hyn yn ceisio gwneud asesiad gwrthrychol o'r canlyniadau a brofwyd gan y rhai sydd yno ac maent wedi ystyried adferiad y carchar o COVID-19 yn ogystal â'r 'cam cyfundrefn' lle'r oedd y carchar yn gweithredu, fel yr amlinellir yn Fframwaith Cenedlaethol Carchardai a Phrawf EM (HMPPS) ar gyfer cyfundrefnau carchardai a gwasanaethau.

Ffigur 1: Canlyniadau carchardai iach CEM Berwyn 2019 a 2022

Diogelwch

Yn yr arolygiad diwethaf o CEM Berwyn yn 2019, canfuom nad oedd canlyniadau i garcharorion yn ddigon da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Yn yr arolygiad hwn, gwelsom fod canlyniadau i garcharorion bellach yn weddol dda.

- 1.8 Cynhaliodd staff asesiadau priodol i nodi risg a bregusrwydd pan gyrhaeddodd carcharorion y carchar. Roedd llawer o gelloedd noson gyntaf mewn cyflwr gwael a threuliodd carcharorion gyfnodau estynedig wedi'u hynysu mewn celloedd gyda rhy ychydig o ryngweithio â staff. Defnyddiwyd gwaith cymheiriaid yn dda yn y dyddiau cynnar i ddarparu cefnogaeth. Dechreuodd sesiwn ymsefydlu wyneb yn wyneb da y diwrnod ar ôl cyrraedd, wedi'i gyflwyno gan garcharorion a staff.
- 1.9 Roedd ymdrechion clir wedi'u gwneud ers yr arolygiad diwethaf i leihau trais ac roedd yr awyrgylch yn y carchar yn gadarnhaol ac yn gymharol ddigynnwrf, er bod grwpiau mawr o garcharorion wedi'u datgloi. Fodd bynnag, roedd cyfraddau trais ymhlith yr uchaf o'u cymharu â charchardai tebyg. Roedd nifer o ddulliau yn cael eu rhoi ar waith i fynd i'r afael â thrais. Roedd arweinwyr yn deall y cysylltiad rhwng camddefnyddio sylweddau a thrais ac roedd y tîm diogelwch wedi gwneud gwaith addawol yn mynd i'r afael â dyled a hunanynysu. Roedd gan landins gwell, amrywiaeth o gyfleoedd gwaith, rolau mentor cymheiriaid a'r defnydd o ROTL (rhyddhau ar drwydded dros dro) y potensial i ysgogi ymddygiad da ac roedd cynlluniau i ddatblygu'r mentrau hyn.
- 1.10 Roedd yr uned gofal a gwahanu yn cael ei rheoli'n dda. Roedd cynllunio ailintegreiddio'n dda, gyda mewnbwn gwerthfawr gan seicolegwyr, therapyddion iaith a lleferydd a gweithwyr camddefnyddio sylweddau yn yr achosion mwyaf cymhleth. Dim ond saith diwrnod oedd yr arhosiad cyfartalog mewn celloedd ar wahân a dychwelodd y rhan fwyaf o garcharorion i brif gymunedau'r carchardai.

- 1.11 Roedd goruchwyliaeth reolaethol o'r defnydd o rym yn dda ac roedd cyfradd y digwyddiadau wedi gostwng 25% ers yr arolygiad diwethaf. Nid oedd camerâu wedi'u gwisgo ar y corff bob amser yn cael eu defnyddio'n effeithiol.
- 1.12 Roedd y trefniadau diogelwch yn gymesur ar y cyfan. Roedd y cynllun lleihau cyflenwad cyffuriau yn dda ac wedi'i gydlynyn'n dda, ac ymatebodd arweinwyr yn gadarn i fygythiadau diogelwch sy'n dod i'r amlwg a nodwyd trwy lif da iawn o wybodaeth.
- 1.13 Bu un farwolaeth hunan-achosedig ers yr arolygiad diwethaf ac roedd tystiolaeth bod argymhellion yr Ombwdsmon Carchardai a Phrawf (PPO) wedi cael eu gweithredu. Roedd y gyfradd hunan-niweidio yn uchel o'i chymharu â'r rhan fwyaf o garchardai, ond roedd arweinwyr yn ymateb i hyn ac roedd digwyddiadau wedi bod yn gostwng dros y chwe mis blaenorol. Roedd data ar hunan-niweidio yn cael ei fonitro'n rheolaidd ond nid oedd yn cael ei ddefnyddio'n ddigon da eto i lywio dealltwriaeth o yrwyr hunan-niweidio. Nid oedd gweithdrefnau ffurfiol ar gyfer diogelu oedolion wedi'u datblygu'n ddigonol gyda diffyg ymwybyddiaeth o weithdrefnau atgyfeirio ymhlith rheolwyr a staff.

Parch

Yn yr arolygiad diwethaf o CEM Berwyn yn 2019, canfuom fod canlyniadau i garcharorion yn weddol dda yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Yn yr arolygiad hwn, gwelsom fod canlyniadau i garcharorion yn dal i fod yn weddol dda.

- 1.14 Roedd diffygion staff, amser cyfyngedig y tu allan i'r gell a diffyg gwaith allweddol yn cyfrannu at anawsterau wrth adeiladu perthnasodd cadarnhaol. Roedd camau yn cael eu cymryd i fynd i'r afael â'r materion hyn.
- 1.15 Roedd y grŵp staff cymharol newydd yn ennill mwy o brofiad wrth i gyfyngiadau'r gyfundrefn lacio ac i ystod eang o weithwyr cymheiriaid effeithiol ddarparu cymorth ychwanegol i garcharorion.
- 1.16 Roedd yr amgylchedd allanol yn ddymunol ac yn cael ei gynnal a'i gadw'n dda ac roedd ardaloedd cymunedol ar draws y carchar yn lân ac mewn cyflwr da. Roedd y mwyafrif o gelloedd yn gelloedd dwbl ac roeddent yn eang a chyda digon o offer. Roedd carcharorion yn gwerthfawrogi cael eu cawodydd a'u technoleg mewn celloedd eu hunain a oedd yn rhoi lefel dda o reolaeth iddynt dros eu bywydau bob dydd.
- 1.17 Roedd y rhan fwyaf o garcharorion yn bositif am y bwyd yn y Berwyn. Roedd y gegin yn lân, mewn trefn dda ac wedi'i rhedeg yn dda. Gweithiodd staff y gegin yn agos gyda gofal iechyd, y gampfa a'r dietegydd ar y safle i hyrwyddo bwyta'n iach. Roedd goruchwyliaeth gwasanaeth bwyd ar yr adrannau yn wael a gwelsom arfer gwael iawn. Roedd darpariaeth siop yn ddigonol, ond gallai carcharorion aros hyd

at bythefnos am eu harcheb siop lawn gyntaf a oedd yn creu risg o fenthycha, dyled a bwlio.

- 1.18 Roedd trefniadau cyngor gweithredol da ledled y carchar wedi'u cyflwyno, wedi'u cefnogi gan fforymau cymunedol sy'n seiliedig ar adeiniau. Fodd bynnag, roedd gormod o ymatebion i geisiadau yn hwyr ac nid oedd gan garcharorion lawer o hyder yn y broses. Roedd ymatebion i gwynion yn dda ar y cyfan, ond unwaith eto nid bob amser yn amserol. Roedd mynediad at ymweliadau cyfreithiol a chyfleusterau fideo-gynadledda yn dda.
- 1.19 Roedd arweinwyr wedi blaenoriaethu gwaith i gefnogi amrywiaeth a chynhwysiant, gan arwain at rai gwelliannau pwysig. Cafwyd strategaeth gyfoes, cyfarfodydd strategol rheolaidd a gwell defnydd o ddata. Gwnaed ymdrechion rhagorol i ymgysylltu â charcharorion o rai grwpiau gwarchodedig, yn enwedig y rhai o gefndiroedd Sipsiwn, Roma a Theithwyr a lleiafrifoedd ethnig. Fodd bynnag, roedd diffyg ymgynghori'n aml â grwpiau eraill yn atal dealltwriaeth lawn o'u hanghenion a'u profiadau a'u camau gweithredu i fynd i'r afael â nhw.
- 1.20 Roedd caplaniaeth fywiog, unedig a sefydledig yn arwain ac yn cefnogi ystod eang o weithgareddau sy'n bwysig i ffydd, lles a bywyd bob dydd carcharorion. Roedd yn galonogol bod dosbarthiadau addoli ac astudio corfforaethol wythnosol unwaith eto yn gweithredu fel arfer.
- 1.21 Roedd cymorth gofal iechyd wedi dirywio ers yr arolygiad blaenorol. Roedd swyddi gwag staff mewn gwasanaethau gofal sylfaenol yn straenio'n fawr wrth ddarparu gwasanaethau ac roedd cleifion yn wynebu arosiadau hir am apwyntiadau arferol. Roedd trefniadau cymorth gofal cymdeithasol yn gweithio'n weddol dda. Roedd gwasanaethau fferylliaeth yn effeithiol ac roedd gweinyddu meddyginiaeth yn cael ei reoli'n ddiogel. Roedd gwasanaethau camddefnyddio sylweddau (SMS) wedi'u gwanhau i gefnogi swyddogaethau gofal eraill, ond roedd y tîm seicogymdeithasol yn cynnig cefnogaeth dda. Roedd SMS wedi cynnal mentoriaeth effeithiol gan gymheiriaid ac wedi gwneud defnydd da o dechnoleg ddigidol i gefnogi carcharorion.
- 1.22 Roedd gwasanaethau iechyd meddwl wedi gwella gyda threfniadau staff mwy sefydlog, arweinyddiaeth effeithiol a mabwysiadu dulliau arloesol i ddiwallu'r angen. Roedd angen ymgorffori cydweithredu cryfach â gwasanaethau meddygon teulu ac amlinellu'r atebolrwydd am benderfyniadau rhagnodi yn glir. Profodd gormod o garcharorion oedi cyn cael eu trosglwyddo i'r ysbyty o dan y Ddeddf Iechyd Meddwl.
- 1.23 Nododd prosesau llywodraethu clir risgiau allweddol ac arwain at gynlluniau gwella realistig a oedd yn gwneud defnydd da o dechnoleg ddigidol ac ymddangosiad rolau proffesiynol arloesol a gwell.

Gweithgaredd pwrpasol

Yn yr arolygiad diwethaf o CEM Berwyn yn 2019, canfuom nad oedd canlyniadau i garcharorion yn ddigon da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Yn yr arolygiad hwn, gwelsom fod canlyniadau i garcharorion yn dal i fod yn annigonol.

- 1.24 Roedd amser allan o'r gell yn annigonol i ormod o garcharorion. Er y gallai gweithwyr amser llawn gael eu datgloi am tua naw awr, roedd y rhan fwyaf o garcharorion yn rhan amser neu'n ddi-waith ac roedd ganddynt lawer llai o amser allan o'r gell. Roedd cyfnodau ymarfer corff yn rheolaidd, ond nid oedd gan garcharorion ddigon o amser allan o'r gell i gysylltu â'u cyfoedion a meithrin perthynas â staff.
- 1.25 Arhosodd prif gyfleuster y llyfrgell ar gau, heb unrhyw gynllun clir i ailagor. Gallai carcharorion archebu llyfrau i'w danfon, ond dim ond 25% o'r boblogaeth oedd yn ddefnyddwyr gweithredol. Roedd cyfleusterau'r gampfa yn dda ac yn cael eu defnyddio'n dda, er na chafodd data eu dadansoddi i nodi a thargedu pobl nad ydynt yn ddefnyddwyr.
- 1.26 Yn ystod cyfyngiadau COVID, roedd lleiafrif o ddysgwyr wedi manteisio ar ffonau a gliniaduron mewn celloedd i wneud cynnydd gyda dysgu. Enillodd y rhan fwyaf o garcharorion a gymerodd ran y cymwysterau perthnasol.
- 1.27 Wrth i gyfyngiadau'r gyfundrefn leddfu, roedd cwricwlwm eang a chytbwys wedi'i gyflwyno, er nad oedd presenoldeb yn ddigon da o hyd. Aeth y rhai a oedd wedi dychwelyd i weithdai galwedigaethol ymlaen yn dda. Roedd nifer fach o ddysgwyr wedi sicrhau cyfweiliadau cyflogaeth gyda chwmnïau lleol cyn eu rhyddhau. Ers mis Awst 2021, roedd nifer y carcharorion a oedd wedi cael cyflogaeth ar ôl cael eu rhyddhau wedi cynyddu o 6% i 20%.
- 1.28 Gwnaeth llawer o ddysgwyr mewn addysg gynnydd cadarn o'u manau cychwyn ac aeth rhai ymlaen i gyrsiau lefel uwch. Fodd bynnag, nid oedd gormod yn mynychu dosbarthiadau yn ddigon rheolaidd, a oedd yn rhwystro eu cynnydd.
- 1.29 Mewn gweithdai, datblygodd dysgwyr sgiliau ac ymddygiadau cymdeithasol ehangach a oedd yn gwella eu cyflogadwyedd. Roeddent yn dangos agweddau cadarnhaol tuag at ddysgu, gan ddangos parch at athrawon a'i gilydd, a gwella eu hymwybyddiaeth o sut y gallent leihau eu risg o aildroseddu.
- 1.30 Roedd bron pob aelod o'r staff addysgu yn gymwys, yn brofiadol ac yn fodolau rôl da. Chwaraeodd mentoriaid cymheiriaid rôl werthfawr hefyd mewn llawer o ddosbarthiadau a gweithdai.

Cynllunio adsefydlu a rhyddhau

Yn yr arolygiad diwethaf o CEM Berwyn yn 2019, canfuom nad oedd canlyniadau i garcharorion yn ddigon da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Yn yr arolygiad hwn, gwelsom fod canlyniadau i garcharorion yn dal i fod yn annigonol.

- 1.31 Nid oedd argaeledd ymweliadau cymdeithasol a galwadau fideo yn ateb y galw ond roedd cynlluniau i fynd i'r afael â hyn. Roedd gwasanaethau teulu PACT yn darparu cefnogaeth ragorol i garcharorion ac roedd ffônau mewn-cell yn galluogi carcharorion i gadw mewn cysylltiad da â'u teuluoedd.
- 1.32 Bu'n rhaid i Berwyn reoli amrywiaeth o garcharorion wedi'u remandio a'u dedfrydu ac roedd tua hanner y boblogaeth yn risg uchel o niwed.
- 1.33 Roedd rheolwyr yn cynnal goruchwyliaeth dda o'r gwahanol lwybrau ailsefydlu ac roedd perfformiad yn cael ei yrru gan gynllun gweithredu cyfredol. Roedd llwythi achosion ar gyfer rheolwyr troseddwyd carchar (POMs) yn uchel ac roedd gan yr uned rheoli troseddwyd (OMU) gryn dipyn o staff byr, yn enwedig ymhlith rheolwyr troseddwyd prawf. Roedd angen blaenoriaethu amcanion sy'n gaeth i amser megis adroddiadau parôl, categoreiddio ac adroddiadau system asesu troseddwyd (OASYS).
- 1.34 Nid oedd digon o gyswllt rhwng carcharorion a POMs i yrru cynlluniau dedfrydu, ac nid oedd cynnydd yn erbyn targedau yn ddigon da. Roedd arweinwyr yn ceisio datrys y materion hyn a datblygu cynllun amgen i reoli anghenion troseddu, ond roedd peth ffordd i fynd.
- 1.35 Roedd trefniadau monitro ffôn a phost diogelu'r cyhoedd yn anhrefnus tu hwnt. Nid oedd monitro wedi cael ei wneud ar gyfer llawer o'r rhai a nodwyd eu bod yn peri risg posibl, a oedd yn peri risg sylweddol i'r cyhoedd. Roedd cynlluniau rheoli risg cyfredol ar waith yn y rhan fwyaf o'r achosion a adolygwyd gennym ac roeddent o safon eithaf da. Fodd bynnag, roedd rhai gwendidau pryderus wrth reoli datganiadau risg uchel.
- 1.36 Cynhaliwyd y nifer fawr o adolygiadau categoreiddio ar amser, y rhan fwyaf gyda chyfiawnhad a rhesymeg briodol. Roedd amrywiaeth o ymyriadau achrededig yn parhau i gael eu darparu, er nad oedd yr amcanestyniad ar gyfer cyflawni yn y flwyddyn i ddod yn diwallu anghenion y boblogaeth. Arweiniodd rhestrau aros hir at gyfraddau cwblhau araf. Lliniarwyd hyn i raddau cyfyngedig gan becynnau gwaith da mewn celloedd ar gyfer carcharorion ar y rhestrau aros ar gyfer ymyriadau achrededig.
- 1.37 Roedd y gwaith i gefnogi ailsefydlu yn dda. Cafodd yr holl staff ailsefydlu ac OMU eu cartrefu gyda'i gilydd a oedd wedi arwain at ganlyniadau cynnar addawol i garcharorion a oedd bron â chael eu rhyddhau. Roedd trosglwyddo achosion i reolwyr troseddwyd

cymunedol yn effeithiol. Roedd ROTL wedi cael ei ailgyflwyno yn gyflymach nag mewn carchardai eraill ac roedd yn cael ei ddefnyddio'n dda i gefnogi ailsefydlu ar gyfer nifer fach o garcharorion. Roedd cymorth cyflogaeth yn gwella ac roedd dwy ffair swyddi ddiweddar wedi arwain at 20 o garcharorion yn derbyn cynigion cadarn o gyflogaeth, a oedd yn ardderchog. Roedd cynlluniau i ehangu'r gwaith hwn yn galonogol.

- 1.38 Roedd mwyafrif helaeth y carcharorion a adawodd Berwyn dros y flwyddyn ddiwethaf wedi cael eu rhyddhau i lety addas.

Arfer cadarnhaol nodedig

- 1.39 Rydym yn diffinio arfer cadarnhaol nodedig fel gwaith neu arfer arloesol sy'n arwain at ganlyniadau arbennig o dda y gall sefydliadau eraill ddysgu ohonynt. Mae arolygwyr yn chwilio am dystiolaeth o ganlyniadau da i garcharorion; dulliau gwreiddiol, creadigol neu arbennig o effeithiol o ddatrys problemau neu gyflawni'r nod a ddymunir; a sut y gallai sefydliadau eraill ddysgu oddi wrth yr arfer neu ei ailadrodd.
- 1.40 Daeth arolygwyr o hyd i saith enghraifft o arfer cadarnhaol nodedig yn ystod yr arolygiad hwn.
- 1.41 Roedd dull aml-asiantaeth ardderchog o weithio gyda charcharorion ar yr uned gofal a gwahanu (CSU) i wella eu sgiliau cyfathrebu a datblygu strategaethau ymdopi prosocial. (See paragraph 3.24)
- 1.42 Gweithiodd dietegydd yn agos gyda staff y gegin a'r adran gofal iechyd i gefnogi carcharorion â chyflyrau dietegol aciwt a chyda'r adran Addysg Gorfforol i gefnogi byw'n iach. (See paragraph 4.13)
- 1.43 Roedd y mentrau i ymgysylltu â chymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr a dathlu digwyddiadau diwylliannol pwysig yn ardderchog. Roedd y staff wedi gweithio'n dda gyda'i gilydd ac wedi cysylltu â sefydliadau cymunedol drwy gydol y pandemig. (Gweler paragraffau 4.33 a 4.38)
- 1.44 Roedd staff gofal sylfaenol arbenigol fel y ffisiotherapydd, dietegydd a therapydd galwedigaethol yn gweithio mewn ffyrdd arloesol a hyblyg i ddiwallu anghenion cleifion. (Gweler paragraff 4.57)
- 1.45 Gweithiodd hyrwyddwyr cymheiriaid iechyd meddwl ochr yn ochr â staff proffesiynol i gynnig cyngor a chymorth i garcharorion ar draws pob tî. Roedd caffis iechyd meddwl newydd yn seiliedig ar adenyddion ar bob tî yn galluogi carcharorion i gael eu gweld yn brydlon. (Gweler paragraff 4.69)
- 1.46 Roedd arweinwyr carchardai wedi ennill cefnogaeth sawl cyflogwr i lywio eu datblygiad o gyfleoedd galwedigaethol yn y carchar. Roedd y gweithdy tai modiwlwr a'r uned beirianeg yn cyd-fynd â'r farchnad lafur leol ac yn galluogi carcharorion i sicrhau cyfweiliadau cyflogaeth. (Gweler paragraffau 5.49, 5.50 a 6.33)

- 1.47 Cafodd yr holl staff ailsefydlu ac OMU eu cartrefu gyda'i gilydd o dan yr un to gyda chyfres o fythau cyfweld ar gyfer apwyntiadau carcharorion a chyfarfodydd. Roedd hyn yn hwyluso cyfathrebu â charcharorion a rhwng ymarferwyr a oedd yn ymdrin ag ystod o wasanaethau ailsefydlu. (Gweler paragraff 6.34)

Adran 2 Arweinyddiaeth

Mae arweinwyr yn darparu'r cyfeiriad, yr anogaeth a'r adnoddau i alluogi canlyniadau da i garcharorion. (Am ddiffiniad o arweinwyr, gweler Geirfa.)

- 2.1 Mae arweinyddiaeth dda yn helpu i ysgogi gwelliant a dylai arwain at ganlyniadau gwell i garcharorion. Mae'r naratif hwn yn seiliedig ar ein hasesiad o ansawdd arweinyddiaeth gyda thystiolaeth yn dod o ffynonellau gan gynnwys yr adroddiad hunanasesu, trafodaethau â rhanddeiliaid, ac arsylwadau a wnaed yn ystod yr arolygiad. Nid yw'n arwain at sgôr.
- 2.2 Am y ddwy flynedd a arweiniodd at yr arolygiad, un o'r prif flaenoriaethau yn y Berwyn oedd darparu trefn ddiogel yn ystod pandemig COVID. Mewn partneriaeth â Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, roedd arweinwyr wedi gweithio'n dda i gadw'r rhan fwyaf o staff a charcharorion yn ddiogel rhag yr haint.
- 2.3 Daeth cyfyngiadau cyfundrefn genedlaethol HMPPS i ben ychydig cyn ein harolygiad. Fodd bynnag, roedd prinder staff cenedlaethol yn effeithio ar gyflwyno cyfundrefn adsefydlu a oedd yn gweithredu'n llawn. Yn benodol, roedd prinder difrifol o swyddogion band 3 a rheolwyr troseddwy yn rhwystredig ymdrechion arweinwyr i weithredu rhai o'r cynlluniau a ddatblygwyd yn ystod y cyfyngiadau.
- 2.4 Roedd ymdrechion HMPPS i wella'r broses o recriwtio a chadw swyddogion yn cynnwys awdurdod i arweinwyr yn y Berwyn recriwtio'n lleol, gyda chyflogau uwch a mentora staff. Roedd y llywodraethwr wedi strwythuro'r tîm arweinyddiaeth i sicrhau bod recriwtio a chadw yn cael ei arwain ar lefel uwch. Roedd pwyslais ar wobrwyo, cydnabyddiaeth a hyfforddiant i gadw staff. Roedd arweinwyr hefyd wedi negodi cefnogaeth estynedig gan y tîm hyfforddi safonau cenedlaethol, gan glustnodi adnoddau lleol i gymryd drosodd gan y tîm cenedlaethol.
- 2.5 Roedd gan arweinwyr wybodaeth dda am gryfderau a gwendidau eu swyddogaethau. Roeddent wedi nodi blaenoriaethau priodol ac wedi adeiladu targedau mesuradwy i'w cadw i ganolbwyntio ar wella.
- 2.6 Er gwaethaf maint a chymhlethdod y carchar, roedd cyfeiriad clir gan y llywodraethwr a gafodd ddylanwad uniongyrchol ar weithrediadau dyddiol. Roedd cyfathrebu'n dda. Drwy ddefnyddio swîth gyfryngau a thechnoleg mewn celloedd yn rhagorol, galluogodd negeseuon allweddol a hyfforddiant i drosgynnu dulliau cyfathrebu mwy traddodiadol.
- 2.7 Roedd arweinwyr yn cydweithio'n dda â phartneriaid a rhanddeiliaid allweddol, ond roedd prinder staff cenedlaethol mewn timau prawf ac iechyd yn effeithio ar y gwaith o reoli troseddwy a rhai gwasanaethau iechyd. Roedd arweinwyr carchardai a cholegau wedi datblygu model addysg, hyfforddiant a gwaith gyda'r potensial i wella canlyniadau yn fawr i garcharorion wrth iddynt gael eu rhyddhau. Fodd bynnag, nid

oedd staff a charcharorion yn deall model yr academi yn dda, ac roedd cyfathrebu ynghylch y llwybr y dyrannwyd carcharorion iddo yn aml yn wan.

- 2.8 Bu gwelliannau o ran goruchwyllo a llywodraethu gwaith mewn rhai meysydd pwysig, gan gynnwys cyffuriau ac adsefydlu. Cydnabu arweinwyr yr angen i ddadansoddi data diogelwch dros dymor hwy, er mwyn deall ysgogwyr trais yn llawn a gwella canlyniadau.
- 2.9 Er gwaethaf effeithiau gweithredu o fewn fframwaith cenedlaethol am y ddwy flynedd flaenorol, roedd diwylliant y carchar yn gymharol gadarnhaol, gyda phocedi o waith arloesol a chreadigol. Roedd llawer o'r materion a godwyd gan garcharorion, megis amser y tu allan i'r gell, gweithgaredd pwrpasol a dilyniant dedfrydau, yn cael sylw gan arweinwyr ar adeg yr arolygiad. Nododd rhai o'r staff a ymatebodd i'n harolwg ddirywiad mewn morâl yn dilyn dwy flynedd hir o gyfundrefnau cyfyngedig a diffygion staff. Er gwaethaf y pwysau cyffredinol, roedd staff ac arweinwyr yn wydn, yn gadarnhaol ac yn uchelgeisiol ar gyfer y carchar ac roedd y rhan fwyaf yn agored i ddysgu o graffu allanol.

Adran 3 Diogelwch

Caiff carcharorion, yn enwedig y rhai mwyaf agored i niwed, eu cadw'n ddiogel.

Dyddiau cynnar yn y ddalfa

Deilliannau i'w disgwyl: Mae carcharorion sy'n trosglwyddo i'r carchar ac oddi yno yn ddiogel ac yn cael eu trin yn weddus. Ar ôl cyrraedd, mae carcharorion yn ddiogel ac yn cael eu trin â pharch. Nodir risgiau a rhoddir sylw iddynt yn y dderbynfa. Cefnogir carcharorion ar eu noson gyntaf. Mae'r ymsefydlu yn gynhwysfawr.

- 3.1 Roedd swyddogaeth y Berwyn wedi newid ers yr arolygiad diwethaf. Yn ogystal â bod yn garchar hyfforddi ac ailsefydlu Categori C, roedd y carchar bellach yn cynnwys swyddogaeth remand fach ac uned ar gyfer carcharorion a gafwyd yn euog o droseddau rhywiol. Roedd nifer y carcharorion wedi cynyddu ers yr arolygiad diwethaf gyda thua 200 o garcharorion newydd yn cyrraedd bob mis, bron ddwywaith y nifer yn 2019. Penodwyd uwch arweinydd 'dyddiau cynnar' i reoli'r cymhlethdod cynyddol hwn.
- 3.2 Roedd gan y cwmni hebrwng eu swyddfa eu hunain yn y dderbynfa, a oedd yn galluogi cyfathrebu effeithiol ymhlith staff a gwnaethom arsylwi trosglwyddo gwybodaeth yn effeithiol i gynorthwyo gydag asesiadau risg cychwynnol. Nid oedd carcharorion bellach yn cael eu trin â llaw fel mater o drefn wrth symud o gerbydau hebrwng i'r dderbynfa, a oedd yn gadarnhaol.

Ystafell aros yn y dderbynfa

- 3.3 Roedd y dderbynfa yn lân ac yn daclus. Roedd hysbysfyrddau yn cynnwys amrywiaeth o wybodaeth, llawer ohoni yn Gymraeg a Saesneg. Arhosodd gweithwyr cymheiriaid, gan gynnwys siaradwr Cymraeg, yn y dderbynfa nes bod yr holl newydd-ddyfodiaid wedi cael eu symud i'r celloedd noson gyntaf. Fodd bynnag, ni ofynnwyd i newydd-ddyfodiaid fel mater o drefn a oedd yn well ganddynt siarad Cymraeg, a oedd yn effeithio ar gywirdeb cofnodion carchar. Nid oedd staff a gweithwyr cymheiriaid yn gwisgo bathodynau fel mater o drefn i adnabod siaradwyr Cymraeg.
- 3.4 Roedd y gweithdrefnau diogelwch noson gyntaf yn effeithiol. Bu staff y dderbynfa yn cyfweid â newydd-ddyfodiaid yn breifat i nodi risg a bregusrwydd. Trosglwyddwyd yr wybodaeth hon i staff yn y ganolfan noson gyntaf, a ddefnyddiodd hi i gwblhau gwiriadau lles ychwanegol a gwneud atgyfeiriad priodol i adrannau eraill, megis gwasanaethau camddefnyddio sylweddau.
- 3.5 Gwelsom ryngweithiadau cadarnhaol ac amyneddgar rhwng staff a newydd-ddyfodiaid, er yn ein harolwg dim ond 72% a ddywedodd eu bod yn cael eu trin yn dda yn y dderbynfa, a oedd yn llawer is na charchardai tebyg (82%) a'r arolygiad blaenorol (90%).
- 3.6 Treuliodd llawer o garcharorion dair awr neu fwy yn y dderbynfa cyn cael eu symud i'r celloedd nos gyntaf, a oedd yn rhy hir. Yn ein harolwg, dim ond 23% o garcharorion a ddywedodd eu bod yn treulio llai na dwy awr yn y dderbynfa o'i gymharu â 49% mewn carchardai tebyg. Roedd dyluniad y dderbynfa yn galluogi nifer o garcharorion i gael eu prosesu ar yr un pryd ac ni welsom unrhyw resymau amlwg dros yr oedi. Roedd data wedi cael ei gasglu i nodi maint yr oedi ond nid oedd wedi'i ddadansoddi eto.

- 3.7 Yn ein harolwg, dim ond 37% o garcharorion a ddywedodd fod eu cell ar y noson gyntaf yn lân o'i gymharu ag 85% yn yr arolygiad blaenorol. Nid oedd llenni na sgriniau toiled yn llawer o'r celloedd noson gyntaf ac roedd gan rai graffiti ar y waliau, gan gynnwys rhai dyddiedig 2020. Roedd hyn yn arbennig o siomedig gan fod cyflwr celloedd noson gyntaf wedi cael ei amlygu mewn argymhelliad gan yr Ombwdsmon Carchardai a Phrawf yn 2021 yn dilyn marwolaeth hunan-achosedig.

Cell yn y ganolfan noson gyntaf

- 3.8 Dechreuodd y broses sefydlu ffurfiol ar y diwrnod ar ôl cyrraedd. Cafodd ei ddanfôn wyneb yn wyneb gan weithwyr cyfoedion a staff, ac yna rhoddwyd gliniadur yn y gell i'r carcharorion (gweler 4.7). Dywedodd carcharorion y buom yn siarad â nhw fod yr ymsefydlu yn cynnwys popeth yr oedd angen iddynt ei wybod. Roedd y cyfnod cynefino wedi'i grynhoi i un diwrnod, ond roedd trefniadau carfan cefn (gweler yr Eirfa) yn gofyn i garcharorion dreulio hyd at 10 diwrnod yn ynysu ar yr uned cyn iddynt allu symud i dŷ arall i gael mynediad at y drefn lawn.
- 3.9 Dim ond ar gyfer ymarfer corff ac apwyntiadau y caniatawyd carcharorion a oedd yn ynysu, fel gofal iechyd. Nid oedd unrhyw weithgaredd strwythuredig ar y cymunedau hyn, ac ychydig iawn o gyfle a gawsant i ryngweithio â staff a chyfoedion. Lliniarwyd hyn ychydig trwy ryngweithio â gweithwyr cyfoedion a gafodd eu datgloi yn ystod y dydd, ond dim ond trwy'r drws yr oedd y rhain. O'r wythnos ar ôl yr arolygiad, ni fyddai angen carfannau gwrthdro mwyach pe bai carcharorion yn darparu prawf llif unffordd negyddol yn y dderbynfa.

Rheoli ymddygiad

Deilliannau i'w disgwyl: Mae carcharorion yn byw mewn amgylchedd diogel, trefnus ac ysgogol lle mae eu hymddygiad cadarnhaol yn cael ei hyrwyddo a'i wobrwyo. Ymdrinnir ag ymddygiad annerbyniol mewn modd gwrthrychol, teg, cymesur a chyson.

Annog ymddygiad cadarnhaol

- 3.10 Roedd cyfradd yr ymosodiadau ar staff wedi gostwng 41% ac roedd cyfradd trais carcharorion ar garcharor wedi gostwng 16% ers yr arolygiad diwethaf. Roedd lefelau trais wedi parhau i ostwng yn gyson dros y 12 mis diwethaf, er eu bod yn dal i fod yn uwch nag yn y rhan fwyaf o garchardai tebyg. Dywedodd chwarter y carcharorion eu bod yn teimlo'n anniogel ar adeg yr arolygiad.
- 3.11 Roedd yr awyrgylch yn gadarnhaol ac yn gymharol ddigynnwrf adeg ein harolygiad, er gwaethaf y nifer sylweddol o garcharorion a gafodd eu datgloi. Priodolai staff a charcharorion drais lefel isel i rwystredigaethau gyda'r drefn anrhagweladwy, diffyg gweithgarwch pwrpasol a diffyg profiad staff a oedd yn ei gwneud yn anoddach cyflawni pethau (gweler paragraffau 4.1 a 5.1).
- 3.12 Roedd goruchwyllo trais wedi gwella ers yr arolygiad diwethaf. Fe wnaeth y tîm dalfeydd mwy diogel gofnodi pob digwyddiad treisgar, ac ymchwiliwyd yn fanwl iawn i'r rhan fwyaf ohonynt. Defnyddiwyd data yn dda i fonitro a rhannu gwybodaeth am weithgarwch diweddar, er enghraifft amlygwyd mannau problemus ar gyfer trais mewn sesiynau briffio staff wythnosol. Fodd bynnag, ni ddefnyddiwyd y cyfoeth o ddata i'w lawn botensial i ddeall ysgogwyr trais neu dueddiadau dros y tymor hwy, nac i lywio gwelliant.
- 3.13 Roedd arweinwyr yn deall y cysylltiadau rhwng camddefnyddio sylweddau a thrais yn dda. Roedd y tîm dalfeydd mwy diogel wedi cyflwyno gwaith yn ddiweddar i nodi a chefnogi carcharorion y credir eu bod mewn dyled a oedd yn edrych yn addawol iawn. Roedd prosesau i adnabod carcharorion sy'n hunan-ynysu yn gadarn ac wedi gwella'n fawr ers yr arolygiad diwethaf. Roedd prinder staff yn atal carcharorion sy'n hunanynysu rhag cael amser ar wahân y tu allan bob dydd, ond cawsant gefnogaeth dda gan gyswllt rheolaidd, ystyrlon â staff a chynlluniau ailintegreiddio a chymorth cynhwysfawr.
- 3.14 Cafodd nifer fach iawn o gyflawnwyr trais unigol eu rheoli gan ddefnyddio cynllun her, cymorth ac ymyrraeth (CSIP, gweler Geirfa). Mae rhai cynlluniau'n gosod targedau priodol a oedd yn dangos bod staff wedi ceisio deall a mynd i'r afael ag achosion sylfaenol ymddygiad treisgar. Anogwyd staff yr adain i ymgysylltu â'r CSIP trwy ysgrifennu arsylwadau dyddiol am eu rhyngweithio â'r carcharor, a oedd yn gadarnhaol. Fodd bynnag, nid oedd rhai carcharorion y buom yn siarad â nhw yn ymwybodol o'u cynlluniau ac nid oedd cynlluniau ar agor yn ddigon hir i fonitro eu heffeithiolrwydd.

- 3.15 Roedd y carchar yn cynnig amrywiaeth o gyfleoedd a oedd â'r potensial i ysgogi ymddygiad da. Gallai carcharorion wneud cais i fyw ar un o'r glaniadau gwell, ac roedd ystod dda o gyfleoedd gwaith ar gael, nifer o rolau mentora cymheiriaid, a rhyddhau ar drwydded dros dro (ROTL, gweler Rhestr Termau) ar gyfer nifer fach o garcharorion cymwys. Roedd cynlluniau i ddatblygu a hyrwyddo'r cyfleoedd hyn ymhellach wrth i'r carchar symud allan o'r cyfyngiadau a osodwyd ar y gyfundrefn yn ystod y pandemig.
- 3.16 Yn ogystal â hyn, roedd cynllun cymhellion ffurfiol safonol ar waith. Roedd sicrwydd ansawdd y cynllun wedi'i gryfhau a nododd nad oedd carcharorion yn aml yn ymwybodol eu bod wedi cael rhybudd ymddygiad. Mewn ymateb i hyn, darparwyd slipiau rhybuddio corfforol i swyddogion a staff sifil i annog eu defnydd a gwella canfyddiadau carcharorion o degwch. Nid oedd y cynllun cymhellion ffurfiol yn cael ei ddefnyddio'n effeithiol o hyd i herio ymddygiad gwael. Er enghraifft, er gwaethaf diffyg presenoldeb eang mewn gweithgareddau (gweler paragraffau 5.3 a 5.23), ychydig iawn o garcharorion oedd wedi derbyn rhybudd ffurfiol neu a oedd ar lefel sylfaenol y cynllun

Dyfarniadau

- 3.17 Defnyddiwyd y broses ddyfarnu yn briodol i ddelio ag achosion difrifol o dorri rheolau carchar. Roedd goruchwyliaeth reolaethol yn dda er mai dim ond data diweddar a ddadansoddwyd a chollwyd cyfle i ddysgu o dueddiadau tymor hir.
- 3.18 Roedd y dyfarniadau a adolygwyd gennym yn dangos lefel resymol o archwilio ac roedd defnydd da yn cael ei wneud o ddyfarniadau di-gosb neu ddyfarniadau wedi'u hatal.

Defnyddio grym

- 3.19 Roedd cyfradd y defnydd o rym wedi gostwng 25% ers yr arolygiad diwethaf ac roedd yn parhau i ostwng. Priodolodd arweinwyr hyn i gynyddu hyder staff a hyfforddiant mewn technegau dad-ddwysáu. Dangosodd lluniau o ddigwyddiadau a adolygwyd gennym enghreifftiau da o ddad-ddwysáu.
- 3.20 Roedd llawer llai o ddigwyddiadau nag yn yr arolygiad diwethaf yn cynnwys technegau rheoli ac atal llawn (56% o'i gymharu â 90%). Yn ystod y 12 mis blaenorol, roedd batonau wedi'u tynnu saith gwaith (26 yn yr arolygiad blaenorol) a'u defnyddio unwaith. Roedd PAVA (chwistrell analluog) wedi'i dynnu a'i ddefnyddio unwaith. Roedd tystiolaeth yn dangos bod cyfiawnhad dros ddefnyddio batonau a PAVA.
- 3.21 Roedd goruchwyliaeth reolaethol o rym yn dda ac wedi gwella'n fawr o'r arolygiad diwethaf. Dilynwyd dogfennau coll, dadansoddwyd data priodol, ac adolygwyd lluniau teledu cylch cyfyng o ddigwyddiadau mewn cyfarfod misol a fynychwyd gan y llywodraethwr, yr arweinydd swyddogaethol, y defnydd o dîm yr heddlu a staff gofal iechyd a seicoleg. Ymdriniwyd ag arfer gwael drwy ddysgu a thynnwyd sylw at

arfer da yng nghylchlythyr staff y carchar. Er gwaethaf y gwaith craffu gwell a nodiadau atgoffa staff dro ar ôl tro, nid oedd camerâu a wisgir ar y corff yn cael eu defnyddio'n ddigon aml.

- 3.22 Roedd yn gadarnhaol nad oedd llety arbennig wedi cael ei ddefnyddio yn ystod y 12 mis diwethaf.

Gwahanu

- 3.23 Roedd yr uned gofal a gwahanu (CSU) yn cael ei rheoli'n dda a'i defnyddio fel dewis olaf yn unig ac am yr amser byrraf posibl. Saith diwrnod oedd hyd yr arhosiad ar gyfartaledd a dychwelodd y rhan fwyaf o garcharorion i brif gymunedau'r carchar. Ar adeg yr arolygiad, roedd wyth carcharor wedi'u gwahanu, pob un am resymau trefn neu ddisgyblaeth dda, a dim ond dau oedd wedi bod yno am fwy na phytnefnos.
- 3.24 Dechreuodd cynllunio ailintegreiddio cyn gynted ag y cafodd carcharorion eu gwahanu ac roedd yn dda. Roedd dull aml-asiantaeth ardderchog yn helpu carcharorion i wella eu sgiliau cyfathrebu a datblygu strategaethau ymdopi rhag-gymdeithasol. Cydweithiodd therapydd iaith a lleferydd, seicolegydd ffforensig ac ymarferwyr iechyd meddwl yn agos â staff CSU i wella eu dealltwriaeth o'r cymhelliant a'r sbardunau y tu ôl i ymddygiad carcharorion. Helpodd hyn i gadw arosiadau mewn arwahanu yn fyr a lleihau'r tebygolrwydd o ailwaelu. Roedd yr adnoddau arbenigol hyn, ynghyd â gweithwyr camddefnyddio sylweddau, yn rhoi mewnbwn gwerthfawr i gynlluniau ailintegreiddio yn yr achosion mwyaf cymhleth. Gallai carcharorion hefyd fynychu gwasanaeth galw heibio wythnosol ar gyfer camddefnyddio sylweddau ac roedd gwasanaeth tebyg i fod i gael ei ddarparu gan y tîm iechyd meddwl yn fuan ar ôl yr arolygiad.
- 3.25 Roedd y berthynas rhwng staff a charcharorion yn yr uned arwahanu yn gadarnhaol. Dangosodd staff wybodaeth dda am y carcharorion yn eu gofal, gan gynnwys y rhai ag anghenion ychwanegol neu gymhleth, a gwelsom lawer o ryngweithiadau cadarnhaol ac empathetig.
- 3.26 Roedd yr amodau byw yn dda. Yn ein harolwg, dywedodd 93% o garcharorion a ddywedodd eu bod wedi cael eu gwahanu yn ystod y chwe mis diwethaf eu bod yn gallu cael cawod a mynd allan i wneud ymarfer corff bob dydd. Roedd yr uned yn lân ac yn llachar a'r celloedd yn sylfaenol ond yn lân gyda chawodydd mewn celloedd. Roedd un o'r tri iard ymarfer yn cynnwys offer ymarfer corff. Roedd carcharorion yn derbyn eu holl hawliau bob dydd, ond arhosodd y drefn yn gyfyngedig gyda charcharorion dan glo am y rhan fwyaf o'r dydd.

Diogelwch

Deilliannau i'w disgwyl: Mae diogelwch a threfn dda yn cael eu cynnal trwy roi sylw i faterion corfforol a gweithdrefnol, gan gynnwys deallusrwydd diogelwch effeithiol a pherthnasoedd cadarnhaol rhwng staff a charcharorion. Mae carcharorion yn ddiogel rhag dod i gysylltiad â defnyddio sylweddau ac mae mesurau lleihau cyflenwad cyffuriau effeithiol ar waith.

- 3.27 Roedd y trefniadau diogelwch yn gymesur ar y cyfan ar gyfer carchar fel hyn. Fodd bynnag, nid oedd slipiau symud a oedd yn flaenorol wedi galluogi carcharorion unigol i gerdded heb eu sgorio o amgylch y safle i fynychu apwyntiadau yn cael eu cyhoeddi mwyach, a bellach roedd yn rhaid hebrwng pob carcharor. Roedd yn anodd gweld sut y byddai hyn yn gweithio'n effeithiol pan oedd trefn Categori C brysur yn dychwelyd yn llawn heb gynnydd sylweddol mewn hebrwng staff.
- 3.28 Roedd y strategaeth i leihau'r cyflenwad o gyffuriau i'r carchar wedi gwella gyda chyflwyno cynllun lleihau cyflenwad da, wedi'i gydlynu'n dda. Roedd rheolwr gwarchodol penodedig ar gyfer y strategaeth gyffuriau wedi'i benodi, gyda chymorth 12 swyddog camddefnyddio sylweddau a oedd newydd eu cyflwyno, a oedd wedi'u lleoli ar yr adenydd. Gyda'i gilydd roeddent yn gallu adnabod carcharorion yr oedd angen cymorth arnynt a dilyn adroddiadau cudd-wybodaeth yn ymwneud â chamddefnyddio sylweddau.
- 3.29 Yn ein harolwg, dywedodd 31% o garcharorion ei bod yn hawdd cael cyffuriau anghyfreithlon yn y carchar o'i gymharu â 48% yn yr arolygiad blaenorol. Roedd mesurau wedi'u rhoi ar waith ers yr archwiliad blaenorol i atal a chanfod eitemau anghyfreithlon rhag mynd i mewn, gan gynnwys rhwydo dros yr iardiau, sganiwr corff a sganio a llungopïo post a oedd yn dod i mewn. Fodd bynnag, nid oedd profion cyffuriau gorfodol, a oedd wedi'u hatal yn ystod y pandemig, wedi ailgychwyn eto ac nid oedd gan arweinwyr lawer o ddata dibynadwy ar ddefnyddio cyffuriau.
- 3.30 Proseswyd llif da iawn o wybodaeth (tua 20,000 o adroddiadau y flwyddyn) yn brydlon gan dri dadansoddwr diogelwch. Cwblhaodd tîm chwilio rhanbarthol ag adnoddau da yr holl chwiliadau celloedd sy'n deillio o'r adroddiadau hyn ac adennill eitemau anghyfreithlon mewn tua 28% o'r chwiliadau.
- 3.31 Cafodd blaenoriaethau diogelwch eu cyfathrebu'n dda i reolwyr adenydd, staff adenydd mewn sesiynau briffio wythnosol a dau swyddog ar bob uned breswyl a oedd wedi'u dynodi'n bwyntiau cyswllt sengl diogelwch. Helpodd hyn i sicrhau llif o wybodaeth berthnasol.
- 3.32 Roedd cydweithio effeithiol gyda'r heddlu wedi helpu i reoli'r nifer fawr o garcharorion o grwpiau troseddau cyfundrefnol. Ymchwiliodd rheolwr atal llygredd penodol i honiadau o gamymddwyn neu ymddygiad

anghyfreithlon gan staff a gwelsom dystiolaeth o erlyniadau a chatau disgyblu llwyddiannus a pharhaus.

Diogelu

Deilliannau i'w disgwyl: Mae'r carchar yn darparu amgylchedd diogel sy'n lleihau'r risg o hunan-niweidio a hunanladdiad. Mae carcharorion sydd mewn perygl o hunan-niweidio neu hunanladdiad yn cael eu hadnabod a rhoddir gofal a chymorth priodol iddynt. Mae pob oedolyn agored i niwed yn cael ei adnabod, ei amddiffyn rhag niwed ac esgeulustod ac yn derbyn gofal a chymorth effeithiol.

Atal hunanladdiad a hunan-niweidio

- 3.33 Bu un farwolaeth hunan-achosedig ers yr arolygiad blaenorol (gweler paragraff 3.7), ac roedd y carchar wedi cymryd camau mewn ymateb i argymhellion yr Ombwdsmon Carchardai a Phrawf (PPO).
- 3.34 Yn ystod y 12 mis blaenorol, cofnodwyd un digwyddiad a oedd bron yn angheuol. Roedd ymchwiliad trylwyr wedi'i gynnal ac roedd yr argymhellion canlyniadol yn cael eu gweithredu.
- 3.35 Roedd cyfradd hunan-niweidio dros y 12 mis blaenorol yn uwch nag yn y rhan fwyaf o garchardai tebyg, er ei bod wedi bod yn gostwng yn ystod 2022 ac, ar adeg yr arolygiad, roedd traean yn is na'r haf blaenorol.
- 3.36 Yn dilyn uchafbwynt mewn lefelau hunan-niweidio ganol 2021, nododd dadansoddiad gysylltiad pwysig rhwng agweddau ac ymddygiadau staff a lefelau uchel o hunan-niweidio. Mewn ymateb, gweithredodd arweinwyr ystod o fesurau i wella ymwybyddiaeth staff, megis blogiau fideo gan reolwyr a diweddariadau yng nghylchlythyr y carchar. Cafodd canllawiau strwythuredig ar gefnogi carcharorion sydd mewn perygl o hunan-niweidio eu cynnwys mewn sesiynau hyfforddi staff rheolaidd. Gwahoddwyd staff newydd i gymryd rhan mewn sesiwn chwarae rôl llys y crwner, a oedd yn tanlinellu pwysigrwydd cofnodi'n gywir y camau a gymerwyd i gefnogi carcharorion mewn argyfwng.
- 3.37 Roedd mesurau diogelwch strwythurol i leihau hunan-niweidio wedi'u cryfhau. Roedd rheolwyr yn monitro hunan-niweidio yn y cyfarfod ymyrraeth diogelwch dyddiol i sicrhau bod camau cychwynnol priodol yn cael eu cymryd. Cyflwynwyd cyfarfod rheoli achosion gwell amlddisgyblaethol wythnosol hefyd i gefnogi'r carcharorion mwyaf cymhleth, a hunan-niweidio dro ar ôl tro. Trafodwyd hanes achos tua chwe carcharor ym mhob cyfarfod i nodi a gyrru camau gweithredu i ddiwallu eu hanghenion.
- 3.38 Cyflwynwyd data hunan-niweidio mewn cyfarfodydd diogelwch misol, ond dim ond am y tri mis blaenorol yr oeddent yn ystyried data a oedd yn cyfyngu ar ddyfnder a defnyddioldeb y dadansoddiad. Nododd cofnodion y cyfarfodydd nad oedd y tîm gofal iechyd yn cael ei gynrychioli.

- 3.39 Yn ein harolwg, dywedodd 45% o garcharorion ei bod yn hawdd siarad â Gwrandäwr (carcharorion a hyfforddwyd gan y Samariaid i ddarparu cefnogaeth emosiynol i gyd-garcharorion) o'i gymharu â 28% mewn carchardai tebyg. Roedd nifer o wrandawyr ar gael ar bob tŷ, gan gynnwys dros nos, ac roeddent yn mynychu'r cyfarfodydd rheoli achosion a diogelwch gwell. Cefnogwyd y gwrandawyr eu hunain mewn cyfarfod Gwrandawyr wythnosol dan gadeiryddiaeth gwirfoddolwyr y Samariaid.
- 3.40 Cafodd carcharorion a oedd mewn perygl o hunanladdiad neu hunan-niweidio eu rheoli gan ddefnyddio'r broses asesu, gofal yn y ddalfa a gwaith tîm (ACCT), a chynhaliodd rheolwyr, gan gynnwys y llywodraethwr, sicrhau ansawdd dogfennaeth ACCT yn rheolaidd. Rhannwyd y canfyddiadau mewn cyhoeddiadau fel cylchlythyr y carchar ac roedd dadansoddiad o'r canfyddiadau gan y carchar yn awgrymu gwelliant mewn ansawdd dros y chwe mis blaenorol. Fodd bynnag, roedd ansawdd gormod o ddogfennau ACCT yn wael. Er enghraifft, ni chofnodwyd rhai arsylwadau gofynnol, roedd nodi risgiau a sbardunau yn aml yn gyfyngedig iawn a, lle nodwyd sbardunau, nid oedd rhai cynlluniau gofal yn adlewyrchu'r rhain. Nid oedd yn bosibl mewn achosion o'r fath i fod yn hyderus bod lefel y gofal a'r cymorth i garcharorion wedi bod yn ddigon da.
- 3.41 Er bod y ddogfennaeth yn aml yn wael, gwelsom enghreifftiau o gefnogaeth dda yn yr achosion mwy cymhleth. Mewn un achos, deialodd mam y carcharor, a oedd wedi'i nodi fel ffynhonnell gefnogaeth, i mewn i'r cyfarfod adolygu. Gwelsom adolygiadau hefyd yn cael eu cynnal yn Gymraeg pan mai hon oedd dewis iaith y carcharor. Fodd bynnag, yn aml nid oedd y cynrychiolydd gofal iechyd yn mynychu'r adolygiad cychwynnol yn ôl yr angen.
- 3.42 Dywedodd rhai carcharorion wrthym eu bod yn teimlo nad oeddent wedi cael digon o ofal tra oeddent ar ACCT, oherwydd nad oedd staff wedi cymryd amser i siarad â nhw'n rheolaidd. Roedd y diffyg gwaith allweddol (gweler paragraff 4.2) hefyd yn cyfyngu ar y cyfleoedd i ddarparu cymorth mwy cyson i'r rhai ar ACCT. Roedd croes-leoli staff dalfeydd mwy diogel yn rheolaidd yn atal rhai achosion o ôl-drafod hunan-niweidio rhag cael eu cynnal er mwyn deall canfyddiadau carcharorion o'r gofal a'r gefnogaeth yr oeddent wedi'u derbyn tra oeddent ar ACCT.

Amddiffyn oedolion sydd mewn perygl (gweler yr Eirfa)

- 3.43 Nid oedd gweithdrefnau ffurfiol ar gyfer diogelu oedolion wedi'u datblygu'n ddigonol. Roedd strategaeth yn cael ei datblygu, ond nid oedd y rheolwr diogelu arweiniol wedi dechrau mynychu cyfarfodydd gyda bwrdd diogelu'r awdurdod lleol eto. Roedd rheolwyr a staff yn drysu rhwng diogelu oedolion â darpariaeth gofal cymdeithasol i oedolion ac nid oeddent yn ymwybodol o sut i atgyfeirio oedolion ag angen diogelu. Nid oedd y carchar yn cadw cofnodion o atgyfeiriadau diogelu oedolion.

Adran 4 Parch

Mae carcharorion yn cael eu trin â pharch at eu hurddas dynol.

Perthynas rhwng staff a charcharorion

Deilliannau i'w disgwyl: Caiff carcharorion eu trin â pharch gan staff drwy gydol eu hamser yn y ddalfa ac fe'u hanogir i gymryd cyfrifoldeb am eu gweithredoedd a'u penderfyniadau eu hunain.

- 4.1 Yn ein harolwg, adroddodd carcharorion yn fwy negyddol o ran triniaeth barchus gan staff nag mewn carchardai tebyg. Yn ystod ein harolygiad, gwnaethom arsylwi rhyngweithiadau cwrtais a chymwynasgar yn bennaf a nododd y rhan fwyaf o garcharorion staff y gallent droi atynt pe bai angen help arnynt. Fodd bynnag, roeddent hefyd yn mynegi rhwystredigaeth pan nad oedd gan staff ddigon o amser neu weithiau y wybodaeth angenrheidiol i'w helpu gyda cheisiadau syml. Roedd carcharorion hefyd yn priodoli amser estynedig dan glo a staffio anghyson i rai canfyddiadau negyddol.
- 4.2 Yn ystod y cyfyngiadau, targedwyd y gwaith allweddol cyfyngedig iawn (gweler yr Eirfa) a oedd ar gael at garcharorion a oedd yn peri'r risg uchaf. Nododd nodiadau achos electronig y gwnaethom eu samplu ychydig iawn o gofnodion diweddar gan staff, dyraniad anghyson o weithwyr allweddol, ac ychydig iawn o ffocws ar ddatblygiad unigolion a dilyniant brawddegau.
- 4.3 Roedd diffygion staff a chyfyngiadau cyfundrefn helaeth a osodwyd yn ystod pandemig COVID wedi cyfyngu ar ddatblygiad staff rheng flaen. Roedd arweinwyr wedi cyflwyno cyfres o fesurau i gynyddu staff a chynorthwyo datblygiad staff. Roedd hyn yn cynnwys mentora yn y swydd gan dîm hyfforddi safonau HMPPS a staff ychwanegol ar ddyletswydd ar wahân o garchardai eraill.
- 4.4 Roedd yr awyrgylch ar y rhan fwyaf o adenydd yn ystod amseroedd datgloi yn gymharol hamddenol ac roedd yn amlwg bod staff yn dod yn fwy hyderus a chymwys wrth reoli grwpiau mwy wrth i gyfyngiadau'r gyfundrefn gael eu llacio.
- 4.5 Roedd ystod eang o waith effeithiol gan gymheiriaid ar waith i ddarparu cymorth ac arweiniad ychwanegol i garcharorion.

Bywyd bob dydd

Deilliannau i'w disgwyl: Mae carcharorion yn byw mewn amgylchedd glân a gweddus ac yn ymwybodol o reolau ac arferion y carchar. Darperir gwasanaethau sylfaenol hanfodol iddynt, ymgynghorir â nhw'n rheolaidd a gallant wneud cais am wasanaethau a chymorth ychwanegol. Mae'r prosesau cwyno ac unioni yn effeithlon ac yn deg.

Amodau byw

- 4.6 Roedd amgylchedd allanol y carchar yn ddymunol ac yn cael ei gynnal a'i gadw'n dda. Ystyriwyd plannu gwyrddni a blodau yn meddalu'r ardaloedd rhwng adeiladau ac yn darparu cyfleoedd gwaith da i garcharorion. Roedd gwaith helaeth ar y gweill i ailosod y system wresogi wedi tarfu ar rai o'r tiroedd. Dywedodd wyth deg y cant o'r ymatebwyr i'n harolwg carchardai fod ardaloedd cymunedol yn lân, a chefnogwyd hyn gan ein canfyddiadau yn ystod yr arolygiad.

Ardal allanol

Ardal gymunedol

- 4.7 Roedd yr amodau byw yn dda. Dyluniwyd a dynodwyd y rhan fwyaf o'r llety fel celloedd dwbl. Roedd gan bob cell gawodydd annatod, ffonau a digon o le a dodrefn ar gyfer y preswylwyr. Fodd bynnag, ychydig o fannau cawod/toiledau a gafodd unrhyw sgrinio, ac ychydig o garcharorion a roddwyd â llenni. Ychydig iawn o graffiti a gafwyd, a chadwyd at y polisi arddangosfeydd tramgwyddus. Defnyddiwyd murluniau yn dda ar draws ardaloedd llety i fywiogi'r amgylchedd ac adlewyrchu lleoliad y carchar. Rhoddwyd gliniadur personol i bob carcharor a oedd yn rhoi lefel dda o reolaeth iddynt wrth osod archebion siopau, dewis prydau bwyd, a gwneud ceisiadau (gweler paragraff 3.8).

Murlun

- 4.8 Yn ein harolwg, dim ond 35% o'r ymatebwyr a ddywedodd y gallent gael deunyddiau glanhau bob wythnos o'i gymharu â 56% mewn carchardai tebyg a 54% yn yr arolygiad diwethaf. Gwelsom fod deunyddiau glanhau ar gael ond nad oedd digon o amser yn ystod cyfnodau domestig i garcharorion gael mynediad atynt yn hawdd bob dydd. Er gwaethaf hyn, roedd y rhan fwyaf o gelloedd a welsom yn lân ac mewn trefn dda ar wahân i baent plicio. Roedd rhaglen ailbeintio ar y gweill.
- 4.9 Roedd y rhan fwyaf o garcharorion yn gwisgo'u dillad eu hunain a gallent ddefnyddio'r golchdai adenydd o leiaf unwaith yr wythnos. Roedd y rhan fwyaf o olchdai mewn cyflwr da ond dywedodd staff a charcharorion am oedi hir ar gyfer atgyweiriadau pan oedd peiriannau'n torri i lawr. Roedd dillad carchardai ar gael i garcharorion a oedd ei angen, er bod problemau cyflenwi ar gyfer y meintiau mwyaf poblogaidd ac yn enwedig ar gyfer esgidiau diogelwch.
- 4.10 Yn ein harolwg, dim ond 11% o garcharorion a ddywedodd y gallent gael mynediad i'w heiddo wedi'i storio pe bai ei angen arnynt. Nid oedd ôl-groniad yn y dderbynfa ar adeg ein harolygiad, ond dywedwyd wrthym fod danfoniadau a wnaed ar benwythnosau yn destun oedi oherwydd nad oedd digon o staff.
- 4.11 Dim ond 20% o'r ymatebwyr a ddywedodd yr ymatebwyd i'w clychau celloedd o fewn pum munud. Roedd data carchardai yn adlewyrchu hyn. Er enghraifft ym mis Chwefror 2022 ar uned Alwen, atebwyd mwy na 30% ar ôl pum munud a 13% ar ôl 10 munud. Gwelsom glychau celloedd yn mynd heb eu hateb am gyfnodau hir, yn enwedig pan oedd y carchar dan glo.

Gwasanaethau preswyl

- 4.12 Yn ein harolwg, dywedodd 58% o garcharorion fod y bwyd yn dda neu'n dda iawn o'i gymharu â 40% mewn carchardai tebyg. Adlewyrchwyd hyn hefyd mewn arolygon cynhwysfawr rheolaidd a gynhaliwyd yn y carchar ac yn ein sgysiau â charcharorion. Roedd ymgynghori ynghylch bwyd yn dda a gallai carcharorion godi materion yn uniongyrchol gyda staff y gegin yn defnyddio eu cyfrifiaduron mewn celloedd. Roedd yr ymatebion yn brydlon, yn gwrtais ac yn canolbwyntio.
- 4.13 Gallai carcharorion ddefnyddio eu gliniaduron i archebu prydau bwyd sy'n darparu ar gyfer ystod eang o ddeietau. Gweithiodd dietegydd yn agos gyda staff y gegin a'r adran gofal iechyd i gefnogi carcharorion â chyflyrau dietegol aciwt a chyda'r adran Addysg Gorfforol i gefnogi byw'n iach.
- 4.14 Roedd pryd poeth yn cael ei weini gyda'r nos o ddydd Llun i ddydd lau ac amser cinio ar ddydd Gwener, dydd Sadwrn a dydd Sul. Casglwyd prif bryd y dydd yn y gweindai ond rhoddwyd y pryd arall, yn cynnwys brechdan a byrbrydau, wrth ddrysau celloedd a oedd yn ddiangen o ystyried dileu cyfyngiadau COVID.
- 4.15 Roedd y gegin fawr yn lân, mewn cyflwr da ac wedi'i rhedeg yn dda. Roedd carcharorion yn deall eu rolau, yn cael eu briffio'n dda ac yn gweithio fel tîm. Roeddent i gyd wedi cael hyfforddiant hylendid bwyd sylfaenol a gallent ennill tystysgrifau lefel 2 mewn gwasanaeth bwyd. Roedd cynlluniau uwch ar waith i ddarparu cymwysterau pellach.
- 4.16 Roedd goruchwyllo'r gwasanaeth bwyd ar yr unedau preswyl yn annigonol a gwelsom arferion gwael eang. Nid oedd llawer o ddisgyblaeth ynghylch hylendid bwyd ac nid oedd carcharorion wedi'u gwisgo'n briodol mewn platiau poeth. Roedd staff a charcharorion yn bwyta oddi ar y gwas yn ystod gwasanaeth bwyd ac roedd rheolaeth ddogneau yn wael. Roedd gweithwyr gweiniaid a charcharorion eraill yn dwyn bwyd, yn aml yng ngolwg staff y carchar.
- 4.17 Dim ond ychydig o adenydd oedd yn dal i fod â threfniadau hunanarlwyo, ac roedd hynny'n siomedig. Roedd bwyta cymunedol wedi dod i ben pan ddechreuodd y pandemig ac nid oedd eto wedi'i ailgyflwyno.
- 4.18 Roedd darpariaeth y siop yn ddigonol. Gosodwyd archebion yn wythnosol trwy'r gliniaduron yn y gell. Roedd amrywiaeth o gatalogau ar gael ac roedd rhestr fewnol o eitemau y gellid eu dal yn eu meddiant yn cael ei datblygu. Gallai carcharorion newydd gyrraedd aros hyd at 14 diwrnod am eu gorchymyn siop llawn cyntaf a oedd yn eu gadael yn agored i cribddeiliaeth a bwllo pe baent yn mynd i ddyled.

Ymgynghori â charcharorion, ceisiadau a gwneud iawn

- 4.19 Yn ein harolwg, dim ond 41% o'r ymatebwyr, o'i gymharu â 58% yn ein harolygiad diwethaf, a ddywedodd yr ymgynghorwyd â hwy ynghylch materion fel bwyd, ffreutur, gofal iechyd neu faterion adenydd.
- 4.20 Roedd ymgynghori â charcharorion yn gwella gyda llacio cyfyngiadau'r gyfundrefn ac roedd rhai adenydd yn cynnal fforymau rheolaidd i drafod a datrys materion.
- 4.21 Roedd trefniadau cyngor gweithredol newydd ledled y carchar wedi'u cyflwyno'n ddiweddar iawn ac roeddent yn dda. Trafodwyd ystod eang o faterion pwysig ac roedd y strwythur yn cynnig llwybr uwchgyfeirio effeithiol ar gyfer materion adain a oedd yn parhau heb eu datrys neu ar gyfer materion sy'n berthnasol i gymuned gyfan y carchar. Roedd nifer dda o arweinwyr a staff yn bresennol yn y cyfarfodydd, a ymatebodd yn agored ac yn drylwyr i ymholiadau a phryderon a godwyd gan garcharorion. Roedd proses etholiadol i recriwtio mwy o gynrychiolwyr carcharorion ar y gweill.
- 4.22 Roedd gwasanaeth cymorth cymheiriaid a werthfawrogir ac a ddefnyddir yn fawr, a elwir yn lleol yn 'torwyr cadwyni', ar gael ar unedau preswyl a oedd hefyd yn galluogi carcharorion i godi a datrys materion ymarferol. Roedd y Berwyn Newscast yn gyfres o flogiau fideo y gellir eu cyrraedd trwy liniaduron carcharorion a oedd yn darparu llwyfan deniadol i gyfathrebu ac ymateb i gwestiynau carcharorion.
- 4.23 Roedd HMPPS wedi buddsoddi'n sylweddol mewn technoleg i wneud y system ymgeisio yn fwy effeithiol. Er gwaethaf hyn, roedd ymatebion gan rai adrannau, gan gynnwys yr uned rheoli troseddwr (OMU), yn aml yn cael eu gohirio, ac nid oedd gan garcharorion lawer o hyder yn y system. Roedd nifer y ceisiadau yn enfawr, 284,000 o geisiadau yn ystod y 12 mis blaenorol, a greodd her weinyddol enfawr ac yn ddiamau yn cyfrannu at yr oedi.
- 4.24 Dywedodd carcharorion wrthym eu bod yn aml yn gorfod gwneud mwy nag un cais i ddatrys mater ac yn rhy aml roeddent yn troi at y broses gwyno i fynd i'r afael â'u hanghenion. Roedd amseroedd ymateb yn cael eu monitro, ond nid oedd staff yn defnyddio'r wybodaeth hon i yrru gwelliannau ac nid oedd sicrwydd ansawdd atebion.
- 4.25 Yn ystod y 12 mis blaenorol, cyflwynwyd mwy na 4,700 o gwynion, llai nag ar adeg yr arolygiad blaenorol ond mwy na charchardai cymharol. Roedd ansawdd yr ymatebion yn dda, ac roedd rhai yn rhagorol. Roedd rhai cwynion yn cynnwys ceisiadau am wybodaeth a ddylai fod wedi cael eu trin yn fwy anffurfiol a oedd yn dangos y diffygion yn y system ymgeisio. Ni chafwyd dadansoddiad i nodi a mynd i'r afael â themâu a thueddiadau cyffredin mewn cwynion, a dim ond yn ddiweddar iawn y cyflwynwyd sicrwydd ansawdd mewnol yr ymatebion.
- 4.26 Nid oedd ymatebion i gwynion bob amser yn amserol. Yn ein harolwg, dywedodd 60% o garcharorion ei bod yn hawdd gwneud cwyn, ond dim

ond 24% a ddywedodd eu bod fel arfer yn cael eu trin o fewn saith diwrnod. Roedd rhai ymatebion yn fwy na dau fis a oedd yn llawer rhy hir, gan waethygu rhwystredigaethau'r carcharorion a diffyg hyder yn y weithdrefn. Roedd ffurflenni ar gael am ddim ar yr adenydd adeg yr archwiliad, ond dywedodd rhai carcharorion wrthym nad oedd hyn yn wir bob amser. Pan oedd cwyn yn ymwneud â chwestiynau gwahaniaethu, roedd staff yn ei hailgyfeirio'n awtomatig i'r adran gywir i gael ymateb, a oedd yn dda.

- 4.27 Yn ein harolwg, dywedodd 58% o garcharorion, o'i gymharu â 44% mewn carchardai tebyg, y gallent gyfathrebu'n hawdd â'u cynrychiolydd cyfreithiol. Roedd tystiolaeth yn awgrymu bod Berwyn yn darparu cefnogaeth dda i'r rhan fwyaf o garcharorion a oedd angen cymorth gyda materion cyfreithiol ac roedd mynediad at ymweliadau cyfreithiol a chyfleusterau fideo-gynadledda yn dda.
- 4.28 Cynhaliwyd ymweliadau cyfreithiol mewn ardal ddynodedig a oedd yn cynnwys chwe ystafell breifat, unigol gyda digon o le i ateb y galw yn brydlon. Defnyddiwyd cyfres ar wahân o wyth cyfleuster fideo-gynadledda, a reolir gan yr OMU, yn dda, yn enwedig i hwyluso gwrandawiadau parôl a llys.
- 4.29 Gweithiodd swyddog gwybodaeth mechnïaeth yn effeithlon i ddarparu cymorth a chefnogaeth werthfawr i garcharorion ar remand. Roedd gan y llyfrgell amrywiaeth o destunau cyfreithiol, gan gynnwys Cyfarwyddiadau Gwasanaeth Carchardai, y gallai carcharorion eu cyrchu ar gais. Roedd prosesau i ddelio â phost cyfreithiol carcharorion yn ddigonol ond nid oedd gweithredoedd, er enghraifft pan agorwyd post breintiedig cyfreithiol mewn camgymeriad, bob amser yn cael eu cofnodi.

Cydraddoldeb, amrywiaeth a ffydd

Deilliannau i'w disgwyl: Mae dull clir o hyrwyddo cyfle cyfartal, dileu gwahaniaethu anghyfreithlon a meithrin perthnasoedd da. Cydnabyddir ac eir i'r afael ag anghenion penodol carcharorion â nodweddion gwarchodedig penodol (gweler Geirfa) ac unrhyw nodweddion lleiafrifol eraill. Mae carcharorion yn gallu ymarfer eu crefydd. Mae'r gaplaniaeth yn chwarae rhan lawn ym mywyd y carchar ac yn cyfrannu at ofal, cefnogaeth ac adsefydlu carcharorion yn gyffredinol.

Rheoli strategol

- 4.30 Roedd arweinwyr wedi blaenoriaethu eu hymrwymiad i amrywiaeth a chynhwysiant ac roedd rhai gwelliannau pwysig wedi'u gwneud ers yr arolygiad diwethaf.
- 4.31 Mae strategaeth gyfoes yn nodi'r ymrwymiad i amrywiaeth a chynhwysiant ar draws yr holl nodweddion gwarchodedig (gweler Geirfa). Roedd y cyfarfodydd strategol misol bellach yn cael eu cadeirio gan y llywodraethwr a oedd wedi codi eu proffil a'u presenoldeb o bob rhan o'r carchar. Mynychodd cynrychiolwyr carcharorion y cyfarfodydd

ac roedd y trafodaethau'n drylwyr ac yn eang eu cwmpas. Roedd gwell defnydd o ddata ar agweddau allweddol ar fywyd bob dydd yn llywio strategaeth y carchar ac roedd cynllunio gweithredu ystyrlon, deinamig yn dechrau gwella canlyniadau i garcharorion.

- 4.32 Roedd mesurau sicrhau ansawdd mewnol ar gyfer ffurflenni adrodd am ddigwyddiadau gwahaniaethu (DIRFS) bellach yn gadarn. Adolygodd y llywodraethwr a'r arweinydd amrywiaeth a chynhwysiant yr holl DIRFs a oedd wedi gyrru gwelliannau yn ansawdd yr ymatebion. Roedd rhai enghreifftiau da iawn o ymchwiliadau trylwyr yn cynnwys adolygiadau o gofnodion NOMIS (cofnodion carchar electronig) a chyfweliadau â charcharorion, tystion a staff. Yn bersonol, rhoddodd y llywodraethwr adborth i'r cychwynnwr pan oedd ateb yn rhagorol neu ddim yn ddigon da mewn ychydig o achosion. Fodd bynnag, nid oedd ymatebion i DIRFs bob amser yn amserol. Yn ystod y 12 mis diwethaf, roedd 340 DIRF wedi'u cyflwyno, llawer gan staff.
- 4.33 Cafodd rheolwr gwarcheidwaid cydraddoldeb ymroddedig amser llawn ei gefnogi gan staff a enwyd a oedd yn gyfrifol am arwain ar bob nodwedd warchodedig. Gwnaed ymdrechion rhagorol i ymgysylltu â charcharorion o rai grwpiau gwarchodedig, yn enwedig y rhai o gefndiroedd Sipsiwn, Roma a Theithwyr a lleiafrifoedd ethnig (gweler paragraff 4.38). Fodd bynnag, roedd ymgynghori anaml neu ddim ymgynghori â grwpiau eraill yn atal eu hanghenion rhag cael eu deall a'u trin yn llawn. Roedd rhai arweinwyr staff nodwedd warchodedig newydd wedi'u nodi yn ddiweddar i fynd i'r afael â hyn.
- 4.34 Nid oedd digon o gynrychiolwyr cydraddoldeb carcharorion i sicrhau cynrychiolaeth deg ar draws y sefydliad a dim ond un mentor cyfoedion o Gymru oedd i gefnogi hyrwyddo a dathlu'r Gymraeg.
- 4.35 Gwnaed rhai ymdrechion da i nodi digwyddiadau diwylliannol a dathliadol, megis mis hanes Sipsiwn, Roma, Teithwyr (GRT), Eid, Cofio a Diwrnod Stephen Lawrence.

Nodweddion gwarchodedig

- 4.36 Roedd cymunedau pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig yn cynnwys tua 10% o'r boblogaeth. Soniodd rhai carcharorion croenddu wrthym am brinder staff du a lleiafrifoedd ethnig yn y Berwyn ac roedd rhai'n teimlo bod staff gwyn yn wylidwrus neu'n anghyfforddus wrth ryngweithio â nhw rhag ofn achosi tramgwydd yn anfwriadol.
- 4.37 Roedd arweinyddiaeth bersonol y llywodraethwr ar y cynllun gweithredu hil yn gadarnhaol iawn ac yn cefnogi ei nod i greu diwylliant cynhwysol, gwybodus a grymus ar gyfer carcharorion a staff du a lleiafrifoedd ethnig. Roedd yr is-grŵp hil, a sefydlwyd yn ddiweddar iawn, wedi rhoi cyfle ystyrlon i ddod â charcharorion a staff at ei gilydd i rannu profiadau, materion a heriau. Roedd eisoes yn effeithio ar newid er gwell ac yn gwella canlyniadau carcharorion.
- 4.38 Roedd tua 2% o'r carcharorion yn dod o gymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr ac roedd ymgysylltu â'r carcharorion hyn yn ardderchog.

Roedd fforymau wedi aildechrau a siaradodd carcharorion yn uchel am yr ymdrechion a wnaed i ymgysylltu â nhw ac i nodi digwyddiadau pwysig fel mis hanes GRT, hyd yn oed ar anterth cyfyngiadau COVID. Roedd y dathliadau ar gyfer Dydd Sant Padrig wedi cael eu cydlynu a'u trefnu'n dda. Roedd y gaplaniaeth wedi cynnal gwasanaeth arbennig i gynnuau canhwyllau er cof am anwyliaid coll, gwasanaethwyd pryd Gwyddelig traddodiadol o gig moch wedi'i ferwi a stwnsh colcannon a chynhaliwyd trnarnaint pêl-droed gan yr hyfforddwyr Addysg Gorfforol. Drwy gydol y pandemig, roedd staff wedi ymgysylltu â sefydliadau cymunedol fel Irish Community Care a Chaplaniaeth Iwerddon i ddod o hyd i amrywiaeth o roddion megis pecynnau gweithgareddau, deunyddiau celf a chreffft a cherddoriaeth. Fe wnaeth fideos a roddwyd gan y Travellers' Times and Traveller Movement alluogi staff i gyflwyno sianel GRT ar deledu'r carchar.

- 4.39 Roedd 64 o garcharorion cenedlaethol tramor ar adeg yr arolygiad, pedwar ohonynt yn cael eu cadw o dan bwerau mewnfudo y tu hwnt i ddiwedd eu dedfryd. Roedd swyddogion y Swyddfa Gartref wedi parhau i gysylltu â charcharorion drwy gyswllt fideo, er mwyn rhoi gwybod iddynt am benderfyniadau ar eu statws mewnfudo. Roedd y staff hyn yn y Swyddfa Gartref i ddychwelyd i'r safle yn fuan ar ôl yr arolygiad. Defnyddiwyd gwasanaethau cyfieithu ar y pryd yn ôl yr angen, ac roedd credyd ffôn misol ychwanegol o £5 ar gael trwy gais ar gyfer gwladolion tramor nad oeddent yn derbyn ymweliadau. Fodd bynnag, bu dirywiad yn y gefnogaeth a ddarparwyd i'r grŵp hwn; ni chynhaliwyd fforymau ar gyfer carcharorion cenedlaethol tramor mwyach, nid oedd cynrychiolydd carcharorion cenedlaethol tramor mwyach ac nid oedd unrhyw sefydliadau cymunedol yn cynnig cyngor cyfreithiol annibynnol am ddim.
- 4.40 Yn ein harolwg, roedd carcharorion a nododd eu bod ag anabledd yn sylweddol fwy negyddol na'r rhai heb anabledd mewn nifer o feysydd pwysig, yn enwedig yn ymwneud â theimladau o ddiogelwch. Roedd rhai gwelliannau wedi bod i'r gofal cyffredinol a'r ddarpariaeth ar gyfer carcharorion anabl ers yr arolygiad diwethaf ac roedd addasiadau rhesymol wedi'u gwneud ar gyfer y rhai mewn angen. Roedd nifer o garcharorion wedi'u nodi i helpu eu cyfoedion ag anawsterau symudedd i ymgymryd â thasgau dyddiol. Roedd y trefniadau hyn yn anffurfiol; nid oedd gan y carcharorion gylch gwaith clir, roeddent heb eu hyfforddi ac i raddau helaeth heb oruchwyliaeth. Roedd gan bum deg pump o garcharorion gynllun personol i adael mewn argyfwng ond nid oedd yr holl staff a oedd yn gweithio yn ystod y nos yn gallu eu hadnabod na'r cymorth ychwanegol yr oedd ei angen arnynt pe bai argyfwng. Nid oedd fforymau ymgynghorol wedi digwydd ers 2019 a adawodd y carchar mewn sefyllfa wael i ddeall canfyddiadau negyddol rhai carcharorion anabl.
- 4.41 Roedd tua 13% o'r boblogaeth o dan 25 oed ac roedd 11% dros 50 oed. Roedd yr ymgynghoriad i ddeall eu hanghenion yn gyfyngedig ac roedd diffyg darpariaeth benodol.
- 4.42 Yn ein harolwg, dywedodd 28% o'r ymatebwyr eu bod wedi bod yng ngofal awdurdod lleol. Fe wnaethant ymateb yn sylweddol fwy

negyddol na'u cyfoedion nad oeddent wedi bod mewn gofal mewn nifer o feysydd, a oedd yn anarferol ac y dylai arweinwyr carchardai ymchwilio iddynt. Roedd fforymau ymgynghorol gyda'r carcharorion hyn wedi ailddechrau yn ddiweddar a mynychwyd hwy gan elusen Voices from Care Cymru a oedd yn gallu helpu carcharorion i ddeall eu hawliau a chael mynediad at eu hawliau.

- 4.43 Gwnaed ymdrechion cyfyngedig i ymgysylltu â charcharorion hoyw a deurywiol, ond roedd cefnogaeth i garcharorion trawsryweddol a'r rhai a nododd eu bod yn anneuaidd yn dda. Dangosodd adolygiadau bwrdd achos ofal sensitif a phriodol, gyda sylw ac ystyriaeth dda i anghenion unigol.
- 4.44 Roedd uned y cyn-filwyr yn amgylchedd da ac roedd carcharorion yn gwerthfawrogi byw yno. Roedd cyswllt â grwpiau cymorth cymunedol yn gwella gyda llacio cyfyngiadau COVID.

Ffydd a chrefydd

- 4.45 Roedd caplaniaeth fywiog, unedig a sefydledig yn arwain ystod eang o weithgareddau sy'n bwysig i ffydd, lles a bywyd bob dydd carcharorion. Roedd y tîm rhagweithiol yn hawdd mynd atynt, yn weladwy ac yn uchel ei barch gan lawer o garcharorion y gwnaethom siarad â nhw.
- 4.46 Roedd y caplaniaid wedi cynnal eu dyletswyddau statudol drwy gydol y pandemig, tra'n darparu gofal a chymorth bugeiliol da, yn aml yn cyflwyno newyddion heriol a gofidus i garcharorion am anwyliaid sâl neu ymadawedig.
- 4.47 Roedd dwy ardal aml-ffydd wedi'u cyfarparu'n addas ar gyfer addoli a myfyrdod preifat ac roedd yn galonogol bod dosbarthiadau addoli ac astudio corfforaethol wythnosol yn gweithredu'n normal. Roedd gan garcharorion fynediad at gaplan o'u ffydd eu hunain ac roedd cysylltiadau â grwpiau cymunedol crefyddol yn gryfder gwirioneddol.

Ardal aml-ffydd

Iechyd, lles a gofal cymdeithasol

Deilliannau i'w disgwyl: Mae cleifion yn derbyn gofal gan wasanaethau sy'n asesu ac yn diwallu eu hanghenion iechyd, gofal cymdeithasol a defnyddio sylweddau ac sy'n hyrwyddo parhad gofal pan gânt eu rhyddhau. Mae safon y ddarpariaeth yn debyg i'r hyn y gallai cleifion ddisgwyl ei chael mewn mannau eraill yn y gymuned.

Strategaeth, llywodraethu clinigol a phartneriaethau

- 4.48 Cynhaliwyd yr arolygiad o wasanaethau iechyd ar y cyd gan Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru (AGIC) ac Arolygiaeth Carchardai EM o dan gytundeb memorandwm cyd-ddealltwriaeth rhwng yr asiantaethau.
- 4.49 Darparwyd gofal iechyd gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, gyda gwasanaethau meddygon teulu wedi'u his-gontractio i Gables Offender Health Ltd. Roedd y dadansoddiad o anghenion iechyd wedi'i ddiweddarau i adlewyrchu newidiadau yn nemograffig y carchar. Roedd gweithio mewn partneriaeth rhwng y carchar ac asiantaethau eraill yn effeithiol ac roedd trefniadau llywodraethu a goruchwylio cadarn ar waith. Roedd y risgiau wedi'u deall yn dda, gyda rheolaethau a lliniariadau wedi'u sefydlu i sicrhau bod gwasanaethau craidd yn cael eu darparu. Adroddwyd ac ymchwiliwyd i ddigwyddiadau a defnyddiwyd yr hyn a ddysgwyl i lywio arferion yn y dyfodol, gan gynnwys gweithredu ar holl ganfyddiadau'r Ombwdsmon Carchardai a Phrawf. Defnyddiwyd archwiliad clinigol i lywio datblygiadau gwasanaeth.

- 4.50 Roedd y trefniadau arweinyddiaeth yn glir, ond roedd swyddi gwag mewn rhai swyddi clinigol allweddol. Roedd y rhan fwyaf o'r staff yn teimlo eu bod yn cael cefnogaeth dda, ond roedd rhai ymarferwyr yn credu eu bod yn cael eu tynnu'n rhy aml i waith arall ac nid oedd eu cyfraniad yn cael ei gydnabod yn gyson. Roedd recriwtio staff clinigol yn anodd ac roedd dibyniaeth ar ddefnyddio staff dros dro. Roedd cynlluniau'r gweithlu yn mynd i'r afael â materion recriwtio, a oedd wedi arwain at gymysgedd gwahanol o sgiliau ymhlith staff, gwell rolau staff a defnydd arloesol o dechnoleg ddigidol.
- 4.51 Roedd cydymffurfiaeth â hyfforddiant gorfodol wedi lleihau ond roedd bellach yn dychwelyd i lefelau cyn COVID-19. Cynigiwyd mynediad at gyfleoedd datblygiad proffesiynol, ond roedd angen gwella goruchwyliaeth. Roedd cofnodion clinigol yn bodloni'r rhan fwyaf o safonau proffesiynol, ond nid oedd cofnodion cynllunio gofal yn dal penderfyniadau clinigol ac ymgysylltu â chleifion yn ddigon da.
- 4.52 Roedd yn anodd cael mynediad at rai gwasanaethau (gweler paragraff 4.58) ond ni welsom unrhyw annhegwch a gwelsom gleifion yn cael eu trin ag urddas a pharch. Roedd y ganolfan gofal iechyd a'r cyfleusterau ar dai yn dda iawn ac yn cydymffurfio â safonau rheoli heintiau, ond roedd gofod swyddfa ac argaeledd ystafelloedd grŵp yn broblem sylweddol i adeilad mor fodern. Roedd carcharorion agored i niwed yn aros ym mhrif ardal y clinig a oedd yn aml yn cael mynediad gan garcharorion eraill, gan roi'r carcharorion agored i niwed mewn perygl.
- 4.53 Neilltuyd gweithiwr dyletswydd hyfforddedig cynnal bywyd ar unwaith i ymateb i argyfyngau meddygol, ond cafodd ei dynnu oddi ar ddyletswyddau eraill i wneud hynny, er enghraifft clinigau nyrsio a gweinyddu meddygaeth, a effeithiodd ar y swyddogaethau hyn. Cafodd gwasanaeth parafeddyg ei broffilio i gwmpasu'r cylch gwaith hwn ond nid oedd wedi'i weithredu'n llawn eto. Daethom o hyd i rai problemau o ran ailosod a gwirio'r offer dadebru a oedd wedi'u gosod yn strategol a gafodd sylw tra'r oeddem ar y safle. Ni chafodd y liffiau eu cynnal a'u cadw'n iawn a achosodd problemau cyfnodol i garcharorion ag anabledd corfforol.
- 4.54 Roedd y system cwynion iechyd wedi gwella. Roedd yr ymatebion yn drylwyr ac yn cynnwys ymddiheuriad pan oedd hynny'n briodol. Cynhyrwyd taflenni cwynion a phryderon yn Gymraeg a Saesneg. Roedd llinell gymorth ffôn dan arweiniad carcharorion yn cefnogi datrys pryderon yn gynnar ac yn darparu cyngor gwerthfawr. Roedd mewnbwn hyrwyddwyr iechyd ar bob adain yn sail i'r dull hwn. Goruchwyliodd yr arweinydd ymgysylltu â chleifion y mentrau hyn ac roedd wedi parhau i gasglu barn cleifion am ddarparu gwasanaethau, ac roedd rhai ohonynt yn adlewyrchu canfyddiadau ein harolwg.

Hybu iechyd a lles

- 4.55 Roedd dull carchar cyfan o hybu iechyd wedi'i gyflwyno, wedi'i gydlyn gan Iechyd Cyhoeddus Cymru a'i arwain gan grŵp strategaeth iechyd a lles y carchar a oedd wedi cyflawni ymgyrchoedd pwysig, gan gynnwys

maeth ac iechyd y geg. Roedd gwaith partneriaeth da wedi'i gynnal trwy nifer o achosion o COVID pan fu farw pedwar carcharor.

- 4.56 Defnyddiwyd hyrwyddwyr iechyd yn dda i ddarparu deunyddiau a chynghor iechyd hygyrch. Cyflwynodd tîm iechyd eclecig a medrus raglenni sgrinio effeithiol. Er gwaethaf heriau staffio, roeddent wedi sicrhau mynediad at ystod o imiweiddio a brechiadau, gan gynnwys darparu cynghor iechyd rhywiol a diogelu rhwystrau.

Gwasanaethau gofal sylfaenol a chleifion mewnol

- 4.57 Roedd ystod eang o arbenigwyr gofal iechyd sylfaenol yn cynnwys nyrsio, ffisiotherapi, therapi galwedigaethol, therapi iaith a lleferydd a deieteg. Fodd bynnag, roedd darpariaeth gwasanaethau wedi lleihau ers ein harolygiad diwethaf. Roedd llawer o swyddi gwag ym maes gofal sylfaenol, yn enwedig ymhlith staff nyrsio, yn ymestyn adnoddau er gwaethaf staff dros dro ychwanegol. Roedd y tîm arweinyddiaeth yn blaenoriaethu gwasanaethau yn seiliedig ar risg a blaenoriaethau clinigol ac roedd gwasanaethau'n cael eu hailgyflunio i ddefnyddio staff yn arloesol i leihau pwysau. Roedd y ffisiotherapydd yn ymgymryd â chlinig mân anafiadau ac roedd y therapyddion iaith a lleferydd yn gweithio ar yr CSU i ddatblygu sgiliau cyfathrebu carcharorion a helpu staff i ddeall y rhesymau dros ymddygiad gwael.
- 4.58 Er gwaethaf y mesurau hyn, roedd cleifion yn dal i aros yn rhy hir i gael mynediad i'r rhan fwyaf o apwyntiadau arferol. Yn ein harolwg, dim ond 13% o garcharorion a ddywedodd ei bod yn hawdd gweld meddyg a gwelsom aros am apwyntiadau meddygol arferol o fwy na chwe wythnos a oedd yn rhy hir. Gwaethygydd hyn gan hebryngwyr carchar annigonol. Gwelsom sawl enghraifft o apwyntiadau yn cael eu methu a gorfod cael eu haildrefnu oherwydd na ddaethpwyd â charcharorion i glinigau. Roedd carcharorion hefyd yn wynebu arosiadau hir am glinigau eraill fel optegydd, podiatreg ac awdioleg.
- 4.59 Roedd y ceisiadau'n cael eu hadolygu bob dydd gan nyrs neu staff arbenigol, ac roedd brysbennu yn cael ei ddosbarthu gan nyrsys yn y tai. Blaenoriaethwyd sgrinio yn y dderbynfa ac fel arfer roedd staff asiantaeth a oedd â mynediad at gymorth gan feddygon teulu i adolygu meddyginiaethau a chychwyn rhagnodi os oedd angen. Nododd y cofnodion a adolygwyd gennym fod sgrinio cychwynnol ac eilaidd yn digwydd fel mater o drefn. Cymerodd cofnodion cymunedol hyd at bythefnos i gyrraedd, a allai ychwanegu at risg glinigol, er bod gwybodaeth ragnodi a oedd eisoes yn bodoli ar gael yn electronig.
- 4.60 Cyflwynodd Gables 21 o sesiynau meddyg teulu bob wythnos (gan gynnwys gyda'r nos a bore Sadwrn) a chynhaliodd yr holl adolygiadau rhagnodi a meddyginiaeth. Roeddent hefyd yn darparu cymorth y tu allan i oriau a oedd yn galluogi parhad gofal mwy effeithiol. Mynegodd sawl claf bryderon bod meddyginiaethau critigol wedi'u stopio'n amhriodol, yn enwedig wrth gyrraedd y carchar. Roedd dull cadarn o ragnodi diogel. Barnwyd bod y rhan fwyaf o benderfyniadau yn glinigol gadarn ac yn seiliedig ar dystiolaeth, ond nid oedd rhai adolygiadau

meddyaeth yn dangos ymgysylltiad amlddisgyblaethol effeithiol na chydweithio â chleifion.

- 4.61 Roedd y ffisiotherapydd arweiniol bellach yn gyfrifol am oruchwyllo cyflyrau hirdymor. Roedd hyn wedi arwain at nodi angen yn gydynol a sefydlu amserlenni adolygiadau clinigol, a oedd yn ddatblygiad calonogol. Roedd nyrs gofal lliniarol wedi sefydlu llwybr y cytunwyd arno i gefnogi cleifion ar ddiwedd eu hoes a oedd yn arfer da.
- 4.62 Blaenoriaethwyd apwyntiadau ysbyty allanol a phrin oedd yr enghreifftiau o oedi a achoswyd gan staff carchardai. Roedd argaeledd pelydr-x, sganio uwchsain ac ymgynghoriadau ffôn gydag ymgynghorwyr ysbyty ar y safle yn cefnogi'r agwedd hon ar ofal iechyd. Cefnogwyd carcharorion yn briodol wrth iddynt gael eu rhyddhau a rhoddwyd crynodeb iechyd a chyflenwad o feddyginiaeth iddynt.

Gofal cymdeithasol

- 4.63 Roedd memorandwm cyd-ddealltwriaeth yn cael ei ddatblygu gyda'r awdurdod lleol i gytuno ar drefniadau cyflenwi gwasanaethau. Er nad oes Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth ffurfiol, gwelsom fod anghenion gofal yn cael eu nodi a bod asesiadau'n cael eu cynnal mewn modd amserol. Roedd gweithwyr cymdeithasol ar y safle unwaith yr wythnos i gysylltu â staff carchardai a gofal iechyd a goruchwyllo trefniadau. Siaradodd carcharorion a oedd yn derbyn gofal personol yn gadarnhaol â ni am y gofal a ddarparwyd.
- 4.64 Roedd y staff gofal a gyflogir gan yr awdurdod lleol yn llawn cymhelliant ac yn ofalgar, ond nid oedd ganddynt garchar na chyswllt gofal iechyd y gallent gysylltu ag ef. Nid oeddem yn gallu adolygu cynlluniau gofal a oedd wedi'u lleoli oddi ar y safle, er bod y gweithiwr cymdeithasol ar ymweliad wedi darparu crynodebau o'r gofal disgwyledig yn y cofnodion iechyd. Nid oedd cefnogwyr cymheiriaid sy'n helpu carcharorion eraill gyda thasgau dyddiol yn derbyn unrhyw hyfforddiant na goruchwyliaeth.

Gofal iechyd meddwl

- 4.65 Roedd arweinyddiaeth newydd, staffio mwy sefydlog a gweithio arloesol wedi adnewyddu gwasanaethau iechyd meddwl ac roedd cleifion yn gallu cael mynediad at lefel briodol o gefnogaeth. Roedd y tîm yn cynnwys seiciatrydd llawn amser, seicolegydd, nyrsys, gweithiwr cymdeithasol, therapydd galwedigaethol ac ymarferwyr llesiant gydag ychydig o swyddi gwag gweddilliol.
- 4.66 Cafodd pob carcharor newydd sgrin iechyd lawn i adnabod anghenion iechyd meddwl a chafodd pob carcharor remand ei weld gan ymarferydd iechyd meddwl. Adolygwyd nodiadau achos carcharorion a oedd yn cyrraedd o garchardai eraill i sicrhau bod yr holl gymorth angenrheidiol yn parhau.
- 4.67 Gallai carcharorion sbarduno apwyntiad drwy'r ciosgau ar yr adain neu gallent fynd at staff carchardai a gofal iechyd yn uniongyrchol.

Ymatebodd gweithiwr ar ddyletswydd ar y diwrnod i atgyfeiriadau brys a dderbyniwyd gan garcharorion neu staff. Roedd y cyfarfod un pwynt mynediad a dyrannu dyddiol yn sgrinio, blaenoriaethu a dyrannu cymorth yn seiliedig ar angen clinigol a risg. Cafodd gofal cleifion ei oruchwyllo a'i adolygu'n effeithiol mewn cyfarfod tîm aml-ddisgyblaethol wythnosol.

- 4.68 Roedd y tîm yn gweithredu 'model gofal cam' a oedd yn darparu hunangymorth dan arweiniad, cefnogaeth ar gyfer anghenion ysgafn i gymedrol ac ymyriadau ar gyfer cleifion mwy cymhleth â salwch meddwl difrifol a pharhaus. Roedd gwaith un i un a sawl grŵp therapiwtig yn cael eu darparu ochr yn ochr â chysylltiadau lles dros y ffôn. Roedd caffis iechyd meddwl newydd ar bob tŷ yn galluogi carcharorion i gael eu gweld yn brydlon (gwelwyd tua 40 o gleifion yr wythnos fel hyn) i gynnal asesiadau, darparu cefnogaeth unigol a chael mynediad at gymorth lles mewn lleoliad grŵp.
- 4.69 Gweithiodd hyrwyddwyr cymheiriaid iechyd meddwl ochr yn ochr â staff proffesiynol i gynnig cyngor a chymorth i garcharorion. Cynigiodd nyrs anabledd dysgu bwrpasol wasanaeth pwrpasol ar gyfer llwyth achosion bach. Roedd rhaglen allgymorth fwy dwys o gymorth ar sail adennydd ar gyfer grŵp bach o garcharorion sydd â'r anghenion mwyaf difrifol yn cael ei chyflwyno ar uned Menai, a oedd yn ddatblygiad cadarnhaol. Roedd llwybrau ar gyfer unigolion ag anhwylder personoliaeth neu ADHD wedi'u datblygu'n llai da ac roeddent yn derbyn gwasanaeth mwy tameidiog.
- 4.70 Roedd y cofnodion a adolygwyd gennym yn dangos bod cysylltiadau ansoddol a rheolaidd â chleifion a chynlluniau gofal yn briodol i'w hangen. Cawsom wybod am ychydig o gleifion yr oedd eu meddyginiaeth wrthseicotig wedi'i stopio oherwydd camddefnyddio sylweddau anghyfreithlon neu bryderon diagnostig. Nid oedd y newidiadau hyn bob amser yn cael eu hadolygu gan y seiciatrydd ac mewn rhai achosion roeddent wedi arwain at ddirywiad yng nghyflwr y claf. Roedd systemau bellach wedi'u cyflwyno i liniaru hyn, ond roeddem yn pryderu bod atebolrwydd am ragnodi arbenigol wedi dod yn aneglur.
- 4.71 Roedd cynllunio ar gyfer rhyddhau cleifion yn ei le ac roedd cyswllt da rhwng adrannau carchardai ac asiantaethau cymunedol yn sicrhau parhad gofal ar ôl cael eu rhyddhau. Er gwaethaf hyn, nid oedd nifer o garcharorion yr oedd angen gofal a thriniaeth arbenigol arnynt yn yr ysbyty o dan y Ddeddf Iechyd Meddwl wedi cael eu trosglwyddo o fewn canllawiau'r Adran Iechyd a oedd yn niweidiol i'w gofal.

Triniaeth camddefnyddio sylweddau

- 4.72 Gweithiodd y tîm camddefnyddio sylweddau yn effeithiol gyda staff carchardai i gefnogi blaenoriaethau'r strategaeth gyffuriau. Roedd ymyriadau wedi canolbwyntio'n llwyddiannus ar wella gweithio mewn partneriaeth, gwella diogelwch y giât a lleihau'r defnydd o feddyginiaethau masnachadwy. Roedd hyn wedi arwain at fwy o

sefydlogrwydd yn amgylchedd y carchar, er bod defnyddio sylweddau seicoweithredol yn dal i fod yn destun pryder.

- 4.73 Roedd cefnogaeth gyda'r nos gyntaf ac yn y dyddiau cynnar yn briodol i garcharorion â phroblemau cyffuriau ac alcohol. Gwelwyd carcharorion yn y dderbynfa a'u hasesu gan nyrs hyfforddedig. Roedd gwasanaethau meddyg teulu ar gael bob dydd gyda meddyg teulu ar y safle tan 9pm a dilynwyd carcharorion gan y tîm seicogymdeithasol y diwrnod canlynol. Cynhaliwyd cyfarfod penderfyniadau clinigol bob wythnos i drafod achosion cymhleth. Roedd cefnogaeth gan gymheiriaid yn weladwy ac wedi'i drefnu'n dda, gan helpu carcharorion i lywio'r caethiwed cychwynnol a darparu gwybodaeth a chymorth unigol.
- 4.74 Darparodd tîm camddefnyddio sylweddau ymroddedig ac ymroddedig gefnogaeth glinigol a seicogymdeithasol. Roedd y rhan fwyaf o staff wedi derbyn hyfforddiant ar gyfer eu rôl ac yn cael eu goruchwyllo'n briodol. Rhwystrowyd mentrau lleihau niwed ac adfer oherwydd bod nyrsys yn cael eu neilltuo i fodloni diffygion gweithredol mewn mannau eraill. O ganlyniad, nid oedd bob amser yn rheoli risg yn amlddisgyblaethol ac nid oedd anghenion gofal yn cael sylw cyson. Roedd cynlluniau i recriwtio nyrs glinigol arbenigol a gwella ansawdd arweinyddiaeth glinigol a goruchwyliaeth ar y gweill.
- 4.75 Roedd mynediad da at amrywiaeth o raglenni seicogymdeithasol ac ymgysylltu â nhw, gan gynnwys ymyriadau grŵp helaeth a chlinig galw heibio ar yr uned gofal a gwahanu. Ychydig o gynnydd a wnaed ers ein harolygiad diwethaf gyda darparu lle ar gyfer gwaith grŵp.
- 4.76 Roedd cefnogaeth gan gymheiriaid yn drawiadol ac yn cynnwys gwaith un i un, hyfforddi carcharorion a gwaith grŵp dan oruchwyliaeth. Daeth nifer dda o bobl i'r rhaglenni adsefydlu ac addysgol a ddatblygwyd gyda chyfranogiad mentoriaid cymheiriaid a gwnaed defnydd effeithiol o dechnoleg ddigidol i ddarparu ystod o adnoddau ar-lein. Roedd ethos adferiad yn amlwg mewn sawl maes gan gynnwys podlediadau digidol a wnaed gan garcharorion, prosiect Cyfle (i helpu unigolion â phroblemau camddefnyddio sylweddau i ddychwelyd i'r gwaith, addysg neu hyfforddiant), a mynediad at therapïau amgen, er enghraifft aciwbigo.
- 4.77 Ar adeg yr arolygiad, roedd 255 o garcharorion yn derbyn triniaeth amnewid opiadau a chefnogwyd 617 o garcharorion gan y tîm seicogymdeithasol. Methadon oedd y driniaeth ddiofyn ar gyfer sefydlogi, cynnal a chadw, dadwenwyno a lleihau, a dangosodd data digwyddiadau fod canlyniadau i garcharorion yn gwella o ganlyniad.
- 4.78 Roedd rhagnodi o fewn canllawiau cenedlaethol, ond roedd y dull yn denu cwynion gan garcharorion a ddywedodd wrthym nad oeddent yn aml yn ymwybodol o'r rhesymeg dros newid a gwrthodwyd meddyginiaethau a ragnodwyd ar gyfer cyflyrau clinigol eraill a oedd yn achosi ailwaelu pellach yn eu hiechyd a'u lles (gweler paragraff 4.58).

- 4.79 Trefnwyd adolygiadau ar ôl 13 wythnos ond yn aml roeddent yn cael eu colli gan garcharorion neu heb eu cofnodi yn y cofnod gofal. Cafodd cynlluniau gofal eu safoni yn hytrach na'u gwneud yn unigol.
- 4.80 Roedd cymorth cydfuddiannol gan Narcotics Anonymous ac Alcoholics Anonymous a gefnogir gan y gaplaniaeth wedi'i gynnal. Cyflwynwyd cynllunio rhyddhau, gan gynnwys hyfforddiant yn Naloxone (a ddefnyddir i wrthsefyll effeithiau gorddos opiadau).

Optimeiddio meddyginiaethau a gwasanaethau fferyllol

- 4.81 Darparwyd y fferyllfa fewnol gan y bwrdd iechyd lleol. Roedd y gweithdrefnau optimeiddio a rheoli meddygaeth yn dda. Roedd rhagnodi meddyginiaethau masnachadwy yn cael ei reoli'n dda a dim ond llond llaw o gleifion oedd yn derbyn y meddyginiaethau hyn. Cafodd cleifion a oedd yn cyrraedd y carchar ar feddyginiaethau masnachadwy eu hadolygu a'u rheoli'n briodol i sicrhau diogelwch a phriodoldeb clinigol y feddyginiaeth. Roedd gan gleifion fynediad at wasanaethau adolygu meddyginiaeth a chynhaliodd y fferylllydd tua thri adolygiad y mis.
- 4.82 Roedd ystod eang o feddyginiaethau brys ar gael i ganiatáu i gleifion gael gafael ar feddyginiaethau y tu allan i oriau ac roedd gweithdrefnau cysoni stoc yn dda. Roedd meddyginiaethau addas ar gael i drin mân anhwylderau. Roedd cyffuriau a reolir yn cael eu rheoli'n dda a'u harchwilio'n rheolaidd. Roedd meddyginiaethau'n cael eu storio a'u cludo'n ddiogel a chadwyd meddyginiaethau a oedd angen tymheredd isel mewn oergelloedd addas a'u monitro'n barhaus. Roedd y trefniadau gweinyddol yn cael eu goruchwyllo'n dda gan swyddogion ac yn rhoi rhywfaint o breifatrwydd. Nid oedd digon o staff clinigol a gallai gweinyddu gymryd mwy na dwy awr, yn enwedig yn y bore, a oedd yn rhoi pwysau ar staff iechyd ac yn creu'r potensial i gamgymeriad. Nid oedd darpariaeth arferol ar gyfer rhoi meddyginiaethau yn ystod y nos. Roedd cynlluniau realistig yn cael eu mabwysiadu i wella trwybwn a galluogi mwy o gysylltiadau therapiwtig.
- 4.83 Cofnodwyd rhagnodi a gweinyddu ar SystMone (cofnodion clinigol electronig). Cafodd asesiadau risg eu hatodi a'u hadolygu fel bo'n briodol. Derbyniodd tua 70% o gleifion eu meddyginiaethau yn eu meddiant. Gallai pob claf storio eu meddyginiaethau mewn cypyrddau y gellir eu cloi a chynhaliodd technegwyr fferyllfa wiriadau celloedd dan arweiniad deallusrwydd. Roedd gweithdrefnau i fonitro cydymffurfiaeth cleifion, ond nid oedd cleifion nad oeddent yn mynychu am feddyginiaeth bob amser yn cael eu dilyn i fyny yn gadarn.
- 4.84 Cyfyngwyd cyfarwyddiadau grwpiau cleifion (sy'n galluogi nyrsys i gyflenwi a rhoi meddyginiaethau presgripsiwn yn unig) i frechiadau ac anadlyddion salbutamol. Roedd rhagnodwyr anfeddygol ar y safle os oedd angen ac roedd gan y fferyllfa gysylltiadau da â'r ysbyty lleol y gellid eu defnyddio mewn argyfwng.
- 4.85 Daeth nifer dda o bobl i fforwm rhagnodi wythnosol a grŵp rheoli meddyginiaethau misol ac fe'u harweiniwyd gan y fferylllydd.

Gwasanaethau deintyddol ac iechyd y geg

- 4.86 Roedd yr amgylchedd deintyddol ffisegol yn ardderchog gyda dwy ystafell ac ardal ddadheintio ar wahân. Roedd goruchwyliaeth gadarn a llywodraethu arferion a darparwyd gwasanaethau gan dîm brwdfrydig a medrus. Cyflwynwyd deg sesiwn deintydd yr wythnos, ond roedd mynediad at driniaeth arferol wedi bod yn fater hirsefydlog a oedd wedi bod yn amlwg yn ein harolygiad diwethaf. Roedd cynlluniau i ddefnyddio'r ddwy ystafell ar gyfer sesiynau triniaeth ddeintyddol, yn dibynnu ar gytundeb cyllid gyda'r bwrdd iechyd.
- 4.87 Roedd mynediad rhesymol ar gyfer argyfyngau deintyddol, gan gynnwys chwyddo aciwt a phoen, ond roedd yr arosiadau am ofal a thriniaeth arferol yn fwy na 12 mis a oedd yn annerbyniol.

Adran 5 Gweithgaredd pwrpasol

Gall carcharorion gymryd rhan mewn gweithgaredd sy'n debygol o fod o fudd iddynt, a disgwylir iddynt wneud hynny.

Amser allan o'r gell

Deilliannau i'w disgwyl: Mae gan bob carcharor ddigon o amser allan o'r gell (gweler yr Eirfa) ac fe'u hanogir i gymryd rhan mewn gweithgareddau sy'n cefnogi eu hadsefydlu.

- 5.1 Roedd canlyniadau ein harolwg am amser heb eu cloi yn wael iawn o gymharu ag arolygiad 2019 gyda 52% o garcharorion yn dweud eu bod wedi'u datgloi am lai na dwy awr yn yr wythnos o'i gymharu â 13% yn 2019. Yn yr un modd, dywedodd 78% eu bod wedi'u datgloi am lai na dwy awr ar benwythnosau o gymharu â 12% yn 2019 a 63% mewn carchardai tebyg.
- 5.2 Roedd amser heb ei gloi yn amrywio'n fawr ar draws y carchar Gallai gweithwyr adain, glanhawyr, cefnogwyr cyfoedion a threfn arall fod allan o'u celloedd am oddeutu naw awr, ond roedd gan y mwyafrif o weithwyr eraill tua chwe awr. Roedd gan garcharorion di-waith ddwy neu dair awr yn dibynnu ar eu diwrnod penodedig ar gyfer 'gweithgaredd strwythuredig ar aden' (SOWA).
- 5.3 Y cysyniad o SOWA oedd darparu gweithgareddau strwythuredig gyda nodau clir ac amcanion cyraeddadwy. Ar adeg yr arolygiad, fodd bynnag, roedd gweithgarwch adenydd yn cynnwys amser cyswllt traddodiadol gyda charcharorion yn cael eu datgloi ar yr adenydd i chwarae pŵl a chymdeithasu. Ers y pandemig, roedd y sesiynau hyn wedi'u cyfyngu i tua 40 o garcharorion bob sesiwn yn hytrach na'r adain gyfan, a oedd yn cyfyngu ar eu hamser allan cyffredinol. Adlewyrchwyd hyn yn ein harolwg lle dywedodd 2% yn unig o garcharorion fod ganddynt gysylltiad fwy na phum gwaith yr wythnos.
- 5.4 Rhedodd y drefn i amser ac roedd y rhan fwyaf o garcharorion yn deall sut roedd yn gweithredu. Roedd camau cyflym wedi'u cymryd i gynyddu lleoedd gwaith a dysgu wrth i'r cyfyngiadau lacio, ond roedd y rhan fwyaf o leoedd yn rhan amser. Er mwyn cymhlethu hyn, ni lenwyd tua chwarter y gweithleoedd a oedd ar gael a methodd tua thraean o'r carcharorion â mynychu dosbarthiadau addysg. Roedd hyn yn rhwystredig iawn i garcharorion a oedd dan glo ond a oedd am fod mewn gweithgaredd llawn amser. Yn ein gwiriadau ar y gofrestr, gwelsom fod 44% o'r boblogaeth dan glo yn ystod y diwrnod craidd a oedd yn ei gwneud yn anodd i'r carchar gyflawni ei bwrpas i hyfforddi ac adsefydlu carcharorion.
- 5.5 Roedd cyfnodau ymarfer corff yn digwydd yn rheolaidd, er nad oedd pob un ohonynt am awr gyfan gyda rhai wedi'u cyfyngu i rhwng 30 a 45

munud. Yn ein harolwg, dywedodd 80% o garcharorion fod ganddynt fynediad at ymarfer corff o leiaf bum gwaith yr wythnos o'i gymharu â 71% mewn carchardai tebyg.

- 5.6 Roedd staff y llyfrgell o'r cyngor lleol wedi bod yn mynychu'r carchar am sawl mis, ond nid oedd y rhan fwyaf o garcharorion yn cael mynychu'r llyfrgell yn bersonol eto ac nid oedd cynllun clir ar gyfer pryd y byddai'r gwasanaeth hwn yn aildddechrau. Gallai carcharorion ddefnyddio cymwysiadau electronig i archebu llyfrau i'w danfon, ond awgrymodd data carchardai mai dim ond chwarter y boblogaeth oedd yn ddefnyddwyr gweithredol ar adeg yr arolygiad.
- 5.7 Gallai carcharorion fynychu'r llyfrgell trwy apwyntiad i weld gwerslyfrau cyfreithiol ac i helpu gyda dosbarthiadau addysg. Cynigiwyd sesiynau 'gwrando ac ymlacio' dyddiol ar gyfer hyd at bum carcharor i rannu stori gyda'i gilydd mewn lleoliad heddychlon, a oedd yn gadarnhaol.
- 5.8 Roedd cyfleusterau'r gampfa yn dda ac roedd defnydd da ohonynt. Gallai carcharorion ar lefel uwch y cynllun cymhellion gael mynediad at sesiynau ychwanegol, fel pêl-droed, criced a badminton, a gwelsom chwaraeon grŵp yn cael eu mwynhau drwy gydol yr wythnos.

Neuadd Chwaraeon

- 5.9 Roedd prinder staff yn yr adran Addysg Gorfforol, ac nid oeddent bellach yn gallu darparu cyrsiau chwaraeon, er bod cwrs pêl-droed stryd ar gael drwy'r coleg, Novus Cambria. Casglwyd data ar bresenoldeb mewn sesiynau yn y gampfa ond ni chawsant eu dadansoddi i nodi ac annog y rhai nad oeddent yn defnyddio'r cyfleusterau.

Addysg, sgiliau a gweithgareddau gwaith

Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru

Her Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

Arolygwyr Estyn sy'n cynnal y rhan hon o'r arolygiad gan ddefnyddio fframwaith arolygu cyffredin Estyn. Mae hyn yn sicrhau bod carchardai yn cael eu dal yn atebol i'r un safon o berfformiad â cholegau addysg bellach yn y gymuned.

Deilliannau i'w disgwyl: Gall pob carcharor gymryd rhan mewn gweithgareddau sy'n bwrpasol, o fudd iddynt ac yn cynyddu eu cyflogadwyedd. Mae carcharorion yn cael eu hannog a'u galluogi i ddysgu yn ystod ac ar ôl eu dedfryd. Mae'r ddarpariaeth dysgu a sgiliau a gwaith o safon dda ac yn effeithiol o ran diwallu anghenion pob carcharor.

5.10 Gwnaeth Estyn yr asesiadau canlynol am y ddarpariaeth dysgu a sgiliau a gwaith:

- Safonau: Da
- Llesiant ac agweddau at ddysgu: Da
- Addysgu a phrofiadau dysgu: Da
- Gofal, cymorth ac arweiniad: Digonol ac angen gwelliant
- Arweinyddiaeth a rheolaeth: Digonol ac angen gwelliant

Safonau

- 5.11 Yn ystod y pandemig, roedd y gefnogaeth gref yr oedd dysgwyr wedi'i chael gan staff carchardai a mentoriaid cymheiriaid wedi galluogi llawer i barhau i gael gafael ar ddeunyddiau dysgu yn effeithiol o'u celloedd. Roedd lleiafrif o ddysgwyr wedi manteisio ar ffonau symudol a TG i wneud cynnydd gyda'u dysgu. Yn ystod y flwyddyn flaenorol, roedd dysgwyr a oedd wedi cymryd rhan mewn addysg wedi gwneud cynnydd da ac roedd 91% wedi llwyddo i gwblhau eu targedau dysgu a'u cymwysterau.
- 5.12 Ers mis Ebrill 2022, roedd gweithgareddau addysg, hyfforddiant a chyflogaeth (ETE) wedi dechrau ail-agor yn llawn ar sail cam wrth gam.
- 5.13 Roedd y rhan fwyaf o ddysgwyr yn esbonio'n glir wrthym eu cyflawniadau mewn addysg ac yn deall sut y gallent wneud cynnydd pellach wrth ddatblygu eu sgiliau neu weithio tuag at gymwysterau.
- 5.14 Roedd llawer o ddysgwyr mewn addysg wedi gwneud cynnydd cadarn o'u manau cychwyn ac mewn ychydig o sesiynau yn yr ystafell ddosbarth roedd eu cynnydd yn eithriadol o dda. Mewn dosbarth cerddoriaeth roedd lleiafrif o ddysgwyr wedi gwneud cynnydd cyflym wrth ddysgu chwarae offerynnau cerdd.

- 5.15 Roedd dysgwyr mewn celf wedi gwella eu gwaith trwy archwilio gwahanol ddulliau, technegau a hunanfyfrio. Roedd y rhan fwyaf o ddysgwyr wedi gwella eu sgiliau llythrennedd a rhifedd o leiaf un lefel, yn aml o fannau cychwyn isel iawn. Er bod y rhan fwyaf o'r gwaith ysgrifenedig wedi'i gyfyngu i baragraffau byr, roedd ychydig o ddysgwyr lefel uwch wedi ysgrifennu darnau estynedig yn fedrus ac yn hyderus. Roedd llawer o garcharorion wedi datblygu eu sgiliau gwranddo a thrafod yn dda ac roedd llawer yn defnyddio iaith anghyfarwydd yn hyderus mewn cyd-destunau newydd.
- 5.16 Roedd ychydig o ddysgwyr wedi symud ymlaen i gyrsiau lefel uwch ac roedd rhai ohonynt yn dilyn cyrsiau gradd.
- 5.17 Roedd carcharorion mewn gweithdai galwedigaethol wedi gwneud cynnydd da tuag at eu nodau dysgu a'u cymwysterau galwedigaethol, gan fanteisio lle bo angen sesiynau llythrennedd a rhifedd i wella eu rhagolygon gwaith ac i ddysgu mwy am y gweithgareddau galwedigaethol yr oeddent yn eu dilyn.
- 5.18 Wrth osod brics, defnyddiodd y dysgwyr sgiliau rhifedd i osod eu safle gwaith yn gywir. Roedd y rhan fwyaf wedi datblygu sgiliau ymarferol yn gyflym, gan osod briciau gyda chywirdeb da a phwyntio gwaith yn dactylus. Roedd rhai wedi cynhyrchu gwaith o ansawdd uchel iawn yn adeiladu bwâu gwaith brics.
- 5.19 Wrth blastro, roedd carcharorion wedi dysgu defnyddio sgiliau rhifedd i fesur plastrfwrdd i leinio waliau a nenfydau. Roedd llawer yn gallu gosod plastr ar waliau i safon uchel o orffeniad ac roedd llawer yn gobeithio defnyddio'r sgiliau roeddent wedi'u dysgu i gael gwaith yn y diwydiant adeiladu.
- 5.20 Roedd dysgwyr mewn gwaith asiedydd yn cyfrifo onglau yn gywir wrth farcio pren. Gwnaethant ddehongli cynlluniau i gynhyrchu drysau cymhleth a oedd yn gofyn am dorri ystod o gymalau yn gywir. Roedd rhai wedi symud ymlaen i weithdy tai modiwlwr lle roeddent yn adeiladu paneli adeiladu a ddefnyddiwyd gan y diwydiant adeiladu i greu tai fforddiadwy. Roedd rhai wedi gallu sicrhau cyfweiliadau cyflogaeth gyda chwmnïau lleol cyn eu rhyddhau.
- 5.21 Gweithiodd bron pob carcharor yn dda iawn mewn gweithgareddau i gefnogi ei gilydd, yn aml yn helpu i ddatrys problemau ymarferol neu i oresgyn heriau i symud ymlaen gyda'u dysgu.

Llesiant ac agweddau at ddysgu

- 5.22 Yn ystod y pandemig, roedd staff wedi darparu gweithgareddau defnyddiol yn y gell i garcharorion, megis pecynnau tynnu sylw, deunyddiau dysgu ar sianeli teledu'r carchar ac ystod o adnoddau i ddatblygu eu diddordebau a'u sgiliau, gan gynnwys pecynnau cyflenwi celf a gitarau. Roedd llawer o garcharorion wedi canfod bod hyn yn eu helpu i ymdopi â'r heriau o gael eu cyfyngu i'w celloedd. Roedd ychydig o garcharorion wedi parhau i gael eu cyflogi mewn swyddi hanfodol.

- 5.23 Croesawodd bron pob carcharor y dychweliad graddol i addysg, hyfforddiant a chyflogaeth ac roedd bron pob un a fynychodd y gweithgareddau'n teimlo'n ddiogel mewn gweithdai ac ystafelloedd dosbarth. Fodd bynnag, nid oedd lleiafrif wedi addasu'n dda i'r ddisgyblaeth o ddychwelyd i weithgareddau dyddiol. Nid oedd gormod yn mynychu dosbarthiadau yn ddigon rheolaidd, a oedd yn rhwystro eu cynnydd.
- 5.24 Ym mron pob sesiwn, roedd y dysgwyr yn ymddwyn yn dda ac roedd llawer yn dangos agweddau cadarnhaol iawn at ddysgu. Roeddent yn ymgysylltu'n frwdfrydig ag addysgu, yn awyddus i ddysgu ac yn ymfalchïo yn eu gwaith, gan ddeall sut roeddent yn gwella eu gwybodaeth, eu sgiliau a'u cyflogadwyedd.
- 5.25 Fe wnaeth llawer o garcharorion wella eu gwytnwch a'u hunanwerth drwy gyrsiau addysg a galwedigaethol a gwella eu sgiliau llythrennedd, rhifedd a TG. Roeddent yn cydnabod bod y rhaglenni yr oeddent yn eu dilyn yn eu galluogi i gynllunio ar gyfer dyfodol mwy cynhyrchiol. Dros amser daeth llawer o garcharorion yn fwy ymwybodol o sut y gallent leihau eu risg o aildroseddu.
- 5.26 Dilynodd gweithgareddau carcharorion mewn gwaith raglen a oedd yn olrhain datblygiad eu sgiliau cymdeithasol a'u hymddygiad ehangach a oedd yn gwella eu cyflogadwyedd. Helpodd y rhaglen nhw i gydnabod eu cynnydd eu hunain dros amser, hyd yn oed pan oeddent mewn swyddi nad oeddent yn arwain at gymwysterau ffurfiol.
- 5.27 Roedd bron pob dysgwr yn dangos parch tuag at athrawon ac at ei gilydd. Fe wnaethant gymryd rhan dda mewn trafodaethau a gwrando'n barchus ar safbwyntiau pobl eraill.
- 5.28 Fe wnaeth sawl rhaglen, fel pêl-droed stryd a pharatoi bwyd, helpu carcharorion i wella eu hymwybyddiaeth o fyw'n iach a'u dealltwriaeth o fwyd iach a maethlon.

Addysgu a phrofiadau dysgu

- 5.29 Drwy gydol cyfyngiadau COVID, roedd staff wedi dangos lefel uchel o ymrwymiad i sicrhau bod carcharorion yn gallu parhau i fod yn rhan o addysg drwy gyflenwi deunyddiau addysg iddynt, cynhyrchu adnoddau a thiwtora dysgwyr gan ddefnyddio ffonau mewn-cell.
- 5.30 Yn sgil ailgyflwyno ETE yn ddiweddar, rhoddwyd amrywiaeth o gyfleoedd addysg, hyfforddiant a gwaith buddiol i garcharorion a oedd yn diwallu anghenion y rhan fwyaf o garcharorion. Roedd llwybrau galwedigaethol wedi'u diffinio'n glir yn annog carcharorion i adeiladu'n effeithiol ar eu sgiliau llythrennedd a rhifedd cyn dechrau ar eu cyrsiau galwedigaethol. Rhoddodd y cyrsiau sgiliau ac achrediadau buddiol i garcharorion a gyfrannodd at gynyddu eu cyflogadwyedd ar ôl iddynt gael eu rhyddhau.
- 5.31 Daeth bron yr holl staff addysgu ag ystod eang o brofiadau gwerthfawr i'w rolau ac roeddent yn fodelau ymddygiad da i'r carcharorion.

Roeddent yn meithrin perthnasoedd cryf a chynhyrchol â'u dysgwyr ac yn rheoli ymddygiad y carcharorion yn bwylllog ac yn sicr. Roedd tiwtoriaid yn cefnogi carcharorion yn effeithiol i fagu eu lefelau hyder ac yn herio meddwl negyddol mewn modd sensitif. Fodd bynnag, roedd hyd y sesiynau ystafell ddosbarth yn effeithio ar ganolbwyntio a chymhelliant ychydig o garcharorion.

- 5.32 Ar y cyfan, roedd gan weithdai ac ystafelloedd dosbarth adnoddau a threfnus ac roedd tiwtoriaid wedi sicrhau eu bod yn amgylcheddau ysgogol i'r carcharorion. Roedd mwyafrif y gweithdai yn cynnig lleoliadau gwaith realistig.
- 5.33 Defnyddiodd y rhan fwyaf o diwtoriaid eu gwybodaeth am ddysgwyr yn dda i osod targedau perthnasol, tymor byr iddynt yn seiliedig ar eu nodau dysgu. Fe wnaethant olrhain cynnydd carcharorion tuag at eu nodau i sicrhau eu bod yn cyflawni eu cymwysterau'n briodol. Chwaraeodd mentoriaid cymheiriaid rôl werthfawr mewn llawer o ddosbarthiadau a gweithdai, gan gynnig cefnogaeth effeithiol i ddysgwyr a oedd yn newydd i ddosbarthiadau neu yr oedd angen cymorth ychwanegol arnynt i wneud cynnydd.
- 5.34 Cynlluniodd llawer o diwtoriaid ystod dda o weithgareddau dysgu blaengar yn seiliedig ar ddealltwriaeth gadarn o fannau cychwyn dysgwyr. Fe wnaethant sicrhau bod y gweithgareddau'n cyfateb yn dda i anghenion dysgwyr ar wahanol gamau o'u dysgu. Er enghraifft, mewn pêl-droed stryd, cyfunodd tiwtoriaid theori a chwarae yn effeithiol i ddarparu cyfleoedd i ddysgwyr ar wahanol lefelau gyflawni eu nodau dysgu. Mewn meysydd eraill, dewisodd y dysgwyr sut y gwnaethant gymhwyso eu sgiliau ar sail eu nodau dysgu, a oedd yn cynyddu eu hannibyniaeth a'u cymhelliant.
- 5.35 Yn yr ystafelloedd dosbarth, addasodd llawer o diwtoriaid eu haddysgu i ddiwallu anghenion ystod eang o alluoedd er gwaethaf yr heriau a achosir gan batrymau presenoldeb anghyson gormod o ddysgwyr.
- 5.36 Roedd llawer o diwtoriaid yn egluro cysyniadau newydd yn glir ac yn datblygu sgiliau dysgwyr yn effeithiol. Er enghraifft, datblygodd carcharorion eu sgiliau trafod a gwrando mewn sesiynau llythrennedd wrth archwilio thema cydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant yn y gweithle. Mewn llawer o weithdai, roedd tiwtoriaid yn annog dysgwyr i ddefnyddio eu sgiliau rhifedd yn eu cyd-destun.
- 5.37 Mewn ychydig o sesiynau, nid oedd gweithgareddau'n herio'r dysgwyr yn ddigonol i'w hannog i ddatblygu eu dysgu. Mewn ychydig o achosion nid oedd athrawon yn defnyddio cwestiynu yn ddigon da i ymestyn gwybodaeth a meddwl dysgwyr.
- 5.38 Rhoddodd llawer o diwtoriaid adborth llafar prydlon a helpodd ddysgwyr i wneud cynnydd cyflym. Rhoddodd y carcharorion gyfleoedd llafar ac ysgrifenedig defnyddiol i fyfyrion ar eu gwaith eu hunain. Lle roedd hyn yn eithriadol o effeithiol, rhoddodd tiwtoriaid gefnogaeth strwythuredig a meini prawf llwyddiant i garcharorion i'w helpu i fyfyrion ar eu cynnydd a nodi eu camau nesaf yn annibynnol.

- 5.39 Yn gyffredinol, roedd darpariaeth a oedd yn hyrwyddo iaith a diwylliant Cymru yn datblygu'n briodol.

Gofal, cymorth ac arweiniad

- 5.40 Datblygodd staff a dysgwyr berthnasoedd effeithiol iawn yn seiliedig ar gyd-ymddiriedaeth a pharch. Roedd hyn yn darparu sylfaen ddiogel i ddysgwyr ddatblygu sgiliau mewn amgylchedd lle roedd eu cyfraniadau'n cael eu gwerthfawrogi.
- 5.41 Rhoddodd staff sesiwn gynefino defnyddiol i'r dysgwyr a oedd yn cynnig trosolwg o'r dysgu galwedigaethol a'r cyfleoedd gwaith sydd ar gael iddynt drwy system academi Coleg Berwyn. Cynghorodd staff y dysgwyr am y gofynion llythrennedd a rhifedd sylfaenol ar gyfer rhai cyrsiau galwedigaethol. Cynhaliodd y dysgwyr ystod o asesiadau gan gynnwys llythrennedd a rhifedd a chyfeiriodd staff ddysgwyr at gyrsiau ar lefelau priodol. Cafodd y dysgwyr wybod hefyd am gyrsiau eraill o ddiddordeb posibl iddynt, gan gynnwys arlwyyo a'r celfyddydau creadigol. Datblygodd cyrsiau ar ddysgu fel teulu a mentora cymheiriaid ddealltwriaeth a sgiliau dysgwyr mewn perthynas â rhianta effeithiol a gwranddo gweithredol. Fodd bynnag, nid oedd dysgwyr a staff bob amser yn glir ynghylch pa mor hir yr oedd angen i ddysgwyr aros cyn cael mynediad at y cyrsiau a ddewiswyd.
- 5.42 Nid oedd dysgwyr na staff ar draws y carchar yn deall system yr academi yn ddigon da. Mewn rhai achosion, nid oedd cyrhaeddiadau blaenorol dysgwyr yn cael eu hystyried yn ddigon da. Yn rhy aml, roedd dysgwyr yn cael eu dyrannu i academiâu nad oeddent wedi gwneud cais amdanynt ac yn dilyn cyrsiau nad oeddent wedi'u cydweddu'n ddigon da â'u dyheadau neu dargedau dysgu a gwaith unigol. Roedd cyfathrebu â charcharorion a staff ynghylch dyraniad academi a chysiau yn wan.
- 5.43 Roedd newidiadau mynych i gofrestrau dyddiol. Roedd y cofrestrau'n cynnwys enwau ychydig o ddysgwyr a oedd wedi cwblhau cyrsiau ac ychwanegodd staff enwau'r dysgwyr a oedd yn mynychu cyrsiau'n annisgwyl. Roedd hyn yn gwneud cynllunio ar gyfer sesiynau yn anodd. Roedd yn rhaid i staff ddelio â siom charcharorion yn mynychu cyrsiau nad oeddent wedi dewis eu mynychu. Roedd y staff yn cydnabod ewyllys da a gwytnwch y dysgwyr a brofodd darfu ar eu dysgu. Roedd y diffyg cyfathrebu ar ddyrannu cyrsiau yn effeithio'n negyddol ar les a chynnydd dysgwyr.
- 5.44 Yn ddiweddar, roedd y coleg wedi cyflwyno teclyn sgrinio a oedd yn cynorthwyo i nodi anghenion dysgu ychwanegol (ADY) charcharorion. Roedd yr offeryn hwn yn dibynnu ar hunan-ddatgelu. Roedd staff wedi cael awgrymiadau defnyddiol ar sut i wneud eu hamgylcheddau dysgu ADY yn gyfeillgar a strategaethau gwahanol i gefnogi dysgwyr. Er gwaethaf ymdrechion diweddar i gynyddu gwybodaeth a dealltwriaeth staff, roedd eu hyder yn rhy amrywiol ac nid oedd goruchwyliaeth o'r modd yr oedd staff wedi addasu eu dull o gefnogi dysgwyr ag ADY wedi'i ddatblygu'n ddigonol.

- 5.45 Roedd cymorth ailintegreiddio ar gael i garcharorion â phroblemau iechyd meddwl fel pryder a hunan-niweidio. Sefydlodd staff ailintegreiddio berthnasoedd gwerthfawr ac ymddiriedus gyda charcharorion. Fe wnaethant eu cefnogi'n dda wrth drafod cynlluniau unigol, eirioli ar eu rhan a datblygu hunan-barch a hyder y carcharorion. Roeddent yn rhoi ymdeimlad o optimistiaeth iddynt wrth ail-ymgysylltu â dysgu a hyfforddiant. Mewn ychydig o achosion, roedd carcharorion a oedd mewn dyled yn rhy ofnus i adael eu cell, a oedd yn rhwystr sylweddol i ymwneud ag addysg a dysgu.
- 5.46 Yn ddiweddar, roedd y coleg wedi adeiladu tîm o fentoriaid cymheiriaid hyfforddedig ac achrededig a oedd yn cefnogi carcharorion eraill mewn addysg a gwaith a 'thorwyr cadwyni' a oedd yn eiriol dros garcharorion ar yr adenydd (gweler paragraff 4.22). Datblygodd mentoriaid sgiliau rhyngpersonol gwerthfawr iawn fel gwrando gweithredol ac eiriolaeth. Roeddent yn angerddol am eu rolau ac yn awyddus i godi ymwybyddiaeth a chefnogaeth i faterion iechyd meddwl a chydaddoldeb carcharorion. Roedd cyfleoedd i fentoriaid symud ymlaen y tu hwnt i'r cymhwyster lefel 2 yn gyfyngedig. Roedd goruchwyliaeth broffesiynol mentoriaid cymheiriaid wedi'i datblygu'n ddigonol.

Arwain a rheoli

- 5.47 Roedd cyfathrebu da rhwng y llywodraethwr, rheolwr addysg Coleg Berwyn a phennaeth lleihau aildroseddu. Helpodd y tîm gweithredol i sicrhau bod rheolwyr addysg yn cael eu cynnwys wrth gynllunio mentrau newydd yn strategol. Roedd yr ailgyflwyno gweithgareddau ETE a gynlluniwyd yn raddol ar ôl y pandemig ar amser, er gwaethaf i Goleg Berwyn brofi llifogydd a oedd wedi difrodi offer ac adnoddau.
- 5.48 Roedd y weledigaeth strategol uchelgeisiol ar gyfer ETE yn y carchar yn rhoi ystyriaeth briodol i'r angen i ddatblygu sgiliau llythrennedd a rhifedd dysgwyr a sgiliau cymdeithasol ehangach a fyddai'n gwella eu rhagolygon cyflogaeth. Cafwyd cyflwyniadau i staff a charcharorion ar sefydlu academiâu, gyda'r nod o alluogi carcharorion i gymryd rhan mewn gweithgareddau sy'n arwain at eu nodau dilyniant yn y pen draw wrth adael y carchar. Fodd bynnag, nid oedd yr holl staff na charcharorion yn deall yn llawn y rhesymeg y tu ôl i leoliadau dysgwyr. Pan nad oedd ychydig o garcharorion yn deall y rheswm dros eu dyraniad i gyfleoedd yn ETE, arweiniodd hyn atynt yn tarfu ar sesiynau yn rheolaidd.
- 5.49 Defnyddiwyd gwybodaeth am y farchnad lafur yn effeithiol i gynllunio'r ddarpariaeth. Ers yr arolygiad diwethaf, roedd yr ystod o gyfleoedd hyfforddi a gwaith wedi'u cryfhau ac roedd datblygu gweithdy peirianeg wedi ehangu ymhellach yr ystod o gyfleoedd i garcharorion ddatblygu sgiliau sydd eu hangen ar gyflogwyr. Roedd y rhain yn cynnwys ffrwydro saethu a gorchudd powdr o fetel a weldio, yr oedd galw mawr amdanynt yng ngogledd-ddwyrain Cymru.
- 5.50 Roedd staff wedi datblygu partneriaethau effeithiol gyda chyflogwyr a oedd yn gwella rhagolygon cyflogaeth carcharorion. Er enghraifft,

roedd y gweithdy tai modiwlaid wedi galluogi dysgwyr i sicrhau cyfweliadau gyda chyflogwyr adeiladu yn barod ar gyfer eu rhyddhau. Roedd gweithredoedd y bwrdd cyflogaeth strategol ynghyd â'r ystod o gefnogaeth a chymwysterau a gynigiwyd yn ETE wedi llwyddo i gynyddu canran y carcharorion a adawodd y carchar gyda chynigion swyddi. Ers mis Awst 2021, roedd nifer y carcharorion a oedd wedi cael cyflogaeth ar ôl cael eu rhyddhau wedi cynyddu o 6% i 20% (gweler paragraff 6.36).

- 5.51 Nid oedd staff ar draws y carchar yn gwneud digon i herio carcharorion a ddewisodd beidio â chymryd rhan mewn addysg, hyfforddiant na gwaith. Nid oedd lleoedd gweithgaredd yn cael eu defnyddio'n llawn. Roedd nifer sylweddol o garcharorion (584) yn ddi-waith a methodd llawer a ddyrannwyd i weithgaredd fod yn bresennol. Ar rai diwrnodau, methodd hanner y dysgwyr â mynychu sesiynau addysg.
- 5.52 Roedd hunanasesu addysg a darpariaeth alwedigaethol yn werthuso'n briodol. Nododd gryfderau allweddol a meysydd i'w gwella, a oedd yn llywio cynllun datblygu ansawdd yn briodol. Roedd y cynllun yn cael ei fonitro'n rheolaidd i sicrhau bod rheolwyr yn deall y cynnydd yr oeddent yn ei wneud tuag at amcanion cynllunio.
- 5.53 Roedd arweinwyr carchardai yn y broses o agor cyfleoedd gwaith ac addysg ar ôl y pandemig ac ni chafodd llawer o garcharorion eu meddiannu yn ystod y dydd. Dim ond hanner diwrnod o weithgaredd ETE a gafodd y rhan fwyaf ohonynt bob dydd. Ar y cyfan, nid oedd digon o leoedd i feddiannu carcharorion yn bwrpasol.

Adran 6 Cynllunio adsefydlu a rhyddhau

Cefnogir carcharorion i gynnal a datblygu perthynas â'u teulu a'u ffrindiau. Mae carcharorion yn cael eu helpu i leihau eu tebygolrwydd o aildroseddu ac mae eu risg o niwed yn cael ei reoli'n effeithiol. Mae carcharorion yn cael eu paratoi ar gyfer eu rhyddhau yn ôl i'r gymuned.

Plant a theuluoedd a chyswllt â'r byd y tu allan

Deilliannau i'w disgwyl: Mae'r carchar yn cefnogi cyswllt carcharorion â'u teuluoedd a'u ffrindiau. Mae rhaglenni sydd â'r nod o ddatblygu sgiliau rhianta a pherthynas yn cael eu hwyluso gan y carchar. Mae carcharorion nad ydynt yn derbyn ymweliadau yn cael eu cefnogi mewn ffyrdd eraill i sefydlu neu gynnal cymorth teuluol.

- 6.1 Roedd gan y ganolfan ymwelwyr, sy'n cael ei rhedeg gan yr Ymddiriedolaeth Cyngor a Gofal Carchardai (PACT), adnoddau da a staff gan weithwyr cyfeillgar a chymwynasgar. Cynorthwywyd ymwelwyr gyda'u hymholiadau a'u cefnogi drwy'r broses ymweliadau.

Canolfan Ymwelwyr

Ardal chwarae i blant y tu allan i'r ganolfan ymwelwyr

- 6.2 Darparodd gwasanaethau teulu PACT gymorth ardderchog i garcharorion â phryderon teuluol ac anghenion ehangach o ran ailsefydlu. Cynorthwywyd carcharorion i ailadeiladu a chynnal perthnasoedd teuluol a rhoddwyd cefnogaeth ardderchog i blant gyda chwarae yn ystod ymweliadau. Roedd yn arbennig o drawiadol bod carcharorion â phlant o oedran ysgol a oedd yn dymuno cymryd rhan yn addysg eu plentyn yn cael cefnogaeth i wneud hynny. Roedd PACT wedi cysylltu ag ychydig o ysgolion ac wedi trefnu nosweithiau rhieni trwy alwadau fideo.
- 6.3 Roedd y neuadd ymweliadau yn amgylchedd eang, croesawgar a hamddenol. Roedd bar te dynodedig wedi ailagor yn ddiweddar i ymwelwyr brynu lluniaeth. Gallai carcharorion a ddedfrydwyd gael hyd at ddau ymweliad y mis a charcharorion remand hyd at dri ymweliad yr wythnos. Roedd gan garcharorion uwch hawl i awr ychwanegol ar gyfer eu hymweliad, er bod hyn wedi'i gofnodi'n anghywir fel dau ymweliad, gan amddifadu carcharorion o'u lwfans llawn.

Ymweliadau â'r neuadd

- 6.4 Roedd nifer yr ymweliadau y gellid eu cynnal ym mhob sesiwn yn parhau i fod yn gyfyngedig ac nid oeddent wedi cynyddu pan godwyd y rheolau cadw pellter cymdeithasol. Gallai'r neuadd ymweliadau ddal hyd at 50 o ymweliadau ar y tro, ond roedd hwn yn dal i gael ei gapio ar 35. Roedd cynlluniau i gael gwared ar y cyfyngiad hwn yn y dyfodol agos, ond nid oedd yn glir pam nad oedd hyn eisoes wedi'i wneud gan ei fod yn cyfyngu ar argaeledd lleoedd.
- 6.5 Dywedodd ymwelwyr eu bod yn cael eu trin yn gwrtais a chyda pharch ac roedd ein harsylwadau'n cefnogi hyn. Weithiau roedd amseroedd cychwyn ymweliadau yn cael eu gohirio ond lle bo hynny'n bosibl, rhoddwyd amser ychwanegol ar ddiwedd y sesiwn. Dywedodd rhai ymwelwyr eu bod yn defnyddio'r cynllun e-bost-a-charorion ond ei fod yn ei chael yn gostus am 85 ceiniog yr e-bost. Soniwyd am oedi hir, weithiau am fwy nag wythnos, wrth dderbyn ymatebion.
- 6.6 Mynegodd carcharorion rwystredigaeth ynghylch y system archebu ymweliadau, er enghraifft methu â chanslo ymweliad o fewn 96 awr i amser yr ymweliad a gorfod archebu plant ar wahân i'r oedolion a oedd yn dod gyda nhw. Roedd y materion gweithdrefnol hyn yn ymddangos yn anghyfleustra diangen nad oedd arweinwyr yn ymwybodol ohono.
- 6.7 Roedd ffonau mewn-gell wedi bod ar waith ers peth amser ac wedi caniatáu mynediad hawdd i garcharorion at eu ffrindiau a'u teulu. Gwerthfawrogwyd hyn yn fawr ac, yn ein harolwg, dywedodd 97% o garcharorion y gallent ddefnyddio'r ffôn bob dydd.
- 6.8 Roedd galwadau fideo diogel (gweler yr Eirfa) ar gael ar bob bloc tŷ ac roeddent yn cael eu gwerthfawrogi'n fawr gan garcharorion a'u teuluoedd. Nid oedd y capasiti yn cwrdd â'r galw, gyda thua 600 o

garcharorion ar bob bloc yn cystadlu am chwe therfynell. Roedd hyn yn golygu bod slotiau'n cael eu harchebu yn syth ar ôl eu cyhoeddi. Roedd cynlluniau ar waith i fynd i'r afael â hyn.

- 6.9 Cwynodd llawer o garcharorion nad oeddent yn derbyn eu post o fewn amser rhesymol. Gwelsom ystafell bost a oedd yn anhrefnus a heb adnoddau digonol gyda chryn dipyn o bost yn cronni a dim digon o staff i'w brosesu. Arweiniodd hyn at oedi hir.

Lleihau risg, adsefydlu a dilyniant

Deilliannau i'w disgwyl: Mae cynllunio ar gyfer rhyddhau carcharor yn dechrau ar ôl iddynt gyrraedd y carchar. Mae gan bob carcharor reolwr achos wedi'i ddyrannu a chynllun dalfa sydd wedi'i gynllunio i fynd i'r afael â'u hanghenion penodol, rheoli'r risg o niwed a lleihau'r risg o aildroseddu.

- 6.10 Roedd y boblogaeth yn cynnwys cymysgedd o garcharorion remand a dedfrydwyd. Roedd llawer yn gwasanaethu dedfrydau hir neu amhenodol ac roedd tua hanner y boblogaeth yn cyflwyno risg uchel neu uchel iawn o niwed. Nid oedd unrhyw ddadansoddiad o anghenion carchar cyfan i sicrhau bod anghenion pob carcharor yn cael eu diwallu er bod y ddarpariaeth yn diwallu anghenion nodweddiadol carchar hyfforddi ac ailsefydlu categori C yn fras.
- 6.11 Roedd y gwaith i leihau aildroseddu wedi gwella ers ein harolygiad diwethaf ac roedd wedi'i gydlynyn'n dda. Cafodd y tîm arweinyddiaeth oruchwyliaeth dda o ganlyniadau ym mhob llwybr ailsefydlu a chafodd y gwaith o gyflawni ei yrru drwy ddefnyddio cynllun gweithredu cyfredol. Cynhaliwyd cyfarfod 'Lleihau aildroseddu' yn rheolaidd, er bod presenoldeb rhai adrannau'n anghyson. Gallai hyn leihau'r cyfle i gydweithio, dadlau a gwella.
- 6.12 Roedd llwythi achosion yn yr uned rheoli troseddwyd (OMU) yn uchel. Roedd rheolwyr troseddwyd carchar prawf (POMs) yn dal hyd at 55 o achosion, tra bod swyddogion carchar POMs yn dal hyd at 70. Cafodd yr OMU gryn dipyn yn fyr ei staffio yn y ddau grŵp, yn enwedig y POMs prawf, a chymhlethwyd hyn gan y ffaith nad oedd POMs carchar wedi cael hyfforddiant cyfoes. Roedd y dull o reoli achosion wedi dod yn adweithiol gydag amcanion amser fel adroddiadau parôl, categoreiddio ac adroddiadau OASYS weithiau'n cael eu rhuthro i gwrdd â therfynau amser.
- 6.13 Roedd arweinwyr wedi ceisio datrys y materion hyn trwy ddatblygu ffordd arall o reoli anghenion troseddwyd. Fel mesur dros dro, goruchwyliwyd 'canolbwynt' o 300 i 350 o garcharorion a oedd y tu allan i'w ffenestr barôl gan un rheolwr troseddwyd. Fodd bynnag, nid oedd hyn yn ffordd gynaliadwy o reoli gwaith achos ac roedd peth ffordd i fynd i wella'r sefyllfa bresennol.
- 6.14 Nid oedd amllder ac ansawdd sesiynau rheolwyr troseddwyd yn ddigon da i yrru cynlluniau dedfrydau. Gwnaethom adolygu 20 o achosion yn fanwl, dim ond chwech ohonynt a nododd ddigon o gyswllt. Efallai y

byddai'r diffyg mewn cyswllt POM wedi cael ei liniaru gan gyfraniadau cyson gan weithwyr allweddol, ond ni welsom gofnodion gwaith allweddol yn y rhan fwyaf o'r achosion a adolygwyd gennym. Roedd y cofnodion a welsom yn adlewyrchu dull fformiwlâig heb unrhyw gydnabyddiaeth o amcanion ehangach y carcharor unigol (gweler paragraff4.2).

- 6.15 Yn ein harolwg, dywedodd 48% o garcharorion fod ganddynt gynllun i weithio iddo tra yn y ddalfa. Roedd cynllun dedfrydu mewn 18 o'r 20 achos a adolygwyd gennym a oedd o safon eithaf da o leiaf.
- 6.16 Roedd cyfyngiadau COVID wedi effeithio ar y rhan fwyaf o'r achosion y gwnaethom edrych arnynt, a oedd yn cyfyngu ar ddarparu rhaglenni ymddygiad troseddol. Gwnaethom asesu nad oedd cynnydd yn erbyn targedau cynllun dedfrydu yn ddigon da mewn 15 o'r 18 achos.
- 6.17 Cyrhaeddodd gormod o garcharorion y sefydliad heb asesiad OASYS, ac nid oedd y carchar wedi gallu dal i fyny â gwaith i gwblhau asesiadau cychwynnol yn brydlon. Roedd adnoddau ychwanegol wedi'u dyrannu i leihau'r ôl-groniad, gan gynnwys rhai asesiadau yn cael eu trin gan dîm tasglu cenedlaethol OASYS. Ar adeg yr arolygiad, roedd 59 o garcharorion yn hwyr am asesiad cychwynnol o'u risg a'u hanghenion.
- 6.18 Nid oedd prydlondeb adolygiadau dilynol yn cael ei fonitro na'i gofnodi ac nid oedd sicrwydd ansawdd pan gwblhawyd adolygiadau. Cafodd dau ar bymtheg o'r 20 achos a samplwyd gennym adolygiad OASYS cyfredol. Dyddiwyd yr achos mwyaf hwyr ym mis Mai 2019am garcharor sydd i fod i gael ei ryddhau yn fuan ar ôl ein harolygiad.
- 6.19 Ychydig iawn o garcharorion oedd yn gymwys i gael cyrffw cadw cartref (HDC). Cafodd y broses ei rheoli'n weddol dda, er bod traean o'r carcharorion wedi'u rhyddhau'n hwyr yn ystod y 12 mis blaenorol. Nid oedd oedi bob amser o fewn rheolaeth rheolwyr carchardai.

Diogelu'r cyhoedd

- 6.20 Roedd adnoddau cyfyngedig a galw mawr wedi arwain at ddirywiad yn nhrefniadau diogelu'r cyhoedd. Roedd y gweithdrefnau ar gyfer asesiadau risg cychwynnol yn wan iawn.
- 6.21 Roedd trefniadau monitro ffôn a phost mewn anhrefn. Nid oedd monitro wedi cael ei wneud ar gyfer llawer o'r carcharorion a nodwyd, a oedd yn peri risg sylweddol i'r cyhoedd.
- 6.22 Nid oedd gan garcharorion sy'n destun monitro post a ffôn nad oeddent yn siaradwyr Saesneg eu cyfathrebiadau wedi'u cyfieithu. Nid oedd unrhyw drefniadau i fonitro cynnwys galwadau fideo a wnaed gan garcharorion a oedd yn destun monitro ffôn.
- 6.23 Nid oedd llawer o oruchwyliaeth rheoli carcharorion risg uchel yn agosáu at gael eu rhyddhau. Roedd y cyfarfod rheoli risg rhyngadrannol misol yn cael ei ganslo'n aml, roedd y cylch gorchwyl yn fyr iawn, nid oedd presenoldeb yn amlddisgyblaethol ac nid oedd

diweddariadau gan adrannau eraill yn cael eu darparu fel mater o drefn.

- 6.24 Fodd bynnag, cafodd carcharorion a oedd yn destun trefniadau amddiffyn y cyhoedd amlasiantaethol (MAPPA) eu hadolygu'n briodol cyn eu rhyddhau. Roedd y rhan fwyaf o'r achosion a archwiliwyd gennym yn cynnwys cynlluniau rheoli risg cyfredol o safon eithaf da. Daethom o hyd i dystiolaeth ddigonol o hysbysu lefelau MAPPA a thrafodaeth fanwl am reoli risg briodol rhwng y carchar a'r rheolwr troseddwr cymunedol.
- 6.25 Gwnaethom archwilio 10 adroddiad MAPPA F (gwybodaeth ar gyfer asesiadau rheoli rhyddhau aml-asiantaeth posibl) nad oeddent yn ddigon dadansoddol na manwl. Lliniarwyd y diffyg manylion rywfaint gan reolwyr troseddwr yn mynychu llawer o gyfarfodydd MAPPA. Cafodd llawer o'r carcharorion risg uwch hyn sydd bron â chael eu rhyddhau eu cynnwys yn llwyth achosion tîm dalfa tymor byr rheolwyr troseddwr carchar.
- 6.26 Cymerodd staff ran mewn cyfarfodydd MAPPA cymunedol trwy gyfleusterau fideo-gynadledda a mynychwyd 72 o gyfarfodydd MAPPA cymunedol yn ystod y 12 mis blaenorol.

Categoreiddio a throsglwyddo

- 6.27 Cynhaliwyd y nifer fawr o adolygiadau categoreiddio ar amser, y rhan fwyaf gyda chyfiawnhad a rhesymeg briodol. Yn ystod y 12 mis blaenorol, roedd 1,992 o adolygiadau categoreiddio wedi'u cynnal, gyda chwe carcharor wedi'u neilltuo i gategori B, 1,873 i gategori C a 113 i statws categori D. Nid oedd carcharorion yn cymryd rhan yn eu hadolygiadau fel mater o drefn. Roedd ymdrechion yn cael eu gwneud i sicrhau bod carcharorion yn cael gwybod am y canlyniad, ac nid oedd hynny bob amser wedi bod yn wir.
- 6.28 Roedd cyfyngiadau cyfundrefn a rhestrau aros hir ar gyfer rhaglenni ymddygiad troseddol wedi rhoi cyfle cyfyngedig i garcharorion ddangos gostyngiad yn eu lefelau risg cyn eu hadolygiad categoreiddio, gan ei gwneud yn anoddach iddynt symud ymlaen. Fodd bynnag, yn ystod y 12 mis blaenorol, roedd 253 o garcharorion wedi elwa o drosglwyddiadau blaengar i sefydliadau categori D. Ar adeg ein harolygiad, roedd 70 o garcharorion yn aros i gael eu trosglwyddo i amodau agored.
- 6.29 Ar adeg yr archwiliad, roedd 164 o garcharorion yn gwasanaethu bywyd neu ddedfrydau amhenodol, y rhan fwyaf ohonynt wedi'u lleoli ar ddwy adain ddynodedig ar floc Alwen. Roedd tua 40% y tu hwnt i'w cyfnod tariff. Ychydig iawn o gefnogaeth a gafwyd i'r grŵp hwn. Cynhaliwyd dau fforwm lifer nad oeddent wedi adlewyrchu'r anawsterau y mae'r grŵp hwn yn eu hwynebu. Roedd y cofnodion yn wael heb unrhyw gofnod o fynychwyr na dyddiad y cyfarfod. Cytunwyd ar gyllid i drosi gofod yn lolfaf lifer.

Ymyriadau

Deilliannau i'w disgwyl: Gall carcharorion gael mynediad at ymyriadau sydd wedi'u cynllunio i hyrwyddo adsefydlu llwyddiannus.

- 6.30 Roedd cyflwyno'r rhaglen yn un o swyddogaethau craidd y sefydliad. Er bod ymyriadau achrededig wedi parhau i gael eu cynnig, roeddent wedi lleihau'n sylweddol o ran nifer ac nid oedd yr amcanestyniad ar gyfer cyflawni yn y flwyddyn i ddod yn diwallu anghenion y boblogaeth.
- 6.31 Fe wnaeth tîm y rhaglenni sgrinio pob un o'r newydd ddyfodiaid a chyfeirio carcharorion a oedd angen ymyrraeth. Roedd rhestrau aros hir yn destun rhwystredigaeth i lawer o garcharorion, nad oeddent yn gallu symud ymlaen trwy eu dedfryd. Rhyddhawyd rhai carcharorion gyda'u hanghenion ymddygiad troseddol heb eu diwallu.
- 6.32 Cafodd y rhestrau aros hir eu lliniaru i raddau cyfyngedig gan becynnau da o lyfrau gwaith a fideos mewn celloedd a oedd yn adlewyrchu'r ymyriadau achrededig a gynigiwyd. Cynigiwyd y pecynnau hyn i garcharorion ar restrau aros ar gyfer rhaglenni dwyster canolig ar sgiliau meddwl ac adeiladu perthnasoedd fel y gallent gwblhau rhyw fath o waith ymddygiad troseddol.

Cynllunio rhyddhau

Deilliannau i'w disgwyl: Mae anghenion penodol ailintegreiddio carcharorion unigol yn cael eu diwallu trwy gynllun amlasiantaeth unigol i wneud y mwyaf o'r tebygolrwydd o ailintegreiddio'n llwyddiannus i'r gymuned.

- 6.33 Roedd tua 140 o garcharorion ar gyfartaledd wedi cael eu rhyddhau bob mis dros y flwyddyn ddiwethaf ac roedd y gwaith o gefnogi ailsefydlu yn dda. Roedd ardal gweithdy wedi'i hailgyflunio yn ofod mawr, a rennir ar gyfer yr holl staff ailsefydlu a staff OMU gyda bythau cyfwd i staff gwrdd â charcharorion. Roedd hon yn fenter ragorol, y gorau o'i math yr ydym wedi'i weld yn ddiweddar, ac roedd wedi arwain at ganlyniadau cynnar addawol i garcharorion a oedd yn agosáu at gael eu rhyddhau, gan gynnwys cynigion swyddi a gwell canlyniadau ar gyfer llety ar ôl iddynt gael eu rhyddhau.

Mannau cyfarfod yn yr hwb ailsefydlu

- 6.34 Roedd ystod o wasanaethau ailsefydlu, fel Canolfan Waith, hyfforddwy'r gwaith a chymorth tai, ar gael i gefnogi ailsefydlu carcharorion i'r gymuned. Roedd canlyniadau ailsefydlu yn dda i garcharorion o ran llety, cyllid a llwybrau eraill. Cefnogwyd nifer o garcharorion i gael ID ac agor cyfrifon banc.
- 6.35 Roedd rhyddhau ar drwydded dros dro (ROTL) (gweler yr Eirfa) wedi cael ei ailgyflwyno yn gyflymach nag mewn carchardai eraill ac roedd yn cael ei ddefnyddio'n dda i gefnogi ailsefydlu ar gyfer nifer fach o garcharorion, a oedd yn mynd allan i weithio bob dydd.
- 6.36 Roedd cymorth cyflogaeth yn gwella, a chynhaliwyd nifer o ffeiriau swyddi yn ddiweddar, gyda phob un yn canolbwyntio ar sector gwaith penodol. Roedd nifer o ddarpar gyflogwyr wedi mynychu, gan gynnwys sefydliadau rhanbarthol a chenedlaethol. Roedd 20 o garcharorion wedi derbyn cynigion cadarn o gyflogaeth yn dilyn dwy ffair swyddi yn ddiweddar a oedd yn ardderchog. Roedd cynlluniau i ehangu'r gwaith hwn yn galonogol. Ers mis Awst 2021, roedd nifer y carcharorion a oedd wedi cael cyflogaeth ar ôl cael eu rhyddhau wedi cynyddu o 6% i 20%.
- 6.37 Roedd gêm fwrdd llety creadigol a thrawiadol o'r enw H.O.M.E, ar gael i bob carcharor. Roedd hwn yn offeryn gweledol ardderchog y gwelsom garcharorion yn ei ddefnyddio, ac a oedd yn eu helpu i ddod o hyd i wybodaeth am gymorth a gwasanaethau tai a sut i gael gafael arnynt.

H.O.M.E

- 6.38 Gwelsom drosglwyddiadau effeithiol ac amserol o achosion gan staff carchardai i reolwyr troseddwyr cymunedol.
- 6.39 Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, roedd 71% o garcharorion wedi'u rhyddhau i lety addas ac roedd 7% wedi'u rhyddhau heb unrhyw gyfeiriad sefydlog.

Adran 7 Crynodeb o flaenoriaeth a phryderon allweddol

Mae'r canlynol yn rhestr o'r blaenoriaethau a'r prif bryderon yn yr adroddiad hwn.

Pryderon blaenoriaethol

1. **Roedd cleifion yn aros yn rhy hir i gael mynediad at glinigau gofal sylfaenol arferol.** Arweiniodd staffio gofal sylfaenol a threfniadau hebrwng swyddogion carchar anghyson at arosiadau hir o hyd at 12 mis am lawer o glinigau arferol.
2. **Nid oedd gan lawer o'r boblogaeth ddigon o weithgareddau nac amser heb ei gloi.** Nid oedd digon o leoedd addysg a gwaith ar gyfer y boblogaeth.
3. **Nid oedd presenoldeb carcharorion mewn addysg, hyfforddiant a chyflogaeth yn ddigon da.** Ni wnaed digon i annog carcharorion i fynychu gweithgareddau ac yn aml dim ond tua 60% o garcharorion a ddyrannwyd i weithgaredd a drodd i fyny-
4. **Roedd prinder staff cenedlaethol yn effeithio ar allu arweinwyr i ddarparu trefn adsefydlu oedd yn gweithredu'n llawn.** Yn benodol, roedd prinder difrifol o swyddogion band 3, staff prawf a gofal ieuchyd wedi effeithio ar ddarparu rhai gwasanaethau.

Pryderon allweddol

5. **Nid oedd digon o garcharorion yn deall y rhesymeg y tu ôl i'w dyraniad i addysg, hyfforddiant a chyflogaeth.** Teimlai rhai carcharorion eu bod yn cael eu dyrannu i weithgareddau nad oeddent yn cyd-fynd â'u diddordebau ac yn aml yn amharu ar ddosbarthiadau.
6. **Arhosodd lefelau trais yn rhy uchel.** Ni ddefnyddiwyd data yn dda i fonitro a nodi tueddiadau dros amser, nac i lywio cynllun gweithredu effeithiol.
7. **Arhosodd cyfraddau hunan-niweidio yn rhy uchel.** Ni ddefnyddiwyd gwaith allweddol i gefnogi carcharorion sydd mewn perygl o hunan-niweidio ac nid oedd ôl-drafodaeth yn dilyn gweithredoedd hunan-niweidio bob amser yn cael eu cynnal. Roedd dadansoddiad o ddata hunan-niweidio yn rhy gyfyngedig i fesur cynnydd a llywio arferion gwell.
8. **Nid oedd y systemau ceisiadau a chwynion yn gwbl effeithiol.** Arhosodd llawer o garcharorion yn rhy hir am ymateb i'w ceisiadau a'u cwynion. Ni ddadansoddwyd data i ddeall a mynd i'r afael â themâu

cyffredin ac roedd diffyg sicrwydd ansawdd effeithiol i ysgogi gwelliannau.

9. **Roedd nifer o gleifion wedi cael eu cymryd oddi ar feddyginiaethau gwrthseicotig a meddyginiaethau seiciatrig eraill a oedd wedi arwain at ddirywiad yn eu cyflwr.** Roedd hyn yn creu anawsterau posibl pan oedd yn rhaid ailgyfansoddi triniaeth seiciatryddol.
10. **Roedd trefniadau monitro ffôn a phost yn anhrefnus.** Nid oedd monitro ffôn bob amser yn cael ei wneud pan oedd angen i leihau'r risgiau o aflonyddu a gweithgarwch troseddol pellach.
11. **Nid oedd amllder ac ansawdd sesiynau rheolwyr troseddwyr gyda'r carcharorion yn ddigon da i yrru cynlluniau dedfrydau.** Roedd y gwaith wedi canolbwyntio ar amcanion amser fel adroddiadau parôl, categoreiddio ac adroddiadau OASYS.

Adran 8 Cynnydd ar argymhellion yr adroddiadau arolygu llawn diwethaf

Argymhellion yr arolygiad llawn diwethaf

Mae'r canlynol yn grynoded o brif ganfyddiadau'r adroddiad arolygu llawn diwethaf a rhestr o'r holl argymhellion a wnaed, a drefnwyd o dan bedwar prawf carchar iach.

Diogelwch

Caiff carcharorion, yn enwedig y rhai mwyaf agored i niwed, eu cadw'n ddiogel.

Yn yr arolygiad diwethaf yn 2019, roedd trefniadau'r dderbynfa a'r dyddiau cynnar yn rhagorol; roedd y rhai newydd ddyfodiaid yn wybodus ac roedd ffocws addas ar risg. Roedd lefelau trais ychydig yn is nag mewn carchardai tebyg ond roedd gormod o garcharorion yn dal i deimlo'n anniogel ac yn dioddef trais. Roedd trais a defnydd o gyffuriau wedi lleihau yn ddiweddar, ond nid oedd dull cydlynol o yrru a monitro camau gweithredu. Roedd carcharorion yn hunan-ynysu yn derbyn gofal gwael. Roedd y defnydd o rym yn uchel iawn a methwyd cyfleoedd i ddad-gynyddu digwyddiadau. Roedd y trefniadau diogelwch yn dda ac roedd y carchar yn teimlo bod archeb dda. Roedd cyffuriau ar gael yn rhy hawdd ac roedd sylweddau seicoweithredol yn arbennig yn fygythiad. Roedd lefelau hunan-niweidio yn gymharol isel ond roedd angen gwella gofal carcharorion sydd mewn perygl o hunan-niweidio.

Nid oedd canlyniadau i garcharorion yn ddigon da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Argymhellion allweddol

Dylai'r carchar ddatblygu strategaeth i leihau trais yn seiliedig ar ddadansoddiad o achosion trais, wedi'i gefnogi gan gynllun gweithredu i yrru a monitro gostyngiad mewn digwyddiadau treisgar. (S44)

Heb ei gyflawni

Dylai anghenion sylfaenol carcharorion sy'n hunan-ynysu am fwyd, hylendid, cyswllt cymdeithasol ac awyr iach gael eu diwallu. Dylai cynllun i weithio tuag at ddod â'u hynysu i ben gael ei gytuno gyda nhw a'i adolygu'n rheolaidd. (S45)

Cyflawnwyd

Dylai'r carchar barhau â'i ffocws ar gyflenwad cyffuriau a lleihau'r galw, ond dylai gydlynw ac ymgorffori camau gweithredu yn well i leihau argaeledd cyffuriau a'r galw amdanynt, a mesur eu heffaith. (S46)

Cyflawnwyd

Argymhellion

Dylid defnyddio cynlluniau herio, cymorth ac ymyrraeth (CSIP) yn effeithiol i fynd i'r afael ag ymddygiad treisgar a chefnogi dioddefwyr. (1.14)

Heb ei gyflawni

Dylai'r cynllun gwobrwyo a chyfrifoldeb gymell carcharorion i gymryd cyfrifoldeb ac ymddwyn yn dda, a darparu sancsiynau effeithiol ac amserol am ymddygiad gwael. (1.15)

Heb ei gyflawni

Dylai'r broses ddyfarnu gael ei llywodraethu'n effeithiol er mwyn sicrhau ei bod yn rhoi her weithredol i ymddygiad gwael. (1.20)

Cyflawnwyd

Dylid cadw rheolaeth lawn ac atal a defnyddio batonau i'r eithaf trwy ddefnyddio technegau dad-ddwysáu lle bynnag y bo modd. (1.24)

Cyflawnwyd

Dylai carcharorion ar wahân gael mynediad at gyfundrefn sy'n briodol i'w risg a'u hymddygiad. (1.28)

Heb ei gyflawni

Dylai'r carchar sicrhau, lle bo hynny'n ymarferol, bod yr holl brofion cyffuriau a arweinir gan ddeallusrwydd yn digwydd. (1.37)

Heb ei gyflawni

Dylai'r carchar gofnodi a dadansoddi achosion achosion hunan-niweidio, a defnyddio'r deunydd hwn i lywio rheolaeth strategol diogelu ac atal hunanladdiad a hunan-niwed. (1.44)

Cyflawnwyd

Dylai dogfennau rheoli gwaith achos asesu, gofal yn y ddalfa a gwaith tîm (ACCT) fod o ansawdd cyson dda. Dylai mapiau gofal ar gyfer carcharorion unigol nodi amcanion i fynd i'r afael â'u risg o hunan-niweidio a sicrhau eu bod yn derbyn y gofal a'r cymorth angenrheidiol. (1.45)

Heb ei gyflawni

Dylai'r holl staff ddeall eu cyfrifoldebau diogelu oedolion. (1.47)

Heb ei gyflawni

Parch

Mae carcharorion yn cael eu trin â pharch at eu hurddas dynol.

Yn yr arolygiad diwethaf yn 2019, roedd staff yn trin carcharorion â pharch, ond methon nhw herio rhywfaint o ymddygiad gwael lefel isel ac effeithiodd eu diffyg profiad ar sawl maes o fywyd yn y carchar. Roedd gan garcharorion amodau byw da iawn a mynediad at hanfodion sylfaenol. Roedd trefniadau ymgynghori â charcharorion yn wan, ac nid oedd ceisiadau a chwynion yn cael eu rheoli'n ddigon da. Roedd y bwyd yn dda. Roedd rheoli a goruchwyllo gwaith cydraddoldeb yn wan. Roedd darpariaeth ffydd yn gadarn. Roedd ansawdd y gofal iechyd yn dda iawn ar y cyfan.

Roedd canlyniadau i garcharorion yn weddol dda yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Argymhellion allweddol

Dylai carcharorion gael eu cefnogi a'u rheoli'n effeithiol gan grŵp staff ymatebol a galluog. (S47)

Heb ei gyflawni

Dylai uwch arweinwyr hyrwyddo pwysigrwydd gwaith cydraddoldeb yn y carchar. Dylai fod strategaeth gadarn a goruchwyliaeth o waith cydraddoldeb, wedi'i lywio gan ymgynghoriad arferol, i nodi a mynd i'r afael ag anghenion carcharorion mewn grwpiau nodweddion gwarchodedig. (S48)

Cyflawnwyd yn rhannol

Argymhellion

Dylid ymgynghori'n effeithiol a chyson â charcharorion. (2.20)

Cyflawnwyd yn rhannol

Dylai ymatebion i gwynion fod yn brydlon. (2.21)

Heb ei gyflawni

Dylai cynlluniau gwacáu personol mewn argyfwng fod wedi'u cwblhau'n llawn bob amser ac yn hysbys i staff. (2.35)

Heb ei gyflawni

Dylai gofalmwyr carcharorion gael eu hyfforddi, bod â disgrifiadau swydd a chael eu goruchwyllo. (2.36)

Heb ei gyflawni

Dylai fod strategaeth ar draws y carchar i gefnogi hybu iechyd. (2.52)

Cyflawnwyd

Dylai staff iechyd bob amser weld carcharorion yn dychwelyd o apwyntiadau ysbyty allanol i sefydlu unrhyw anghenion triniaeth a chymorth. (2.60)

Cyflawnwyd

Dylai'r carchar sicrhau bod cyfarpar therapi galwedigaethol addas ac addasiadau yn cael eu darparu a'u gosod yn brydlon. (2.66)

Cyflawnwyd

Dylai'r gwasanaethau defnyddio sylweddau gael yr ystafelloedd angenrheidiol i ddarparu triniaeth therapiwtig. (2.79)

Heb ei gyflawni

Dylai fod gweithdrefn ffurfiol a chadarn i ddilyn i fyny cleifion sy'n colli dosau meddyginiaeth. (2.87)

Cyflawnwyd

Dylai fferyllwyr gynnal adolygiadau o'r defnydd o feddyginiaethau gyda chleifion. (2.88)

Cyflawnwyd

Dylai carcharorion gael mynediad at driniaeth ddeintyddol o fewn amseroedd aros sy'n cyfateb i'r gymuned. (2.91)

Heb ei gyflawni

Gweithgaredd pwrpasol

Gall carcharorion gymryd rhan mewn gweithgaredd sy'n debygol o fod o fudd iddynt, a disgwylir iddynt wneud hynny.

Yn yr arolygiad diwethaf yn 2019, roedd yr amser a ddatglowyd yn weddol dda i garcharorion cyflogedig ond yn wael i eraill. Roedd gormod o garcharorion dan glo yn ystod y diwrnod gwaith. Roedd y drefn yn rhagweladwy ac yn rhedeg i amser yn bennaf. Roedd cyfleusterau llyfrgell ac addysg gorfforol yn dda ond nid oedd presenoldeb yn cael ei fonitro'n effeithiol. Roedd digon o leoedd gweithgaredd ar gyfer y boblogaeth bresennol ond nid oedd yr ystod o addysg, hyfforddiant a gwaith yn diwallu anghenion carcharorion eto. Nid oedd gan lawer o swyddi bwrpas, ac roedd gormod o garcharorion yn ddi-waith neu'n methu â mynychu eu gweithgaredd a ddyrannwyd. Roedd ansawdd yr addysgu a'r dysgu yn rhagorol, ac yn gyffredinol gwnaeth carcharorion a fynychodd gynnydd effeithiol a chyflawni'n dda.

Nid oedd canlyniadau i garcharorion yn ddigon da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Argymhellion allweddol

Dylai'r cydbwysedd a'r ystod o addysg, hyfforddiant a lleoedd gwaith adlewyrchu anghenion y boblogaeth, cadw carcharorion yn brysur a bod yn ddigon heriol. (S49)

Cyflawnwyd

Dylai pob carcharor cymwys gael ei ddyrannu i leoliad addysg, hyfforddiant neu waith, a dylid eu hannog a disgwyl iddynt fynychu. (S50)

Heb ei gyflawni

Argymhellion

Dylid dadansoddi presenoldeb carcharorion yn y llyfrgell a'r gampfa fel mater o drefn i nodi a yw unrhyw grwpiau wedi'u heithrio ac i ddatblygu'r ddarpariaeth. (3.7)

Heb ei gyflawni

Dylai gwaith a hyfforddiant ddigwydd mewn amgylcheddau gwaith realistig. (3.39)

Cyflawnwyd

Dylai fod strategaeth glir i hyrwyddo'r Gymraeg a'r dimensiwn Cymreig mewn gweithgareddau ar gyfer carcharorion sy'n annog pob carcharor, yn enwedig siaradwyr Cymraeg, i ddefnyddio a datblygu eu sgiliau Cymraeg. (3.40)

Cyflawnwyd

Cynllunio adsefydlu a rhyddhau

Cefnogir carcharorion i gynnal a datblygu perthynas â'u teulu a'u ffrindiau. Mae carcharorion yn cael eu helpu i leihau eu tebygolrwydd o ailddroeddu ac mae eu risg o niwed yn cael ei reoli'n effeithiol. Mae carcharorion yn cael eu paratoi ar gyfer eu rhyddhau yn ôl i'r gymuned.

Yn yr arolygiad diwethaf yn 2019, rhoddwyd cefnogaeth ragorol i garcharorion i gynnal cysylltiadau teuluol. Roedd y rheolaeth strategol o leihau ailddroeddu wedi'i datblygu'n ddigonol. Nid oedd gan ormod o garcharorion asesiad system asesu troseddswyr cyfredol (OASYS). Roedd ansawdd rheoli troseddswyr yn amrywiol. Roedd cyswllt rheolwr troseddswyr carchar â charcharorion yn rhy anghyson i yrru dilyniant dedfrydau. Rhyddhawyd gormod o garcharorion yn hwyr ar gyrffw cadw cartref (HDC). Roedd trefniadau diogelu'r cyhoedd yn wan. Roedd rhy ychydig o raglenni ymddygiad troseddol i ddiwallu angen carcharorion. Roedd cynllunio ar gyfer rhyddhau carcharorion yn amserol ac ar hyn o bryd gallent gael cymorth da gyda materion tai, a chyllid, budd-daliadau, dyled.

Nid oedd canlyniadau i garcharorion yn ddigon da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Argymhellion allweddol

Dylai pob carcharor cymwys gael asesiad cyfredol sy'n nodi eu risgiau a'u hanghenion. (S51)

Heb ei gyflawni

Dylai rheolwyr troseddwyd carchar gael cyswllt rheolaidd o ansawdd da â charcharorion, sy'n gyrru lleihad eu risg a symud ymlaen o ran eu dedfryd. (S52)

Heb ei gyflawni

Dylid rhoi sylw brys a pharhaus i weithdrefnau diogelu'r cyhoedd er mwyn sicrhau bod risgiau carcharorion, yn y ddalfa ac ar ôl iddynt gael eu rhyddhau, yn cael eu rheoli'n effeithiol. (S53)

Heb ei gyflawni

Dylai pob carcharor sy'n cael ei ryddhau o'r Berwyn dderbyn cymorth i adolygu a mynd i'r afael â'u hanghenion ailsefydlu. (S54)

Cyflawnwyd

Argymhellion

Dylai carcharorion dderbyn eu post sy'n dod i mewn o fewn 24 awr ar ôl iddo gyrraedd y carchar. (4.6)

Heb ei gyflawni

Dylai carcharorion sy'n addas ar gyfer cyrffiw cadw cartref gael eu rhyddhau ar amser. (4.16)

Heb ei gyflawni

Dylai fod darpariaeth ddigonol i fynd i'r afael ag anghenion carcharorion sydd heb eu diwallu ar ddedfryd amhenodol ar gyfer diogelu'r cyhoedd ar ôl tariff. (4.17)

Heb ei gyflawni

Dylai fod digon o raglenni ymddygiad troseddol achrededig i ddiwallu anghenion y boblogaeth. (4.33)

Heb ei gyflawni

Atodiad I Ynglŷn â'n harolygiadau a'n hadroddiadau

Mae Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi yn sefydliad annibynnol, statudol sy'n adrodd ar driniaeth ac amodau'r rhai sy'n cael eu cadw mewn carchardai, sefydliadau troseddwy'r ifanc, canolfannau hyfforddi diogel, cyfleusterau cadw mewn fudo, dalfa'r heddlu a'r llysoedd a chadwad milwrol.

Mae pob arolygiad a gynhelir gan Arolygiaeth Carchardai EM yn cyfrannu at ymateb y DU i'w rhwymedigaethau rhyngwladol o dan y Protocol Dewisol i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig yn erbyn Arteithio a Thriniaeth neu Gosb Greulon, Annynol neu Ddiraddiol arall (OPCAT). Mae OPCAT yn mynnu bod cyrff annibynnol yn ymweld â phob man cadw yn rheolaidd - sef y Mekanwaith Ataliol Cenedlaethol (NPM) - sy'n monitro'r ffordd y caiff pobl sy'n cael eu trin ac amodau ar gyfer pobl sy'n cael eu cadw. Mae Arolygiaeth Carchardai EM yn un o sawl corff sy'n ffurfio'r NPM yn y DU.

Mae holl adroddiadau'r Arolygiaeth Carchardai yn cynnwys crynodeb o amodau a thriniaeth carcharorion, yn seiliedig ar y pedwar prawf o garchar iach a gyflwynwyd gyntaf yn adolygiad thematig yr Arolygiaeth hon Mae hunanladdiad yn bryder i bawb, a gyhoeddwyd ym 1999. Ar gyfer carchardai dynion, y profion yw:

Diogelwch

Caiff carcharorion, yn enwedig y rhai mwyaf agored i niwed, eu cadw'n ddiogel.

Parch

Mae carcharorion yn cael eu trin â pharch at eu hurddas dynol.

Gweithgaredd pwrpasol

Gall carcharorion gymryd rhan mewn gweithgaredd sy'n debygol o fod o fudd iddynt, a disgwylir iddynt wneud hynny.

Cynllunio adsefydlu a rhyddhau

Mae carcharorion yn cael eu cefnogi i gynnal a datblygu perthnasoedd â'u

teulu a'u ffrindiau. Mae carcharorion yn cael eu helpu i leihau eu tebygolrwydd

o aildroseddu a'u risg o niwed yn cael ei reoli'n effeithiol. Mae carcharorion

yn cael eu paratoi ar gyfer eu rhyddhau i'r gymuned.

O dan bob prawf, rydym yn gwneud asesiad o ganlyniadau ar gyfer carcharorion ac felly o berfformiad cyffredinol y sefydliad yn erbyn y prawf. Mae pedwar dyfarniad posibl: mewn rhai achosion, bydd materion y tu allan i reolaeth uniongyrchol y sefydliad yn effeithio ar y perfformiad hwn, y mae angen i Wasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi (HMPPS) fynd i'r afael â nhw.

Mae canlyniadau i garcharorion yn dda.

Nid oes tystiolaeth bod canlyniadau i garcharorion yn cael eu heffeithio'n andwyol mewn unrhyw feysydd arwyddocaol.

Mae'r canlyniadau ar gyfer carcharorion yn weddol dda.

Mae tystiolaeth o ganlyniadau andwyol i garcharorion mewn dim ond nifer fach o feysydd. I'r mwyaf, nid oes unrhyw bryderon arwyddocaol. Mae gweithdrefnau i ddiogelu canlyniadau ar waith.

Nid yw canlyniadau i garcharorion yn ddigon da.

Mae tystiolaeth bod canlyniadau i garcharorion yn cael eu heffeithio'n andwyol mewn llawer o feysydd neu yn enwedig yn y meysydd hynny sydd bwysicaf i les carcharorion. Mae'n debygol y bydd problemau/pryderon, os na chant eu datrys, yn dod yn feysydd pryder difrifol.

Mae canlyniadau i garcharorion yn wael.

Mae tystiolaeth bod y canlyniadau i garcharorion yn cael eu heffeithio'n ddifrifol gan yr arferion presennol. Mae methiant i sicrhau hyd yn oed triniaeth ddigonol a/neu amodau ar gyfer carcharorion. Mae angen gweithredu adferol ar unwaith.

Gallai ein hasesiadau arwain at nodi **meysydd sy'n peri pryder**. Mae pryderon allweddol yn nodi'r meysydd lle mae gwendidau sylweddol o ran trin carcharorion a'u cyflyrau. Er mwyn cael sylw, bydd angen newid ymarfer a/neu adnoddau newydd neu ailgyfeirio. Pryderon blaenoriaeth yw'r rhai y mae arolygwyr yn credu yw'r rhai mwyaf brys a phwysig ac y dylid rhoi sylw iddynt ar unwaith. Mae pryderon allweddol a phryderon blaenoriaeth yn cael eu crynhoi ar ddechrau adroddiadau arolygu ac mae corff yr adroddiad yn nodi'r materion yn fanylach.

Rydym hefyd yn darparu enghreifftiau o **arferion cadarnhaol nodedig** yn ein hadroddiadau. Mae'r rhain yn rhestru gwaith neu arfer arloesol sy'n arwain at ganlyniadau arbennig o dda y gall sefydliadau eraill ddysgu ohonynt. Mae arolygwyr yn chwilio am dystiolaeth o ganlyniadau da i garcharorion; dulliau gwreiddiol, creadigol neu arbennig o effeithiol o ddatrys problemau neu gyflawni'r nod a ddymunir; a sut y gallai sefydliadau eraill ddysgu oddi wrth yr arfer neu ei ailadrodd.

Defnyddir pum ffynhonnell allweddol o dystiolaeth gan arolygwyr: arsylwi; arolygon carcharorion a staff; trafodaethau â charcharorion; trafodaethau gyda staff a thrydydd partïon perthnasol; a dogfennaeth. Yn ystod arolygiadau rydym yn defnyddio dull cymysg o gasglu a dadansoddi data, gan gymhwyso methodolegau ansoddol a meintiol. Caiff tystiolaeth o wahanol ffynonellau ei thriongli i gryfhau dilysrwydd ein hasesiadau.

Ac eithrio mewn amgylchiadau eithriadol, mae ein holl arolygiadau yn ddirybudd ac yn cynnwys dilyniant i argymhellion yr arolygiad blaenorol.

Cynhelir arolygiadau o garchardai yng Nghymru ar y cyd ag Estyn ac Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru. Mae'r gwaith ar y cyd hwn yn sicrhau bod

gwybodaeth arbenigol yn cael ei defnyddio mewn arolygiadau ac yn osgoi ymweliadau arolygu lluosog.

Yr adroddiad hwn

Mae'r adroddiad hwn yn rhoi crynodeb o ganfyddiadau ein harolygiad yn erbyn y pedwar prawf carchar iach. Yna dilynir pedair adran gyda phob un yn cynnwys cofnod manwl o'n canfyddiadau yn erbyn ein *Disgwyliadau. Meini prawf ar gyfer asesu triniaeth ac amodau ar gyfer dynion mewn carchardai* (Fersiwn 5, 2017) (ar gael ar ein gwefan yn

<https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmiprison/our-expectations/prison-expectations/>). Mae adran 7 yn crynhoi'r meysydd sy'n peri pryder o'r arolygiad. Mae Adran 8 yn rhestru'r argymhellion o'r arolygiad llawn blaenorol (a'r ymweliad craffu lle bo'n berthnasol), a'n hasesiad o p'un a ydynt wedi'u cyflawni.

Mae canfyddiadau'r arolwg o garcharorion a disgrifiad manwl o fethodoleg yr arolwg i'w gweld ar ein gwefan (gweler Adnoddau pellach). Sylwer mai dim ond pan fo'r rhain yn ystadegol arwyddocaol y cyfeiriwn at gymariaethau â sefydliadau tebyg eraill neu arolygiadau blaenorol. Mae'r lefel arwyddocâd wedi'i osod ar 0.01, sy'n golygu mai dim ond siawns o 1% y mae'r gwahaniaeth yn y canlyniadau oherwydd siawns.

Tîm arolygu

Cynhaliwyd yr arolygiad hwn gan:

Martin Lomas	Prif arolygydd
Deborah Butler	Arweinydd tîm
David Owens	Yr Arolygydd
Nadia Syed	Yr Arolygydd
Lindsay Jones	Yr Arolygydd
Paul Rowlands	Yr Arolygydd
Jade Richards	Yr Arolygydd
Dionne Walker	Yr Arolygydd
Joe Simmonds	Ymchwilydd
Rahul Jalil	Ymchwilydd
Emma King	Ymchwilydd
Alec Martin	Ymchwilydd
Steve Eley	Arolygydd iechyd a gofal cymdeithasol arweiniol
Karen Wilson	Arolygydd iechyd a gofal cymdeithasol
Noor Mohamed	Fferyllydd
Pris Claire	Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru
Alun Connick	Arolygydd Estyn
Mamta Arnott	Arolygydd Estyn
Huw Davies	Arolygydd Estyn
Martyn Griffiths	Arolygydd rheoli troseddwyd

Atodiad II Geirfa

Rydym yn ceisio gwneud ein hadroddiadau mor glir â phosibl, a dylai'r eirfa fer hon helpu i egluro rhai o'r termau arbenigol y gallech ddod o hyd iddynt. Os oes angen esboniad arnoch o unrhyw dermau eraill, gweler yr eirfa hirach, sydd ar gael ar ein gwefan yn: <http://www.justiceinspectors.gov.uk/hmiprison/about-our-inspections/>

Llety arferol ardystiedig (CNA) a gallu gweithredol

CNA gwaelodlinol yw cyfanswm yr holl lety ardystiedig mewn sefydliad ac eithrio celloedd mewn unedau gwahanu, celloedd gofal iechyd neu ystafelloedd nad ydynt yn cael eu defnyddio'n rheolaidd i ddarparu ar gyfer cleifion arhosiad hir. Mae CNA sy'n cael ei ddefnyddio mewn defnydd yn CNA gwaelodlin yn llai na'r lleoedd hynny nad ydynt ar gael i'w defnyddio ar unwaith, fel celloedd sydd wedi'u difrodi, celloedd yr effeithir arnynt gan waith adeiladu, a chelloedd a gymerwyd allan o ddefnydd oherwydd prinder staff. Capasiti gweithredol yw cyfanswm nifer y carcharorion y gall sefydliad eu dal heb risg ddifrifol i drefn dda, diogelwch a rhedeg y drefn gynlluniedig yn briodol.

Cynllun herio, cymorth ac ymyrraeth (CSIP)

Fe'i defnyddir gan bob carchar sy'n oedolion i reoli'r carcharorion hynny sy'n dreisgar neu'n peri risg uwch o fod yn dreisgar. Mae'r carcharorion hyn yn cael eu rheoli a'u cefnogi ar gynllun gyda thargedau unigol ac adolygiadau rheolaidd. Nid yw pawb sy'n dreisgar yn cael ei reoli gan achos ar CSIP. Mae rhai carchardai hefyd yn defnyddio'r fframwaith CSIP i gefnogi dioddefwyr trais.

Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru

Yr arolygiaeth annibynnol a'r rheoleiddiwr gofal iechyd yng Nghymru. Mae'n arolygu gwasanaethau'r GIG ac yn rheoleiddio darparwyr gofal iechyd annibynnol yn erbyn ystod o safonau, polisïau, canllawiau a rheoliadau i dynnu sylw at feysydd sydd angen eu gwella.

Cynllun gweithiwr allweddol

Mae'r cynllun gweithwyr allweddol yn gweithredu ar draws yr ystâd dynion caeedig ac mae'n un elfen o'r model Rheoli Troseddwyr yn y Ddalfa (OMiC). Mae gan bob swyddog carchar lwyth achosion o tua chwech o garcharorion. Y nod yw galluogi staff i ddatblygu perthnasoedd adeiladol, ysgogol gyda charcharorion, a all eu cefnogi a'u hannog i weithio tuag at nodau adsefydlu cadarnhaol.

Arweinydd

Yn yr adroddiad hwn mae'r term 'arweinydd' yn cyfeirio at unrhyw un sydd â chyfrifoldeb arwain neu reoli yn y system garchardai. Byddwn yn cyfeirio ein naratif ar lefel yr arweinyddiaeth sydd â'r gallu mwyaf i ddylanwadu ar ganlyniad penodol.

Arolygydd rheoli troseddwyr yn y ddalfa (OMiC)

Mae'r model Rheoli Troseddwyr yn y Ddalfa (OMiC), sy'n cael ei gyflwyno ar draws yr ystâd carchardai gwrywaidd caeedig, yn golygu bod swyddogion carchar yn cynnal sesiynau gwaith allweddol gyda charcharorion (a

weithredwyd yn ystod 2018-19) a rheoli achosion, a sefydlodd rôl rheolwr troseddwyd carchar (POM) o 1 Hydref 2019. Ar 31 Mawrth 2021, cyflwynwyd model OMiC penodol ar gyfer carchardai agored i ddynion, nad yw'n cynnwys gwaith allweddol.

Nodweddion gwarchodedig

Y seiliau y mae gwahaniaethu yn anghyfreithlon arnynt (Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, 2010).

Amddiffyn oedolion sydd mewn perygl

Mae dyletswyddau diogelu yn berthnasol i oedolyn sydd:

- ag anghenion am ofal a chymorth (p'un a yw'r awdurdod lleol yn diwallu unrhyw rai o'r anghenion hynny ai peidio) ac
- yn profi neu mewn perygl o gael ei gam-drin neu ei esgeuluso ac
- o ganlyniad i'r anghenion gofal a chymorth hynny, nid yw'n gallu amddiffyn eu hunain rhag y risg o gam-drin ac esgeulustod, neu'r profiad ohonynt (Deddf Gofal 2014).

Cynllun adfer

Mae cynlluniau adfer yn cael eu cyhoeddi gan HMPPS a'u nod yw sicrhau cysondeb wrth i lywodraethwyr wneud penderfyniadau, drwy nodi'r gofynion y mae'n rhaid eu bodloni i garchardai symud o'r gyfundrefn fwyaf cyfyngedig i'r lleiaf wrth iddynt leihau cyfyngiadau COVID-19.

(<https://www.gov.uk/government/publications/covid-19-national-framework-for-prison-regimes-and-services>)

Uned carfan gwrthdroi (RCU)

Uned lle mae carcharorion sydd newydd gyrraedd yn cael eu cadw mewn cwarantîn am rhwng saith a 10 diwrnod.

Galwadau fideo diogel

System a gomisiynwyd gan Wasanaeth Carchardai a Phrawf EM (HMPPS) sy'n ei gwneud yn ofynnol i ddefnyddwyr lawrlwytho ap i'w ffôn neu gyfrifiadur. Cyn y gellir archebu ymweliad, rhaid i ddefnyddwyr uwchlwytho ID dilys.

Pecyn gofal cymdeithasol

Lefel o ofal personol i fynd i'r afael ag anghenion a nodwyd yn dilyn asesiad anghenion cymdeithasol a gynhaliwyd gan yr awdurdod lleol (h.y. cymorth gydag ymolchi, golchi, toiledau, gweithgareddau bywyd bob dydd ac ati, ond nid gofal meddygol).

Trwydded pwrpas arbennig ROTL

Mae trwydded diben arbennig yn caniatáu i garcharorion ymateb i amgylchiadau eithriadol, personol, er enghraifft, ar gyfer triniaeth feddygol ac anghenion cyfiawnder troseddol eraill. Bydd y carcharor fel arfer yn cael ei ryddhau am ychydig oriau.

Amser allan o'r gell

Mae amser allan o'r gell, yn ogystal â 'gweithgaredd pwrpasol' ffurfiol, yn cynnwys unrhyw amser y mae carcharorion allan o'u celloedd i gysylltu neu ddefnyddio cyfleusterau cymunedol i gymryd cawodydd neu wneud galwadau ffôn.

Atodiad III Rhagor o adnoddau

Mae rhai adnoddau pellach y dylid eu darllen ochr yn ochr â'r adroddiad hwn yn cael eu cyhoeddi ar wefan Carchardai AEM (maent hefyd yn ymddangos yn yr adroddiadau printiedig a ddosberthir i'r carchar). Ar gyfer yr adroddiad hwn, y rhain yw:

Proffil poblogaeth carchardai

Rydym yn gofyn am broffil poblogaeth o bob carchar fel rhan o'r wybodaeth a gasglwn yn ystod ein harolygiad. Rydym wedi cyhoeddi'r dadansoddiad hwn ar ein gwefan.

Methodoleg a chanlyniadau'r arolwg carcharorion

Cynhelir arolwg cynrychioliadol o garcharorion ar ddechrau pob arolygiad, ac mae ei ganlyniadau'n cyfrannu at y sylfaen dystiolaeth ar gyfer yr arolygiad. Mae dogfen gyda gwybodaeth am y fethodoleg a'r arolwg, a dogfennau cymharydd sy'n dangos canlyniadau'r arolwg, yn cael eu cyhoeddi ochr yn ochr â'r adroddiad ar ein gwefan.

Arolwg staff carchardai

Gwahoddir staff carchardai i gwblhau arolwg staff. Cyhoeddir y canlyniadau ochr yn ochr â'r adroddiad ar ein gwefan.

Hawlfraint y Goron 2022

Mae'r cyhoeddiad hwn, ac eithrio logos, wedi'i drwyddedu o dan delerau'r Drwydded Llywodraeth Agored v3.0 ac eithrio lle nodir yn wahanol. I weld y drwydded hon, ewch i nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3 neu ysgrifennwch at y Tîm Polisi Gwybodaeth, The National Archives, Kew, London TW9 4DU, neu e-bostiwch: psi@nationalarchives.gsi.gov.uk.

Pan fyddwn wedi nodi unrhyw wybodaeth hawlfraint trydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw.

Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynghylch y cyhoeddiad hwn atom yn y cyfeiriad isod neu: hmiprison.enquiries@hmiprison.gsi.gov.uk

Mae'r cyhoeddiad hwn ar gael i'w lawrlwytho ar:
<http://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprison/>

Argraffwyd a chyhoeddwyd gan:
Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi
3ydd Llawr
10 South Colonnade
Canary Wharf
Llundain
E14 4PU
Lloegr

Mae pob delwedd yn hawlfraint Arolygiaeth Carchardai EM oni nodir yn wahanol.